

**T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI**

**Genel Yayın No: 2524
Mesleki Kitaplar: 230**

HAFIZLIK EĞİTİMİ REHBER KİTABI

**Yayın Yönetmeni: Cafer Tayyar DOYMAZ
Yayın Koordinatörü: Önder ÖZKAN**

**Proje: Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Proje Yöneticisi: Sedide AKBULUT
Proje Koordinatörü: İbrahim YILMAZ
Editörler: Dönay Rabia KIRKIL, Hamdi KARANFİL, Seher COŞKUN
Hazırlayanlar: Dr. Mustafa GÜVENÇ, Dr. Mustafa Kemal ÖNDER, Dr. Muhammed COŞKUN, Dr. Ferhunde ÖZMEN, Fatih ÇELİK, Fatih YILDIZ, Ahmet ASLANTAŞ, Ahmet AÇIK, Seher COŞKUN, Serap DÖNMEZ, Türkan EKMEKÇİ, Kezban ŞİŞMAN, Seyyit ŞİŞMAN**

**Tashih: Mustafa ÇOBAN
Grafik & Tasarım: Hüsniye ÇOMAK**

**Baskı
Asma Köprü Medya Tic. Ltd. Şti.**

Eser Yayın Kurulu Kararı: 25.03.2024/31

**2. Baskı, Ankara, Kasım 2024
ISBN: 978-625-435-718-3
2024-06-Y-0003-2524
Sertifika No: 46325**

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No: 147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 294 43 93
Faks: (0312) 294 42 57
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
www.diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış

Döner Sermaye Daire Başkanlığı
Tel: 0 (312) 295 71 53-56
Faks: 0 (312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

Hafızlık Eğitimi Rehber Kitabı

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
--------------------	---

Bölüm I

Hafızlık Nedir ve Hafız Kimdir?.....	9
<i>Dr. Mustafa GÜVENÇ / Saraybosna Din Hizmetleri Müşaviri</i>	
Niçin Hafız Olunur?	19
<i>Fatih YILDIZ / Diyanet İşleri Uzmanı</i>	
Örnek ve Önder Hafızlar	25
<i>Fatih ÇELİK / Başkanlık Vaizi</i>	

Bölüm II

Hafızlık Eğitim Süreçleri.....	49
<i>Dr. Muhammed COŞKUN / DİB İstanbul Haseki Reisulkurra Abdurrahman Gürses Dini İhtisas Merkezi Müdürü</i>	
Hafızlık Eğitim Kurslarında Uygulanan Programlar	55
<i>Ahmet ASLANTAŞ / Diyanet İşleri Uzmanı</i>	
Hafızlık Eğitiminde Kur'an-ı Kerim'i Ezberleme Sistemleri	59
<i>Dr. Mustafa Kemal ÖNDER / Hacı Mehmet Gebizli Dini İhtisas Merkezi</i>	
Hafızlık Eğitiminde Sık Kullanılan Kavramlar.....	63
<i>Ahmet AÇIK / DİB Ankara Rifat Börekçi Dini İhtisas Merkezi</i>	

Bölüm III

Hafızlık Eğitiminde Veli-Öğretici İlişkisi	67
<i>Serap DÖNMEZ / Uzman Psikolojik Danışman</i>	
Hafızlık Sürecinde Anne-Babanın Rolü	71
<i>Türkan EKMEKÇİ / Uzman Psikolojik Danışman</i>	
Hafızlık Eğitim Sürecinde Sağlık	81
<i>Dr. Ferhunde ÖZMEN / Emekli DİB Daire Tabibi</i>	

Bölüm IV

Hafızlık Eğitiminde Stres Yönetimi	85
<i>Kezban ŞİŞMAN / Psikolojik Danışman</i>	
Hafızlık Eğitim Sürecinde Motivasyon	91
<i>Seyyit ŞİŞMAN / Psikolojik Danışman</i>	
Hafızlık Kurslarında Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	99
<i>Kezban ŞİŞMAN / Psikolojik Danışman</i>	

Bölüm V

Ergenlik Dönemi Özellikleri, İhtiyaçları ve Ebeveynlere Yönelik Öneriler	103
<i>Serap DÖNMEZ / Uzman Psikolojik Danışman</i>	
Hafızlık Eğitimi Sürecinde Doğru Bilinen Yanlışlar	111
<i>Seher COŞKUN / Psikolojik Danışman</i>	
Ne Okumalı?	123
Ne İzlemeli?	125

“Sizin en hayırlınız Kur’an’ı öğrenen
ve öğretendir.”

—❖—
(Tirmizî, Fedâilü'l-Kur’ân, 15)

SUNUŞ

Kıymetli Kur'an sevdalıları,

Hafızlık, Allah (cc) tarafından seçilmiş Müslümanların, kendini ve çevresini Kur'an ile süslediği ulvi bir mertebedir. Lafzın hamili olduğu gibi mananın amili olmak için gayret eden hafızlar, ahlakı Kur'an olan Hz. Peygamber'in (sas) önderliğinde ümmetin bayraktarlığını üstlenirler.

Hafızlık eğitimi, sabır gerektiren meşakkatli bir süreçtir. Bu süreci öğrenci, öğretici ve aile birlikte yaşarlar. Öğrencilerin sabır, sebat ve çalışma azmi; öğreticilerin üstün gayreti; anne-babanın gece gündüz devam eden dua ve destekleri; hayır sahiplerinin yardımları bu yolculuğu mutlu sona ulaştırır.

Hafızlar, ümmetin en şereflipleri, insanların en hayırlıları ve Kur'an'ın kendilerine emanet edildiği Allah'ın en seçkin kullarıdır.

Elinizdeki bu kitap, büyük bir tecrübeye sahip, alanında uzman kişilerce hafızlık eğitim süreçlerini anlatmak; süreci yaşayan öğrenci, öğretici ve ailelere rehberlik etmek üzere kaleme alınmıştır. Öğretici ve öğrenciler için rol model oluşturan ve hayatında pek çok hafız yetiştirmiş önder isimlere yer verilerek kitabın içeriği zenginleştirilmiştir; öğretici, öğrenci ve velilerin, bu zorlu yolculukta karşılaşılabilecekleri sorunlar ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Hafızlık sürecinde etkin olan tüm kahramanların daha sağlıklı bir şekilde bu süreci tamamlayabilmelerini sağlamak üzere eser okuyucularının istifadesine sunulmuştur.

Kitapta yer verilen içeriklere dair oluşturulan kısa video çekimleri Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü YouTube kanalında yayınlanmış olup yanda bulunan QR kod aracılığıyla erişime sunulmuştur.

BÖLÜM I

HAFIZLIK NEDİR VE HAFIZ KİMDİR?

Dr. Mustafa GÜVENÇ
Saraybosna Din Hizmetleri Müşaviri

Hafız, Yüce Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberlemiş olan kişidir. Hayata Kur'an'ın sunduğu ufukla bakabilen, zihnini ve gönül dünyasını Kur'an'la aydınlatan bireydir. Ezbere bildiği Kur'an'ı yaşamına aktardığı takdirde mahşer günü anne-babasına taç giydirilmesine vesile olacak hayırlı bir evlattır. Çünkü Hz. Peygamber Efendimizden, *“Kim Kur'an okur ve içindekilerle amel ederse kıyamet gününde o kişinin anne-babasına güneşten daha parlak bir taç giydirilir.”* müjdesi nakledilmiştir. Bu rivayetin devamında ise anne-babasına böyle bir mükâfat vaat ediliyorsa *“Kur'an okuyup onunla amel eden kişinin alacağı mükâfatı varın siz düşünün.”*¹ buyrulurak Kur'an ile amel eden hafızın Allah katındaki değerine işaret edilmiştir. Dolayısıyla hafız, Kur'an'ın lafzını zihninde tuttuğu gibi manasını gönlünde, maksadını da tüm bedeninde muhafaza etmelidir. Gerçek hafız, Kur'an'ın lafzına hamil olduğu gibi manasını da amel olmalıdır. Yani lafzını ezberleyerek Kur'an'ı zihninde taşıdığı gibi manasını da yaşayarak hayata taşımalıdır.

İslam tarihinde Kur'an-ı Kerim'i ezberleyen kişiler için farklı kavram ve kelimeler kullanılmış olmakla birlikte ülkemizde daha çok “hafız” kelimesi yaygınlık kazanmıştır. Bu kelimeyle,

1 Ebû Dâvûd, Fedâilü'l-Kur'an, 346, no. 1453.

Kur'an'ın Fâtiha suresinden Nâs suresine kadar tamamını ezberlemiş olan kişi kastedilir. Arapçada “h-f-z” kökünden türeyen “hafız” kelimesi; koruyan, muhafaza eden, ezberleyen, gözetip kollayan anlamlarına gelmektedir. Çünkü hafız, tüm insanlık için hidayet rehberi olan Kur'an'ı zihninde ve gönlünde muhafaza etmektedir. Şayet yeryüzündeki tüm matbu/basılı Kur'anlar bir gün yok olacak olsa hafızlar marifetiyle aslına uygun bir şekilde hatasız olarak yeniden yazılabilecektir.

Hafızlık, Yüce Allah'ın (cc) bu ümmete nasip ettiği en değerli özelliklerden biridir. Zira Kur'an dışında hiçbir kitap, baştan sona ezberlenme şerefine nail olmamıştır. Bazı kitapları ezberleyenler olmuşsa da bu ezberler kısmi olmaktan öteye geçememiştir. Kur'an ise belli bir sistem dâhilinde, noktasına varıncaya kadar hafızalarda muhafaza edilmektedir. Müslümanların Kur'an'ın tamamını ezberden okuyabilmeleri bu ümmete bahşedilen lütuflardan biridir. Bu bağlamda, **“Andolsun biz Kur'an'ı zikir için kolaylaştırdık.”**² ayetinde yer alan “zikır” kelimesi, ezberleme ve okuma şeklinde de yorumlanarak Kur'an'ın hafızlığa elverişli bir Kitap olduğu dile getirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in, inmeye başladığı günden kıyamete kadar hafızlık yapılarak muhafaza edilmesi, onun mucize oluşunun ve ilahi muhafaza altında bulunuşunun da bir delilidir. Yüce Allah'ın (cc), **“Kesin olarak bilirsiniz ki bu kitabı kuşkusuz biz indirdik ve onu mutlaka koruyan da yine biziz.”**³ beyanı bir anlamda hafızlık müessesesiyle de sağlanmaktadır. Kur'an'ın ilahi koruma altında yazı ve hıfz ile günümüze değin değişikliğe uğramadan gelmiş olması, sadece Müslümanların kabul ettiği bir inanç meselesi değil konuya tarafsız bir şekilde yaklaşan herkesin kabul ettiği ilmî bir gerçekliktir.

Hafızlık, **“Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir.”**⁴ nebevi müjdesinin ilk adımlarındandır. Dolayısıyla hafızlık, sadece ezberlemekle kalmamalı, erdem ve ahlaka dönüşerek hayata yan-

2 Kamer, 54/17.

3 Hicr, 15/9.

4 Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 21, no. 5027.

sımalıdır. Bu noktaya ulaşamayan bir hafızlığın noksan kalacağı da unutulmamalıdır. Hafız, Kur'an'ın ahlakı ile ahlaklanmalı ve yaşantısını onunla şekillendirmelidir. Hafızlık, anne-babaya iyilik etmek, kul hakkına dikkat etmek, doğru söz söylemek vb. güzel hasletleri beraberinde getirmelidir. Nasıl ki Kur'an'ın ilk muhatapları, Hz. Peygamber'in rehberliğinde Kur'an ile tanışınca Cahiliye devrinden hidayet ve saadet asrına eriştiler, hafızlar da taşıdıkları Kur'an ile onlar gibi örnek bir şahsiyet olmalıdırlar. Zira Hz. Peygamber'in, hafızları nitelemek üzere Kur'an'ı lafzı ve manasıyla taşıyan anlamında "hameletül-Kur'an" ve Kur'an ile hemhâl olup onunla meşgul olan kimseler manasında "ehlül-Kur'an" tabirlerini kullanmış olması, hafızlığın asıl maksadına işaret etmektedir.

Hafız olmak, hafız kalmak ve hafız olarak ölmek gıpta edilecek hasletlerdir. Bu hasletler, Kur'an yolunda hizmetkâr olmak ve insanlığa faydalı işler yapmakla şereflenirse daha da değerlendirilecektir. Dolayısıyla hafızlık, Müslüman bireyin tüm yaşamına ışık tutacak, ona yön verecek, özel ve toplumsal hayatının her zerresine etki edecek bir süreçtir. Böylece arzu edilen erdemli toplumun inşasına katkı sunulmuş olacaktır. İşte her hafız ve hafız ailesi bunun farkında olmalıdır. Unutulmamalıdır ki bu bilince sahip olanlar hem dünyada hem de ahirette kazançlı olacaklardır.

Hafızlığın Önemi Nedir?

Her anne-baba, ibadetlerini hakkıyla yerine getirebilmesi için çocuğuna Kur'an'dan bazı sure ve ayetleri öğretmekle veya öğrenmesini sağlamakla görevlidir. Çocukluk çağında yapılan ezberin taş a yazı yazmak gibi sağlam olduğu düşünüldüğünde anne-babanın bu noktada özverili olması ve gayret göstermesi gerekmektedir. Hz. Peygamber'in şahsında tüm ümmete hitap eden **"Aile fertlerine namazı emret..."**⁵ ilahi buyruğu, bir anlamda bunu da kapsamaktadır. Zira namaz emrinin hakkıyla yerine getirilebilmesi için namaz hakkında bilgi sahibi olunması ve Kur'an'dan bazı surelerin ezbere biliniyor olması gerekmektedir. Her anne-baba,

5 Tâhâ, 20/132.

Yüce Allah'ın, **“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun...”**⁶ emrine riayet ederek çocuklarının dinî eğitim almasına özen göstermekle yükümlüdür.

Hafızlık, insanın gönül evinin saraya dönüşmesine ve güzelleşmesine vesile olur. Zaten Hz. Peygamber (sas), *“Hiç şüphe yok ki ezberinde Kur'an'dan bir şey bulunmayan kimse harabeye dönmüş ev gibidir.”*⁷ buyurarak Kur'an-ı Kerim'i zihne nakşetmenin önemini veciz bir şekilde ifade etmiştir. Tabii bu evi daha da güzelleştirecek olan, ezberin yanı sıra ahlakını da benimsemektir. Güzeli ahlakla birleşen hafızlığın önemini, Peygamber Efendimizin şu sözü çok güzel bir şekilde anlatmaktadır: *“Allah'ın kelimasını hafızasında taşıyan ve O'nun emirlerine uygun olarak yaşamaktan da geri durmayan kişiye gösterilen saygı, Allah'a gösterilen saygıdandır.”*⁸ Nitekim Allah'ın kelamına zihninde yer verdiği gibi onu kalbinde taşıyan ve yaşamına aktaran bir hafız, ümmetin en şerefliilerinden sayılmıştır.

Hafızlık, önce Kur'an okumayı öğrenme gayretiyle başlar; ilk zamanlarda harfler karıştırılır ve kelimeler kekelenerek okunur. Ama gayret gösteren kişinin okuyuşu, en sonunda meleklerin tilaveti gibi berraklaşır. Hafızlar arasında meşhur olan *“Hafızlığın başı soğandan acı, sonu ise baldan tatlıdır.”* sözü, bu zorluk ve mutluluğu ifade ediyor olsa gerektir. Hz. Peygamber (sas) de *“Kur'an'ı zorlanarak okuyan kimseye iki kat sevap vardır. Kur'an'ı okuyan hafız ise vahiy getiren şerefli melekler gibidir.”*⁹ buyurarak bu iki aşamanın ayrı mükâfat ve güzellikleri olduğuna işaret etmiştir. Bu hadis-i şeriften anlaşıldığı üzere hafızlık, insanı değerli ve seçkin melekler derecesine yükseltmektedir. Hafızlık öncesinde ve hafızlık sürecinde karşılaşılan meşakkat ve sıkıntılar da bu nebevi müjde ile aşılmaya çalışılmalı ve kararlılıkla hafızlığa devam

6 Tahrîm, 66/6.

7 Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'an, 18, no. 2913.

8 Ebû Dâvûd, Edeb, 23, no. 4843.

9 Buhârî, Tefsîr, 80, no. 4937.

edilmelidir. Bu uğurda yaşanan zorluklar, elde edilecek mükâfatın büyüklüğüne vesile olacaktır.

Yüce Allah (cc), ilk insandan itibaren her topluluğa elçi göndermiş, onlara vahiy vermiş ve çeşitli kitaplar indirmiştir. Peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed'in (sas) risaletiyle son vahiy olan Kur'an-ı Kerim indirilmiş ve bu kitaba Müslümanlar mirasçı kılınmıştır. Bu mirasa sahip çıkmak ise Kur'an'a sarılmak, ona inanmak, onu öğrenmek ve onun hükümleriyle amel etmek ile mümkün olur. Unutmayalım ki bu dünya hayatında tutunulacak en sağlam kulptur Kur'an. Hatta kendisine tutunanı ahirette de bırakmaz ve ona şefaathçi olur. Bu konuda Allah Resülü (sas) şöyle buyurmuşlardır: *"Kur'an okuyunuz! Çünkü o, kıyamet günü kendisiyle hemhâl olan kişilere şefaathçi olarak gelecektir."*¹⁰ Ayrıca bu dünyada imrenilecek şeylerden birinin; Allah'ın bir kimseye Kur'an okuyabilmeyi nasip etmesi, o kişinin de gece vakti Kur'an okuması olduğu, bizzat Hz. Peygamber tarafından ifade edilmiştir.

Kur'an'ın hafızı olan kişi, öyle güzel bir hayat yaşamalı ki Kur'an da onun muhafızı olmalıdır. Zihni Kur'an'ı ezberleme nimetiyle nasiplenene kişinin, kalbi ve organları da Kur'an'ı anlamakla ve yaşamakla nasiplenmelidir. Çünkü biz, hafızların ilki olan Hz. Peygamber'den bunu öğrendik. Hz. Âişe validemiz, kendisine Hz. Peygamber'in ahlakı sorulduğunda, *"Siz Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kur'an idi."*¹¹ şeklinde verdiği cevap ile bunu beyan etmiştir. Yüce Allah (cc) tarafından biz müminler için en güzel örnek olarak sunulan Hz. Peygamber'in hayatını, hayatımıza ayna kılmak Kur'an'ın anlam dünyası ile buluşmaya vesiledir. Bu minvalde Kur'an'ı ezberlemek, hafızlık yapmak, sıradan bir ezber işi değil; bilakis Kur'an'ı kalplere nakşetme, akli bu nurun ışığıyla aydınlatma ve İslam'ın güzelliklerini, iyilik, hoşgörü ve Allah yolunda mücadele ruhunu tüm dünyaya ulaştırabilme gayretidir.

10 Müslim, Müsâfirin, 252.

11 Müslim, Müsâfirin, 139.

Unutmayalım ki bu dünyada peşinden koşulan tüm gayeler ve hedefler, elde edilmekle sıradanlaşır ve yeni arzulara kapı aralanır. Çünkü bunlar, nefsi ancak geçici olarak doyurabilir. O hâlde hakiki anlamda dünya ve ahiret saadeti için nefsi ve kalbi tam manasıyla doyuracak hedeflere yönelmek gerekir. Bu sebeple, Yüce Allah, “...**Kalpler ancak Allah’ı zikretmekle huzur bulur.**”¹² buyurarak doyumsuzluğun ilacını sunmuştur.

Hafızlık Geleneğimiz

Yeryüzünün ilk hafızı Peygamber Efendimizdir. Hafızlık geleneği onunla başlamış ve kıyamete kadar da devam edecek bir mirasıdır. Bu mirasa varis olabilmek ne büyük bir bahtiyarlıktır. Kur’an ayetlerinin indiği dönemde hem yazı malzemesi çok kısıtlı hem de okur-yazar oranı azdı. İşte böyle bir ortamda Kur’an’ın muhafazası için en güzel yerlerden biri de müminlerin zihinleriydi. Zaten o devir, yazılı kültürden ziyade sözlü kültürün etkin olduğu ve berrak zihinlerin ezbere yatkın olduğu bir dönemdi. Bu vesileyle inen ayetler, Peygamberimizin (sas) öncülüğünde vahiy kâtiplerince özenle yazılmakla birlikte hem muhafaza hem de ibadetler için sahabe efendilerimizin parlak hafızalarına da nakşedilmekteydi. İşte lafızla ilk Müslümanların zihinlerine yerleşen Kur’an, Hz. Peygamber tarafından ilmek ilmek işlenerek manasıyla da gönüllerine yerleşti. Böylece tevhitten uzak kalarak çoraklaşan kalplerinde iman filizi yeşerdi ve kökleri sağlam koca bir ağaca dönüştü. İlmek ilmek işlenen bu nakış vesilesiyle lafızla ilk Müslümanların zihinlerine yerleşen Kur’an, manasıyla da onların gönüllerinde yeşerdi. Zira sahabe efendilerimiz, kendilerini zulmetten nura kavuşturan Kur’an’ı hafızalarına nakşetmek ve onun ahlakı ile ahlaklanmak hususunda büyük gayret gösteriyorlardı. Bu bağlamda Abdullah b. Mes’ûd (ra), “Biz Allah Resûlü’nden on ayet alır, onların içeriğini tam olarak öğrenmeden başka on aye-te geçmezdik.”¹³ diyerek buna işaret etmiştir. Dolayısıyla hafızlık

12 Ra’d, 13/28.

13 Beyhakî, Şu’abü’l-îmân, 3, 344.

çalışmaları, Kur'an'ın sadece lafzını ezberlemekle kalmamalı; bu geleneğin öncüsü olan sahabe döneminde olduğu gibi manasını öğrenmeyi, helalini ve haramını bilmeyi ve hayata aktarmayı da gaye edinmelidir.

İbadetlerin ifası için bazı sure ve ayetlerin sahabe tarafından ezberlendiği bilinmekle birlikte Kur'an'ın inzalinin devam ettiği Hz. Peygamber döneminde hafız olanların sayısı hakkında kaynaklarımızda çeşitli rakamlar zikredilmiştir. Hz. Ebû Bekir döneminde, Yemâme Savaşı'nda yetmiş civarında hafız sahabenin şehit edildiği şeklindeki bilgi ise hafızların sayısının çokluğu hususunda bizlere ipucu vermektedir. Nazil olan ayetleri ezberlemeye büyük önem veren sahabenin çoğu da Hz. Peygamber'in vefatından sonra Kur'an'ın tamamını ezberleyerek hafızlıklarını tamamlamışlardır. Mesela; Ebû Mûsâ el-Eş'arî (ra), Basra Valisi iken Halife Hz. Ömer'e yazdığı bir mektupta Basra'da pek çok kimsenin Kur'an'ı ezberlediğini bildirmiştir. Yani Müslümanlar; son ilahi kitap olan Kur'an'ı, ilk andan itibaren yazıyla muhafaza altına aldıkları gibi hafızlıkla korumaya da özel ihtimam göstermişlerdir.

Peygamber Efendimizden ashab-ı kirama ve onlardan da gelecek nesillere aktarılan hafızlık mirası, tarihin her döneminde Müslümanlarca önemli bir rütbe ve manevi bir makam olarak görülmüştür. Böylece her evden bir hafız çıkarabilme aşkı neşvünema bulmuş ve yetişen her hafız, heyecanlara vesile olmuştur. Dolayısıyla hafızlık, Müslümanların gündeminde daima canlı kalmış, aileler çocuklarının hafız olabilmesi için nice maddi ve manevi fedakârlıklar sergilemişlerdir. Bu istek ve arzu, süreç içerisinde hafızlık eğitimi veren çeşitli müesseselerin kurulmasını sağlamış ve bu vesileyle sayısız Kur'an hafızı yetişmiştir.

Mekke döneminde Kur'an öğretimi ve ezberleme faaliyetleri Hz. Peygamber'in ve Erkâm'ın evlerinde yürütülüyordu. Hicretten sonra ise bu faaliyet, başta Mescid-i Nebevî ve Suffe olmak üzere daha çok camilerde yapılmaya başlandı. Mesela, Medine'de Mescid-i Nebevî'nin yanı sıra dokuz mescitte Kur'an öğretimi devam etmiştir. Daha sonraları bazı hocalar, evlerini Kur'an öğretimine

açarak mektep gibi kullanmışlardır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra fethedilen yerlere Kur'an öğretimi için sahabenin önde gelenleri gönderilmiş, böylece oralarda ilmi çalışmalar yapılmış ve mektepler kurulmuştur. Kur'an eğitimi daha çok hocanın okuyup öğrencinin dinlemesi, daha sonra da öğrencinin öğrendiklerini hocasına okuması şeklinde yürütölmekteydi. Zaten Hz. Peygamber (sas) de her Ramazan ayında Cebrail (as) ile nazil olan ayetleri karşılıklı olarak birbirlerine okurlardı. İşte bu usul, hem hafızlık eğitiminde hem de mukabele geleneğinde devam ettirildi.

İlerleyen yıllarda da Kur'an eğitimi ve hafızlık çalışmaları, cami ve dârülkurrâlar yanında medrese, dârülhuffâz, dârülhadis, ribât ve türbelerde sürdürölmüştür. Emeviler ve Abbasiler Dönemlerinde Kur'an eğitimi giderek artan bir şekilde devam etmiş ve kıraat imamlarının çalışmalarıyla da kıraat ilmi zirve noktaya ulaşmıştır. İslam'ın Batı dünyasına açılan yüzü olan Endölüs'te ise hafızlık çalışmaları daha çok belli başlı mescitlerde yapılmıştır. Memlûkler Dönemi'nde Kahire ve Dimaşk'ta kurulan medreselerde birçok hafız yetiştirilmiştir. Selçuklularda da hafızlık çalışmaları üzerinde titizlikle durulmuş, dârülhuffâzlarda kıraat eğitimi verilmiştir. Hatta yatılı olarak Kur'an eğitimi veren mekânların ilk defa Selçuklular zamanında açıldığı ifade edilmektedir. Osmanlı Dönemi'nde Kur'an öğretimi ve hafızlık çalışmaları, "dârülkurrâ" olarak isimlendirilen eğitim mekânlarında yapılmaktaydı ve o dönemde bu kurumların yaygınlaşmasına büyük önem verilmiştir. İstanbul başta olmak üzere Bursa, Edirne, Amasya, Saraybosna ve Üsküp gibi birçok şehirde açılan dârülkurrâlarda birçok hafız yetişmiştir.

Günümüz dünyasında da Müslüman toplumların tamamında hafızlık önemli bir mertebe olarak görölmekte ve birçok ölkede hafızlık eğitimi devam ettirilerek her yıl binlerce hafız yetiştirilmektedir. Mesela, Kur'an ayetlerinin nazil olduğu yerler olan Mekke ve Medine'de günümüzde örgün ve yaygın eğitim kurumlarında hafızlık yapılmaktadır. Mısır, Ürdün gibi diğer Arap ölkelerinde de aynı şekilde ilkokul, ortaokul, lise hatta üniversite

düzeyinde örgün eğitim kurumları ve yaygın eğitim modeliyle hafızlık yapılmaktadır. Müslüman nüfusunun yoğun olduğu Endonezya'da da küçük yaşlardan itibaren Kur'an öğretimi ve hafızlık çalışmaları yürütülmektedir. Asya ve Afrika kıtalarında yer alan Müslüman ülkelerde de hafızlık önemli bir mevki olarak görülmekte olup çeşitli örgün ve yaygın eğitim kurumlarında hafızlık yapılmaktadır.

Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde olduğu gibi günümüzde de ülkemiz topraklarında hafızlık eğitimi sürdürülmektedir. Ülkemizde son asrın içinde Kur'an öğretimi ve hafızlık alanında çeşitli sıkıntılar çekilmiş olsa da bireysel ve kurumsal olarak bu alanda takdire şayan çalışmalar yapılmış, büyük özveriler ve fedakârlıklar gösterilmiştir. Bu çabalar sayesinde hafızın yetişmediği zaman dilimi neredeyse olmamıştır. Diyanet İşleri Başkanlığımıza bağlı bulunan yatılı ve gündüzlü Kur'an kursları ve özel kurslarda Kur'an öğretimi ve hafızlık çalışmaları yapılmaktadır. Geçmiş yıllarda hafızlık çalışması için ilkokul sonrası örgün eğitime ara verilirken günümüzde ise örgün eğitimle birlikte hafızlık yapma imkânı sunulmuştur.

Kur'an'ın ilk ayetlerinin inmeye başladığı andan itibaren devam eden Kur'an'ı ezberleme faaliyeti, 1450 yıllık İslam tarihi sürecinde önemli bir gelenek olarak devam etmektedir. Bu geleneğin kıyamete kadar uzanan halkasında bir zincir olabilmek önemli bir haslettir. Bu doğrultuda devlet kurumları, aileler, hocalar ve öğrenciler tarafından gösterilen çabalar takdire şayan olup çok değerlidir.

*Kuşkusuz bu Kur'an en doğru olana
iletir; dünya ve ahiret için yararlı
işler yapan müminlere, kendileri
için büyük bir mükâfat olduğunu
müjdeler.*

—◆—
(İsrâ, 17/9)

NİÇİN HAFİZ OLUNUR?

Fatih YILDIZ
Diyanet İşleri Uzmanı

Yaratılan her varlık bu dünyada bir alanı kaplar. Kapladığı bu alan, var olmanın gayelerini yerine getirdiğinde anlam kazanır. Yaratıcısının kendisine yüklediği sorumluluklar, bir taraftan değeri hususunda da fikir verir anlamak isteyene. İşaret edilen bu noktaya en canlı örnek ise insandır. Yaratılanların en değerlisi ve Allah'ın halifesi olarak nitelendirilen insan, üstlendiği görevler açısından büyük bir sorumluluğun altında hissetmektedir kendisini. Bunun yanında ona öyle mükâfatlar sunulmuştur ki kendisine verilen nimetler, dünyaya insan olarak geldiğine şükür vesilesidir.

Yeryüzü hikâyesinde hedefine Rabbinin rızasını yerleştiren insan, kendisine en şaşmaz yolları seçmelidir. Kur'an-ı Kerim'i baştan sona ezberleyen hafızlar, sözünü ettiğimiz bu yolların en kutlularından birinde sefere çıkmışlardır. **“Sonra biz kullarımızdan seçtiklerimizi o kitaba (Kur'an'a) mirasçı kıldık...”**¹⁴ ayeti, çıktıkları bu seferin ne kadar önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Elmalılı M. Hamdi Yazır (öl. 1942) bu ayeti tefsir ederken “Kur'an'ı ezberleyen kimseler aynı zamanda Hz. Peygamber'e varis olan bilginlerdir.” sözleriyle, ayetin hafızlığa işaret ettiğini ifade etmektedir.

14 Fâtır, 35/32.

Hafız olmak, ilahi kelama sahip çıkmaktır. “İçinde Kur’an’dan hiçbir şey bulunmayan kişi harap ev gibidir.”¹⁵ buyuran Sevgili Peygamberimiz (sas), Yüce Allah’ın insanlığa en son evrensel çağrısı olan Kur’an-ı Kerim’in ayetlerini öğrenmeye ve ezberlemeye davet etmektedir. “Kur’an’ı ezberleyerek okuyan hafız kişi, es-Sefertü’l-Kirâm olan (vahiy getiren) meleklerle beraberdir.”¹⁶ ifadeleriyle ise ilahi hikmetin meşalesi ve sonsuz feyiz kaynağı Kitabımızı önce zihnine, sonra gönlüne kaydeden hafızlara müthiş bir müjde vermektedir. “Kur’an’ı okuyup ona sahip çıkan kimseye (ahirette), ‘Oku ve (cennetin derecelerine) yüksel; dünyada nasıl ağır ağır okuyor idiysen öyle oku. Zira makamın, okuduğun en son ayetin seviyesindedir.’ denir.”¹⁷ hadis-i şerifini okuyunca da ilahi Kitabımıza sahip çıkan hafızları hatırlamamak mümkün değildir.

Hafız olmak, Sevgili Peygamberimizin yolundan gitmektir. Yüce Allah’ın, Kur’an-ı Kerim’i öğreterek onu kolay biçimde hafızasına yerleştirdiği ilk hafız Hz. Peygamber’dir. Sevgili Peygamberimiz (sas), kendisine nazil olan her ayeti hemen ezberine almaya özel bir ehemmiyet vermiştir. Bu sebeple Cebrail (as), ayetleri okurken o da hemen arkasından tekrar etmiştir. Her gün bir program dâhilinde gayretle çalışıp, kayda değer bir istikrarla hafızlığını ikmal edenler, Allah Resûlü’nün yolundan giden yıldızlardır. Hem dünya hem ahiret saadeti için çabaladığımız bu dünyada, her anlamda bize rehber olan Allah Resûlü’nün yolundan giden işte o yıldızlar, mükâfatlarını her iki dünyada da alacaklardır.

Hafız olmak, Kur’an’ı sâdırlarda korumaktır. Aziz kitabımız Kur’an-ı Kerim’i baştan sona ezberleyerek zihnini en güzel şeylerle meşgul etmektir. Çok özel bir eğitim faaliyetinin içerisinde yer alarak, Kur’an’ı anlamaya ve yaşamaya götüren bir yolda bıkmadan, yorulmadan yürümektir. Hamil-i Kur’an olarak, kalbinin en güzide köşesinde Kur’an’a yer ayırmaktır. Bu şerefli hazineyi titiz-

15 Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’an, 18.

16 Buhârî, Kitâbü’t-tefsir, 458.

17 Ebû Dâvûd, Vitr, 20.

likle muhafaza etmektir. Hz. Peygamber'in, ezberledikten sonra Kur'an'ı unutmayan kişiye (Hamil-i Kur'an'a) saygı duymanın, Allah'a duyulan saygı ve tazimden kaynaklandığını ifade etmesi¹⁸ ne kadar müthiş bir müjdedir.

Hafız olmak, Kur'an'ın Hz. Peygamber'e geldiği şekliyle ahirete kadar varlığının ve orijinalliğinin korunmasında etkin rol almaktır. **“Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik! Onun koruyucusu da elbette biziz.”**¹⁹ buyuran Rabbimiz (cc), daha önceki kutsal kitapların maruz kaldığı ve genellikle tahrif terimiyle ifade edilen eksilme, değişme, bozulma, kaybolma gibi hâllerin Kur'an'ın başına gelmeyeceğini, bilakis Hz. Peygamber'e geldiği şekliyle ahirete kadar varlığını ve orijinalliğini koruyacağını bildirmektedir. Çünkü Kur'an'ı Resûlü'ne indiren Allah (cc), onu koruyacağını da vadetmiştir ve O'nun vaadi haktır, kesindir. Nitekim yazılı kültürün yaygın olmadığı bir ortamda gelmiş olmasına rağmen, Allah'tan geldiği ve yazıya geçirildiği şekliyle korunabilmiş tek kutsal metin Kur'an'dır. Sevgili Peygamberimizden günümüze bütün Müslümanlar Kur'an'ı korumayı en kutsal görev bilmişlerdir. Dolayısıyla hafızlar, satırlarda yazıyla muhafaza edilen Kur'an'ın, hafızalarda ve kalplerde muhafazasını mümkün kılarak bu kutlu emaneti taşıyan kimselerdir.

Hafız olmak, Kur'an ahlakıyla bezenmektir. Kur'an'ın ezberlenmesinden maksat onu sadece hafızalara kaydederek lafzını koruma altına almak mıdır? Günümüz imkânları ile güvenli bir şekilde korunması mümkün olan Kur'an'ın ezberlenmesinin altında ne gibi sebepler mevcuttur? Bu soruların cevaplarını bulmak için Hz. Peygamber'in ve sahabe-i kiramin hayatlarına bakmamız yeterlidir. Konuşan, yürüyen ve yaşayan bir Kur'an olarak nitelendirilen Hz. Muhammed'in (sas) *“ahlakının Kur'an olduğu”*²⁰ herkesin malumudur. Peygamberimizin ashâbı ise Kur'an'ı genellikle on ayetlik bölümlere ayırarak ezberlemeye özen gösterirler;

18 Ebû Dâvûd, Edeb, 23, no. 4843.

19 Hicr, 15/9.

20 Ebû Dâvûd, Tatavvu', 26.

bu ayetlerin ihtiva ettiği emir, yasak, helal ve haramı iyice öğrenip hayatlarına tatbik etmeden diğer ayetlere geçmezlerdi. Çünkü Resûlullah (sas), onlara Kur'an'ı ve Kur'an'la amel etmeyi birlikte öğretirdi. Öyleyse Kur'an'ı ezberlemekten maksat onu hayatın merkezine koymaktır. Hz. Peygamber ve arkadaşlarının Kur'an'ı ezberlemekten anladıkları budur. Nitekim onlar günlük hayatlarında bir problemle karşılaştıklarında konuyu önce Kerim Kitabımızdan yola çıkarak çözmeye çalışır sonra da sünnete dayanarak çözüme ulaştırırlardı. Buradan hareketle aslanan, Kur'an'ın sadece ezberlenmesi değil, insanın hayatında bir yaşam biçimi olmasıdır. Bu hususun canlı kalmasına vesile olacak olan hafızlar, ilahi mesajı hayatının merkezine alan ve O'nun (cc) ahlakıyla ahlaklanan, ümmetin umutlarıdır.

Hafız olmak, ilim yolculuğuna daha emin adımlarla başlamaktır. Hafızlık, ilmi her şeyi kuşatan el-Alîm olan Rabbimizin Kur'an'da ve kâinatta yerleştirdiği bilgileri, incelikleri, hakikatleri keşfetmeyi kolaylaştırır. Hafız, aldığı eğitim sayesinde öncelikle Kur'an-ı Kerim'in usulüne uygun bir şekilde okunmasını öğrenirken aynı zamanda insan hayatına rehberlik eden Kur'an'ın rahmet dolu manasını da kavramanın gerekliliğini hisseder. Bu gereksinim onu tefsir, fıkıh, hadis gibi Kur'ani ilimleri öğrenmeye ve bu alanda kendini geliştirmeye sevk eder. Hayatı anlamlandırma serüveninde kendisine rehberlik eden Kur'an'ı ezberleyen hafızlar, ondaki tefekkür ayetleri ile tabiat kanunları, güneş ve ay tutulması gibi harikulade olayları, insan ile canlı ve cansız varlıkların yaratılışı gibi konuları öğrenip araştırmanın önemini kavrar. Bu farkındalık onu fizik, kimya, matematik, astronomi, biyoloji, geometri gibi ilim dallarında ilerleyerek İslam'a ve insanlığa daha faydalı bir birey olmaya teşvik eder. Böylece Kur'an ahlakıyla bezenen bir hafız, elde edeceği bilgiler sayesinde insanları iyiye, güzele, doğruya ve faydalı olana yönlendirmenin bilinciyle hareket eden bir önder ve rehber olur.

Hafız velisi olmak ise Hz. Peygamber'in (sas), "Kur'an-ı Kerim'i okuyan ve hükümleriyle amel edenin anne-babasına kıyamet günü bir

taç giydirilir. Bu tacın ışığı şayet aranızda olmuş olsa dünya evlerinde-ki güneş ışığından daha güzeldir. O hâlde bununla amel eden hakkında ne düşünürsünüz?”²¹ şeklindeki müjdesine nail olma heyecanını taşımaktır. Sevgili Peygamberimizin bu vaadi, çok özel bir tercih yaparak evladını hafız yapan anne ve baba için ne büyük bir bah-tiyarlıktır.

Hafız velisi olmak, “Müminler o kimselerdir ki Allah’ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah’ın ayetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca Rablerine güvenirler.”²² ayeti gereğince kalpleri Allah aşkı ile atan insanlardan olmak ve böyle evlatlar yetiştirmek gayretinde olmaktır. Ümmetin umudu olarak nitelediğimiz hafızları; aynı za-manda hafız devlet başkanı, akademisyen, yönetici, doktor, mü-hendis, öğretmenler olarak yetişmesine vesile olan; evladını bu minvalde yönlendiren anne-babalar, mükâfatların en güzeline, en kıymetlisine sahip olacaktır.

Öyleyse “Kim Kur’an’ı okur ve onu güzelce ezberler; helalini he-lal, haramını haram kabul ederse Allah bu sayede o kimseyi cennetine koyar ve ona ailesinden cehenneme girmeyi hak eden on kişiye şefa-at etme hakkı tanır.”²³ müjdesi gereğince Kur’an’ın lafzını ezberleyip hâl ve tavırlarını manasıyla süsleyen hafızlar yetiştirmenin hey-e-can ve gayretiyle yaşamak en ulvi amacımız olmalıdır.

21 Ebû Dâvûd, Vitir, 14.

22 Enfâl, 8/2.

23 Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’an, 13.

*Ey insanlar! Rabbinizden size
bir öğüt, kalplerdeki hastalıklara
bir şifa, inananlara bir rehber ve
rahmet gelmiştir.*

(Yûnus, 10/57)

ÖRNEK VE ÖNDER HAFIZLAR*

Fatih ÇELİK
Başkanlık Vaizi

Aziz şehitlerimizin kanlarıyla sulanan topraklarımızın her bir köşesi âlimler, arifler ve hafızlar yurdudur. Anadolu'muzun manevi gücü olan ilim ve irfan sahibi hafızlar, Yüce Allah'a (cc) ve Sevgili Peygamberimize (sas) gönülden bağlanan, ibadetlerine eksiksiz ve ihlasla devam eden, takva bilinci ile Allah'ın dostluğunu kazanmaya gayret gösteren güzide şahsiyetlerdir. Onlar, İslam'ın yüce değerlerini hem hayatlarına aktarmışlar hem de güzel ahlak ve tatlı dilleriyle bu hakikatleri insanlara ulaştırmışlardır.

Aziz Kitabımız Kur'an-ı Kerim'i okumanın, okutmanın, anlamının, yaşamanın ve yaşatmanın gayretinde büyük fedakârlıklarda bulunan örnek ve önder hafızlarımız, Allah yolunda mücadelelenin de en güzel örnekleri olmuşlardır. Onlar ilim, irfan ve güzel ahlakını, Kur'an ve sünnete hizmet şevkini Peygamber Efendimizden (sas) ve onun eşsiz eğitiminden geçen sahabe-i kiramdan, Ashâb-ı Suffe'den öğrenmişlerdir.

Tarihten günümüze Beytül-Hikme'de, Nizamiye ve Sahn-ı Semân gibi nice mektep, medrese, ilim irfan meclisinde eğitim alan ecdadımız, Anadolu topraklarında Kur'an hizmetini daima

* “Örnek ve Önder Hafızlar” metni, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları ve müktesebatından, özellikle Diyanet TV “Öncü Âlimler” programı ve Diyanet Aylık Dergi “Adanmış Ömürler” yazı dizilerinden derlenmiştir.

canlı tutmanın gayretinde kutlu bir ömür sürmüşlerdir. Aziz vatanımızın, Anadolu'muzun her bölgesinde de hafızlık müesseselerini imar ve ihya etmek, manevi değerlerimizi günümüze kadar taşımak için emek sarf etmişlerdir.

Anadolu'nun farklı bölgelerinden Kur'an ve sünnet halkalarında yetişen ve nice ilim talebeleri yetiştiren, bize ve gelecek nesillerimize örnek olan âlim, hafız hocaefendilerin bazılarının hayatından kesitler paylaşacağız. Yüce Rabbimiz (cc), her biri birer kandil misali olan, Kur'an ve sünnete hizmetle yücelen büyüklerimizin yolundan gidebilmeyi bizlere nasip eylesin. Bu vesileyle hem ilim hem de şahsiyetleriyle örnek olan ve fâni âleme göç eden tüm hademe-i hayrata ve ehl-i Kur'an'a rahmet eylesin.

Hafız Hasan AKKUŞ (1895-1972)

Kâmil insanlar, kendilerinden sonra gelecek nesillere halisane bir miras bırakmak için çalışır. Hasan Akkuş Hocamız da fâni olan bu cihanda, kâmil insanlardan biridir. Yeni kurulan Cumhuriyet'in ilk yatılı Kur'an kursu modelini gerçekleştiren bir din görevlisidir. Cumhuriyet Dönemi Kur'an kurslarının en başta geleni Nuruosmaniye Camii'dir. Bu caminin hocası ise Hafız Hasan Akkuş'tur.

Hasan Akkuş, 1895 yılında Ankara'nın Kızılcahamam ilçesine bağlı Beşkonak köyünde dünyaya geldi. Akkuş'un annesi Keziban Hanım, babası Osman Efendi'dir. İlk dini bilgilerini de din görevlisi olan babası Osman Efendi'den öğrenir. Hafızlığını, İstanbul'da Hâfız Hüsnü Efendi'de tamamlar.

1915 yılında silah altına alınan Hafız Hasan Akkuş Hoca, iki aylık eğitimden sonra Yemen cephesine gönderilir ve burada İngilizlere esir düşer. Esir bulunduğu günlerde her gün Rabbine şöyle niyazda bulunur: “Ya Rabbi! Eğer beni bu esaretten kurtarıp memleketime dönmeyi lütfedersen son nefesime kadar Kur'an'a hizmetkâr olacağım.” Duası kabul olan Hafız Hasan Akkuş Hoca,

uzun ve çileli bir esaret hayatından sonra 1918'de hürriyetine kavuşur, vatanına geri döner ve hayatı boyunca Rabbine verdiği bu sözü yerine getirmenin gayretinde olur.

Anadolu'nun birçok yerinden Kur'an sevdalıları talebeler eğitim için İstanbul'a gelirler. İstanbul'da sığınılacak bir yer ve eğitimlerini tamamlayacak bir hoca ararlar. İşte bu yer, Nuruosmaniye Camii ve hocası ise Hafız Hasan Akkuş'tur. Kur'an sevdalıları gençlerin sayısı artmaya başlayınca önceleri Vakıflar İdaresi'nin deposu olarak kullanılan, tamamen yıkılmış, yıpranmış ve bakımsız hâlde bulunan Nuruosmaniye Camii Külliyesi'ni, Akkuş Hoca kendi adına yıllık 48 lira karşılığında kiralar ve burayı bir ilim ve irfan yuvasına dönüştürür. Böylelikle Hafız Hasan Hoca bir taraftan Nuruosmaniye Camii'ndeki imamlığını yürütürken, diğer taraftan Kur'an muallimliğini devam ettirir. Daha sonraki dönemlerde ülkemizin dört bir yanına Kur'an hizmetini götürecek olanlar da işte bu ilk talebelerdir.

Hafız Hasan Akkuş Hoca, ömrünü Allah Teâlâ'nın rızası doğrultusunda yaşamıştır. Hayatı boyunca mihrapların imamsız, minarelerin müezzinsiz, kürsülerin vaizsiz, minberlerin hatipsiz kalmaması için mücadele etmiştir. Binlerce gencin elinden tutmuş, onlara İslam'ın nurunu, Kur'an'ın aşkını ve Peygamberimizin (sas) ahlakını aşilamak için var gücüyle çalışmıştır. Gönüllerde hoş bir seda, ardında ise sadaka-i cariyeye bırakan Hasan Akkuş Hoca, 8 Ocak 1972'de fâni dünyadan baki âleme geçmiştir.

Hafız İsmail Hakkı BAYRI **(Kesikbacak İsmail Efendi)** **(1905-1972)**

Hem ilmi hem de şahsiyetiyle çevresine örnek olan bir din görevlisi, öğrencilerini ve etrafındaki yardıma muhtaç kimseleri gözetip kollayan yardımsever bir insan, başına gelen sıkıntılardan dolayı ilim aşkını asla kaybetmeyen dirayetli bir mümin, binlerce talebe yetiştiren, ilm-i kiraati büyük titizlikle talebelerine öğreten

Şeyhülkurrâ, öncü bir âlim: İsmail Hakkı Bayri, nam-ı diğer Kesikbacak İsmail Efendi.

Hafız İsmail Hakkı, 1905 yılında Batı Trakya'nın Serez şehrinde doğar. Babası Serezli Arif Efendi, annesi Fatma Hanım'dır. Hafız İsmail Hakkı, ilköğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra İstanbul'a giderek Üsküdar Toptaşı Askeri Rüşdiyesi'ne kaydolur.

Keskin zekâsı ve azmiyle tanınan Hafız İsmail Hakkı Bayri, bir üst sınıfa geçtiği karne günü eve dönerken tramvaydan düşerek iki bacağını da kaybeder. Bu tramvay kazasından sonra önüne yepyeni bir hayat açılır. Bundan sonraki en büyük gayesi, Kur'an-ı Kerim'in en güzel şekilde okunması ve okutulmasıdır. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Rabbimiz şöyle buyurur: **“Umulur ki hoşunuza gitmeyen bir şeyde sizin için hayır vardır.”**²⁵ Evet, sanki Cenab-ı Hakk'ın bu ayet-i kerimesi Hafız İsmail Hakkı Bayri'nin hayatında tecelli etmiştir. Nice hayırlı işler olmuş ve bir ehl-i Kur'an daha ilim halkasına katılmıştır.

Hafız İsmail Hakkı'nın desteğe en muhtaç olduğu bu dönemde kendisine yardım eden kişi, dayısı Şeyhülkurrâ Hafız Ahmet Şükürü Efendi olmuştur. O, yeğeninin maddi ve manevi tüm ihtiyaçlarıyla ilgilenmiş, önce tedavisini yaptırmış, sonra da hafızlığını ikmal etmesini sağlamıştır. Ona talim ve tashih-i huruf derslerini vermiştir. Hafız İsmail Hakkı Bayri, kıraat ilminin merhalelerini (Aşere, Takrîb ve Tayyibe'yi) ise Varnalızâde Ahmet Hamdi Efendi'den okumuştur. Yine dayısının yönlendirmesiyle İslami ilimleri öğrenmek için Ömer Nasuhi Bilmen, Bekir Hâki Yener gibi İstanbul'un meşhur hocalarının cami derslerine katılarak onlardan istifade etmiştir.

Hafız İsmail Hakkı Efendi, eğitim faaliyetleri yanında geçimini temin etmek üzere Kumrulu Mescit karşısında bir bakkal dükkânı açar. Bu dükkân sadece onun geçimini temin ettiği bir yer

25 Bakara, 2/216.

değildir. Aynı zamanda bu yer, onun fahri olarak öğrencilerini okuttuğu bir medrese gibidir.

1940 yılında Diyanet İşleri Başkanlığının onayıyla aynı mescitte fahri Kur'an öğreticiliği yapar. O günlerde Hafız İsmail Hakkı Efendi, Sıdika Hanım ile evlenir. Bu evlilik, bir sevgi, saygı ve sadakat örneğidir. Kur'an'a âşık bir hanımefendinin Kur'an talebesi ile nikâhlanmasıdır. Sıdika Hanım, Kur'an âşığı ve Kur'an'ın okunmasına ve okutulmasına çok değer veren bir insandır. Günün birinde Hafız İsmail Hakkı Efendi'nin okuduğu Kur'an-ı Kerim'i dinler. Bu okuyuştan çok etkilenir. Okuyan kişinin kim olduğunu araştırır. Bu hocanın Hafız İsmail Hakkı Efendi olduğunu öğrenince ona evlilik teklifi göndermek ister. Bu husus duyulunca yakınları Sıdika Hanım'a, "Bu hocanın iki bacağı da kesiktir." derler. Bunun üzerine Sıdika Hanım, "Varsın iki ayağı olmasın. Ben hayatım boyunca böyle bir Kur'an ehline hizmet etmeye talibim" diyerek evlilik teklifinin kendisine iletilmesini ister. Böylelikle huzur ve mutluluğun bir ömür boyu süreceği bu evlilik gerçekleşir. Bu güzide evlilikten iki kız ve iki erkek çocukları dünyaya gelir.

1942 yılına gelindiğinde Diyanet İşleri Başkanlığı İstanbul Müftülüğünden Afyon İline bir Kur'an Muallimi gönderilmesi teklifini Kur'an-ı Kerim'i öğretmeye âşık bir insan olan Hafız İsmail Hakkı Efendi hemen kabul eder. Afyon'a yolculukta kendisine iki talebesi; Düzceli Hafız Hasan Efendi ile Of ulemasından Hafız Mehmet Âşıkkutlu da eşlik eder.

1950 yılında Kesikbacak Hafız İsmail Hakkı Efendi, Afyon'daki görevini tamamlayarak İstanbul Fatih Dülgerzâde Camii Kur'an Kursu'na tayin olur. Çok yardımsever olan hocasını başının tacı olarak gören; evden camiye, camiden kursa sırtında taşıyan talebesi Miktad Temiztürk, Hafız İsmail Hakkı Efendi'nin bu özelliğini şöyle anlatır: "Hocam, gerek mizacı, gerek şeker hastalığının etkisiyle anlık sert tepkiler verirdi. Ancak talebelerine kızsâ dahi daha sonra onlara döner ve kendilerinden helallik alırdı. Ayın ortasında benden borç para isterdi. Bir defasında, 'Hocam, yoksa maaşınız mı yetmiyor?' diye sorduğumda bana şöyle cevap ver-

mişti: ‘Evladım! Maaşımı kendim ve talebelerim için ikiye bölüyorum. Kendime ayırdığım bölüm bana ve aileme yetiyor. Ancak talebelerim ihtiyaçlarını karşılamak için bana geldiklerinde, ben onları nasıl geri çeviririm? Onların ihtiyaçlarını karşılamak için borç alıyorum.’ ”

Hafız İsmail Hakkı Hoca, 1971 yılında emekli oluncaya kadar kendini Kur’an okumaya ve okutmaya vakfetti ve nice âlim yetiştirdi. Bunlardan bazıları: Mehmet Rüştü Âşıkkutlu, Mustafa Demirkan, Kazım Bayram, Mikdat Temiztürk, Mehmet Gürgür, Yusuf Aydın ve Hafız Hasan Efendi’dir.

Hafız İsmail Hakkı Bayri, nam-ı diğer Kesikbacak İsmail Efendi, 11 Kasım 1972 yılında vefat etti. Binlerce talebesi ve seveninin katılımlarıyla Fatih Camii’nde Gönenli Mehmet Efendi’nin kıldırıldığı cenaze namazının ardından Edirnekapı Şehitliği’ne defnedildi.

Hafız Mehmet Rüştü ÂŞIKKUTLU (1901-1980)

Her hâliyle örnek bir mümin, hayatı boyunca öğrenmekten ve öğretmekten geri durmayan bir din görevlisi, yumuşak huylu, şefkatli, yardımsever, misafirperver, cömert, kararlı ve sabırlı öncü bir âlim: Hafız Mehmet Rüştü Âşıkkutlu.

Hafız Mehmet Rüştü Âşıkkutlu, 1901 yılında Trabzon’un Of ilçesinin Cufaruksa (Uğurlu) beldesinde dünyaya gelir. Babası Ahmet Cemaleddin Efendi, annesi Hanife Hanım’dır. İlk tahsilini kasabanın öğretmenini olan babasında tamamlar. Küçük yaşta Kur’an-ı Kerim’i ezberleyerek hafızlığını ikmal eder. Devrin önde gelen üstatlarından yaz-kış demeden aralıksız yedi yıl Arapça, Tefsir, Hadis, Usûl-i Fıkıh, Kelâm, Meânî ve Ferâiz gibi dersleri okuyarak icazet alır.

Hafız Mehmet Rüştü Âşıkkutlu, ilim yolculuğunu devam ettirmek üzere 1930 yılında İstanbul’a gider. Önce Serezli Ahmed Şükrü Efendi’de Kırâat-i Aşere okumaya başlar. Hocasının vefa-

tından sonra Kesikbacak İsmail Efendi’de Aşere okumaya devam eder. Kısa bir sürede Aşere’yi ve Takrîb’i bitirir ve Fatih Camii’nde yapılan icazet merasimi ile icazetini alır.

1932 yılında memleketine geri dönen Hafız Âşıkkutlu Hocaefendi, 1936 yılında Türkiye’de fahri Kur’an kursu öğreticiliği yapmak üzere resmî izinli ilk kişiler arasında yerini alır.

Âşıkkutlu Hoca, Of ilçesinden Türkiye’yi aydınlatan bir kandil olmuştur. Medresesine gelen her bir talebeyi evladı gibi görmüş, onların yetişmesi için var gücüyle gayret göstermiştir. O, talebelerini baba şefkatiyle bağrına basar, önce barınma ve geçim ihtiyaçlarını sağlardı. Eğer münasip bir barınma yeri temin edemezse o vakit kendi evinde misafir ederdi. Kur’an ve ilim hizmetine gönül veren köylülerin evlerine yerleştirirdi ve her birinin geçimine yardımcı olurdu.

1941 yılında Diyanet İşleri Reis Vekili Ahmed Hamdi Akseki imzasıyla “aday vaiz” olarak Of Merkez vaizliğine tayin edilir. 1968 yılının bahar günleridir. Hocaefendi, dönemin önde gelen âlimlerinden olan Ali Haydar Efendi’nin tavsiyesiyle Diyanet İşleri Başkanlığı yetkililerince İstanbul’da açılmak istenen Kur’an-ı Kerim İhtisas Kursu’na öğretici olarak davet edilir. Ancak Âşıkkutlu Hoca, o günlerde annesiyle ilgilenmektedir. Bu sebeple Uğurlu’dan ayrılamayacağı mazeretini yetkililere bildirir ve “Diyanet İşleri Başkanlığımız uygun görürse, seçilecek hafız görevlilerin iâşe ve ibatesi tarafımca karşılanmak üzere Uğurlu beldesinde okutabilirim.” diye teklifte bulunur. Bu teklif kabul görür ve Diyanet İşleri Başkanlığınca ilk defa 24.06-24.10.1968 tarihleri arasında 33 hafız görevlinin katılımıyla Kur’an-ı Kerim İhtisas Kursu, Trabzon Of İlçesi Uğurlu beldesinde icra edilir. Bu kurs aynı zamanda resmî olarak açılan ilk ihtisas kursudur. Diyanet İşleri Başkan Vekili Lutfi Doğan’ın katıldığı törende kurs mezunlarının ihtisas belgeleri kendilerine verilir. Âşıkkutlu Hoca, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 1974-1975 yılları arasında Ankara’da, 1976-1979 yılları arasında İstanbul Haseki Eğitim Merkezi’n-

de açılan Aşere-Takrîb-Tayyibe İhtisas Kursu'nda hocalık yapar. 1976 yılında ise emekliye ayrılır.

Hafız Mehmet Rüştü Âşıkkutlu, yaş haddinden emekli olsa da son nefesine kadar görevini sürdürür. 1976 yılında İstanbul'da Haseki Eğitim Merkezi fiilen açılır. Eğitim merkezinde 1979 yılına kadar üç yıl Mısır tarîki üzere Kıraat ilmi okutur. İlk dönem mezunlarını veren eğitim merkezine ikinci dönem kursiyerlerin seçimi yapılır. Tam dersler başlamak üzereyken Âşıkkutlu Hoca rahatsızlanır. İyileşeceği umuduyla derslerin başlangıcı tehir edilir. Ancak hastalığı iyileşmez. 1980 yılının bir Ağustos gününde hastalığının tedavisi için İstanbul'a gitmek üzere Trabzon'dan uçağa binen Âşıkkutlu Hoca, uçaktayken ruhunu Rabbine teslim eder.

Hafız Mehmet Hilmi ÖĞÜTÇÜ
(Gönenli Mehmet Efendi)
(1903-1991)

İslam'a, ehl-i Kur'an'a sevdalı Reîsülkurrâ; insanlara hizmete kendini adanmış büyük âlim; fakir, garip, düşkün ve kimsesizlerin dostu; sabah şafağı ile başlayıp gece karanlığı ile sona eren irşat ve hayrî hizmetlerin mihmandarı bir din görevlisi; örnek ve önder bir âlim: Gönenli Mehmet Efendi.

Gönenli Hafız Mehmet Efendi, 1903 yılında Balıkesir'in Gönen ilçesinde dünyaya gelir. Babası Osman Efendi, annesi Fatma Hanım'dır. Mehmet Efendi daha çocuk yaşta hafızlığını tamamlar.

"Seb'a, Aşere ve Takrîb" seviyesinde ilm-i kıraat derslerini tamamlamak üzere İstanbul'a giden Hafız Mehmet Efendi, 1925 yılında Fatih Camii'nde yapılan kıraat cemiyetiyle icazetini alır. Ancak Hafız Mehmet Efendi İstanbul'da kalamaz. Babasının isteği üzerine Gönen'e yeniden döner, Fatma Hanım'la evlenir ve biri kız olmak üzere üç evladı dünyaya gelir.

Hafız Gönenli Mehmet Efendi, 1936 yılında İstanbul'a yeniden döner ve Hacı Bayram-ı Kaftânî Camii imam-hatipliğine ata-

nır. Bu göreve başlar başlamaz Anadolu'da Kur'an eğitimi almak isteyenleri himayesine alarak İstanbul'a getirir. Talebelerinin ihtiyaçlarını gidermek üzere elinden gelen her şeyi yapar. Bir defasında onların ihtiyaçlarını karşılamayınca evinde bulunan halıları satar. Ancak bu da yeterli olmaz. Bunun üzerine talebelerini bir araya toplar ve "Evlatlarım! İhtiyacımız çok. Haydi, siz dua edin, ben de âmin diyeyim." der. Dua biter bitmez, bahçeye iki kamyon yanaşır. İhtiyaçlarının tamamını karşılayacak olan bu yardımı gören Hafız Mehmet Efendi ve talebeleri Allah'a şükrederler.

1939 yılına gelindiğine Hafız Gönenli Mehmet Efendi, Dülgerzâde Camii'ne nakil olur. Bu camide de himayesine aldığı talebelerin barınmalarını sağlaması o devrin güvenlik güçlerinin dikkatini çeker. Günün birinde bir polis, Hafız Mehmet Efendi'nin evine gelir ve "Söyle bakalım Hoca! Bu kadar parayı sen nereden buluyorsun?" diyerek onu sorguya çeker. Bunun üzerine Hafız Gönenli Mehmet Efendi, "Allah gönderiyor!" cevabını verir. Polis, "Ne demek Allah gönderiyor? Sen onu bırak da sana kimler yardım ediyor? Sen onları söyle!" diyerek çıkışır. Tam bu esnada evin zili çalar. Hocanın evine bir misafir gelir. İçeri girer ve kendisine emanet edilen sekiz yüz lirayı Hafız Mehmet Efendi'ye takdim eder. Bunun üzerine Hafız Gönenli Mehmet Efendi, eve gelen misafire "kim olduğunu" sorar. Gelen misafirin de polis olduğunu öğrenince sorgulamayı yapan polise dönerek, "Bak evladım! Gördün mü? Cenab-ı Hak, nasıl gönderiyormuş bu yardımları!" diye cevap verir.

1954 yılında Gönenli Hafız Mehmet Efendi en uzun süre görev yapacağı Sultan Ahmed Camii imam-hatipliğine atanır. Talebelerinin yetişmesi için var gücüyle çalışan yardımsever Hocaefendi, bir gün talebelerine harçlıklarını dağıtmak ister. Ancak cebinde hiç parası kalmaz. Ellerini semaya kaldırır ve "Allah'ım! Bu Kur'an senin. Bu talebeler senin. Hiç kimseden bir şey istemem, niyazım sadece sanadır!" diye dua eder, camiden çıkar ve yürüyerek Haliç Caddesi'ne kadar gelir. Tam bu esnada muhterem bir zat kendisine, "Al bu paraları, talebelerine götür." der.

Bunun üzerine Hafız Gönenli Hoca şu meşhur cümlesini söyler: “Kur’an hoş tutar, boş tutmaz.”

Hafız Gönenli Mehmet Efendi, haftalık otuza yakın vaaz ve irşat programı gerçekleştirmiştir. Bu programların birçoğu ise kadınlara yöneliktir. Hayatının son demlerinde Eyüp Sultan Camii’nde vaaz ve nasihat programlarına devam eden Hafız Gönenli Mehmet Efendi’ye yakınları, “Artık, biraz istirahat etseniz ve dinlenseniz!” deyince, onlara şöyle karşılık vermiştir: “Nasıl olur da beni bekleyen cemaatimi bekletirim? Sonra ruhaniyeti ile yaşadığım Eyüp Sultan hazretlerinin yüzüne nasıl bakar ve ondan nasıl şefaata talep edebilirim?”

Hafız Gönenli Mehmet Efendi, vefat edinceye kadar Kur’an eğitiminden, hayır ve irşat hizmetlerine koştuktan asla geri durmadı. Ardında hoş bir seda bırakarak 2 Ocak 1991’de fâni âlem-den baki âleme göç etti. Fatih Camii’nde Abdurrahman Gürses Hocaefendi tarafından kılınan cenaze namazından sonra Edirnekapı Şehitliği’ne defnedildi.

Hafız Abdurrahman GÜRSSES (1909-1999)

Muhataplarına iyilik yollarını gösteren, alçak gönüllü bir din görevlisi; camiye hayatın merkezine alan bir imam-hatip; inanç, ilim ve ahlak üzerine kurulu bir hayat sürdüren örnek insan; öncü bir âlim; Reisülkurrâ: Hendekli Hafız Abdurrahman Gürses.

Abdurrahman Gürses, 1909 yılında Sakarya’ya bağlı Hendek ilçesinin Soğuksu köyünde doğdu. Babası uzun süre bu köyün imamlığını yapan Hâfız Said Efendi, annesi Fatma Hanım’dır.

Abdurrahman Gürses, Peygamber Efendimizin (sas) “*Ya öğrenen ya dinleyen ya da ilmi destekleyen ol; beşincisi olma, helak olursun.*”²⁶ hadisini hayatının tamamına aktarmış güzide bir şahsiyet idi. Abdurrahman Gürses, küçük yaşlarda babasının ya-

26 Dârimî, Mukaddime, 26.

nında hafızlığını tamamlar. Yörenin meşhur üstadı Abdür-rauf Hoca'dan talim dersleri ve ilçenin müftüsü Ali Niyazi Hoca'dan Sarf, Nahiv ve Fıkıh bilgisi dersleri almayı ihmal etmez. Abdurrahman Gürses, ilim yolculuğunu devam ettirmek üzere 1922 yılında İstanbul'a gelir ve Dârü'l-Hilâfeti'l-Âliyye ve Ayasofya Soğukçeşme Medreselerinde bir müddet tahsil görür. Genç yaşına rağmen güzel ahlakı, naif sesi, hoş eda ve sedasıyla İstanbul'un muhtelif camilerinde okuduğu Kur'an ile gönüllerde taht kurmaya başlar.

1924 yılında Abdurrahman Gürses Hoca, doğduğu topraklara tekrar geri döner. Hendek'te ilimle meşgul olmaya devam eder. Bu sırada Gülizâr Hanım'la evlenir. İki oğlan ve bir kız olmak üzere üç evladı dünyaya gelir. 1932-1933 yıllarında askerlik vazifesini yapan Abdurrahman Gürses, 1934 yılında İstanbul'a tekrar gelir ve yeniden talebeliğe başlar. Üsküdar Selimiye Camii İmamı Fehmi Efendi'den İstanbul tarîki üzere Aşere-Takrîb-Tayyibe okur ve 1937'de icazet alır.

1938 yılında ilk resmî görevi olan Fatih Mihrimah Sultan Camii'nden sonra Teşvikiye Camii'ne nakledilir ve bu camide beş yıl görev yapar. 1944 yılına gelindiğinde Abdurrahman Gürses, Beyazıt Camii imam-hatipliğine atanır ve emekli oluncaya kadar Beyazıt Camii'nde 35 yıl imam-hatiplik görevini sürdürür. O, din hizmeti sunarken cami cemaati arasında herhangi bir ayırım yapmamış ve bu hususta şunu söylemiştir: “Cemaat, cemaattir ve cemaat-i İslamiye'dir. Hepsinde hayır vardır.”

Abdurrahman Gürses Hoca, hayatı boyunca din görevliliğine leke getirecek hiçbir şeyi kabul etmemiştir. Nitekim 1948 yılında hacca gitmek ister, ancak maddi gücü buna elvermez. O sırada Beyazıt Camii cemaatinden bir şahıs, “Hafızım, bizimle hacca gelmek ister misin?” diye bir teklifte bulunur. Gürses Hoca bu teklifi kabul eder. Kendisini hacca götüren şahıs hem yolculuk esnasında hem de mukaddes topraklarda sık sık Gürses Hoca'ya, “Hafızım! Gel hele bir Kur'an oku!” diyerek emri vakide bulunur. Bu durum Gürses Hoca'nın canını sıkır, ama Kur'an okumaktan da asla geri durmaz. Nihayetinde hac ibadetini bitirip İstanbul'a dö-

nünce kendisine ait evini satar. Hacca gittiği şahsın yanına varır ve ona, “Hacca gidip gelirken benim adıma ne kadar masrafınız oldu?” diye sorar. Adam bunu söylemek istemese de Hoca’nın ısrarlarına dayanamayarak masrafını söyler. Bunun üzerine Abdurrahman Gürses, parayı masanın üstüne bırakır ve “Efendi! Ben ne senin ne de bir başkasının hafızıyım. Okuduğum Kur’an-ı Kerim’i sadece Rabbimin rızası için ve geçmişlerimin ruhuna okudum. Al şu paramı! Hadi bana müsaade.” diyerek oradan ayrılır.

Abdurrahman Gürses, yine bir hac ziyaretinde yanında bulunanlar, “Hocam! Buranın idaresinden izin alalım, bu mübarek beldede siz de hacılara bir Kur’an okusanız.” derler. Gürses Hoca, bu teklifi reddeder ve kendisini göstermek için değil, hâlini Rabbine arz etmek için burada olduğunu şu özlü sözüyle ifade eder: “Biz buraya arz-ı hâl etmeye geldik, arz-ı endam etmeye gelmedik.”

Abdurrahman Gürses’in Beyazıt Camii’nden sonraki ilim durağı İstanbul Haseki Eğitim Merkezi’dir. Bu eğitim yuvasında 22 yıl boyunca İstanbul tarîki ile ilm-i kıraat dersleri vermiştir. Kabiliyetli, ciddi ve ilm-i kıraati bitirmeye azimli gördüğü herkesin okumasına gayret göstermiş, hatta ders almaya gelemeyecek olanların evlerine dahi gitmiştir. Abdurrahman Gürses, talebelerinden Ramazan Pakdil’e “Evladım! Sen hangi gün kendi evinde ders okumaya müsaitsin? Okuyacağımız dersin gün ve saatini kararlaştıralım. Bir hafta sen gel, bir hafta da ben geleyim. Derslerini bu evde alayım.” demiştir. Abdurrahman Gürses Hoca, ömrünün sonuna kadar Kur’an eğitimine asla ara vermedi. Hoş bir seda bırakarak 10 Ağustos 1999’da fâni âlemden baki âleme göç eyledi. Yıllarca görev yaptığı Beyazıt Camii’nde, Diyanet İşleri eski Başkanlarından Lütfi Doğan Hoca’nın kıldırıldığı cenaze namazının ardından on binlerce insanın hüsn-i şehadetiyle Beyazıt Camii Haziresi’ne defnedildi.

Rıza ÇÖLLÜOĞLU (1928-2013)

Kur'an sevdalısı bir hafız; hoş sohbetiyle yüce dinimiz İslam'ı anlatan ve yaşantısıyla insanlara rehberlik eden bir vaiz; kurduğu vakıf vesilesiyle Kur'an kursları, okullar ve yurtlar açıp gençlerin elinden tutan bir dava adamı; çalışmaktan, öğrenmekten ve öğretmekten asla vazgeçmeyen öncü bir âlim: Rıza Çöllüoğlu, nam-ı diğer Çöllü Hoca.

Rıza Çöllüoğlu, 1928 yılında Ankara'nın Kızılcahamam ilçesi Berçinyayalar köyünün Korkmazlar Mahallesi'nde dünyaya gelir. Babası Hüseyin Efendi, annesi Zeliha Hanım'dır.

Günün birinde kendisine, "Oğlum! İstanbul'a git. Orada ilim öğren. Zira burada kalırsan hiçbir şey elde edemezsin." diyen bir zatın tavsiyesine uyarak 1946 yılında İstanbul'un yolunu tutar. Rıza Hoca, İstanbul'a varır varmaz her bir Kur'an talebesinin elinden tutan Hasan Akkuş Hoca'nın da kendi elinden tutacağı inancıyla Nuruosmaniye Camii'ne gider. Hasan Akkuş'un huzuruna varır. Hasan Akkuş kendisine "Sen kimsin, niçin geldin buraya?" diye sorar. Rıza Çöllüoğlu, "Hocam! Ben okumaya geldim. Kendim tek başıma size geldim. Kızılcahamamlıyım. Adım Rıza'dır." diye cevap verir. Hasan Akkuş, yerinin kısıtlı olduğunu söyleyerek bu isteği geri çevirir. Rıza Hoca, "Gerekirse Trakya'nın köylerinde imamlık yaparım. Geçimimi sağlarım. İstanbul'da da okurum. Ama köye asla dönmem!" diyerek kendi kendine karar verir. Otelde kalmaya devam eder. Her gün Nuruosmaniye Camii'ne bir umutla gider gelir. İşte bu günlerin birinde Hasan Akkuş Hoca, genç Rıza'nın istekli olduğunu görünce onu talebeliğe kabul eder. Böylelikle Hasan Akkuş Hoca'dan kıraat dersleri almaya başlar.

Rıza Hoca, İstanbul'da ilim adına bulduğu her fırsatı değerlendirir. Devrin ileri gelen tüm hocalarından ders okumaya gayret eder. Rıza Hoca, 1949 yılında Ankara'ya geri döner. Kağnıcıoğlu Camii imam-hatipliği görevini sürdürür. 1950 yılına gelindiğinde Rıza Hoca askerlik görevine çağrılır. Askerliğini bitirince 1954

yılına kadar Bahçelievler'de Kur'an kursu öğreticiliği ve imam-hatipliğini aynı anda yürütür. 1954 yılında ise Diyanet İşleri Başkanlığının açmış olduğu vaizlik imtihanını kazanarak Ankara'ya vaiz olarak atanır. Aynı anda Ankara Yenimahalle Çavuşoğlu Camii'nde de imam-hatip olarak görev yapar.

Rıza Hoca, 22 yıllık vaizlik hizmetini sürdürdükten sonra 1976 yılında emekli olmak ister. Emeklilik dilekçesi dönemin Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç'a ulaşır. Tayyar Bey, Rıza Hoca'nın emeklilik dilekçesini geri alması için yanına çağırır. Rıza Hoca, Tayyar Altıkulaç'a şu sözü verir: "Hocam! Rabbimin inayetiyle yirmi sekiz yıl resmî görev yaptım. Size söz veriyorum. İnşallah bir o kadar da gayr-ı resmî görev yapacağım." Rıza Hoca, verdiği bu söze hayatı boyunca sadık kalır. Emeklilikten sonra otuz dört yıl aralıksız vaaz vermeye devam eder. Salı günü Çıkrıkçılar Yokuşu Kavaflar Camii'nde, çarşamba günü Siteler Merkez Camii'nde, perşembe günleri Hacı Bayram Veli Camii'nde, Cuma günü ise Siteler Malazgirt Camii'nde vaaz irşat programlarını icra eder.

Ankara'da hem din eğitimi hem de din hizmetleri alanında bir "Çöllü Hoca" mührünü görürüz. Nitekim Rıza Hoca arkadaşlarıyla beraber gece gündüz demeden çalışmış; bir taraftan Ankara'da camiler ve Kur'an kursları inşa etmiş, diğer taraftan kurduğu vakıf vesilesiyle ilk, orta ve lise olmak üzere özel okulların açılmasına vesile olmuştur. Bir konuşmasında yaptığı hizmetlerin önemini şöyle ifade etmiştir: "Bina yaptırmak önemli değil. Önemli olan onu işletmektir. Vatana, millete, İslam'a faydalı bireyler yetiştirmektir."

Rıza Çöllüoğlu Hoca, dinî ve hayrî hizmetlerle yoğrulan bir hayatı sürdürürken 12 Eylül 2013 Perşembe günü fâni olan bu dünyadan ayrılarak baki âleme göç eyledi. 13 Eylül Cuma günü Ankara Demetevler Sami Efendi Külliyesi'nde kılınan cenaze namazından sonra Karşıyaka Mezarlığı'na defnedildi.

Vahnaslı Yusuf AYDIN (1930-1999)

Anadolu'nun ücra bir köşesinde, en zor şartlarda Kur'an öğretiminden vazgeçmeyen Kur'an aşığı bir din görevlisi; iki bine yakın hafız yetiştiren, onların hayatlarına yön veren kâmil bir mümin; örnek ve önder bir âlim: Vahnaslı Yusuf Aydın Hoca.

Hafız Yusuf Aydın, 1930 yılında Erzurum'un İspir ilçesi Soğuksu -eski adıyla Vahnas- köyünde doğar. Babası Tayfur Efendi, annesi Emine Hanım'dır. Hafız Yusuf Aydın'ın babası Tayfur Efendi ailenin tek çocuğudur. Babası erken yaşta rahmet-i Rahmân'a kavuşmuştur. Yetim olarak büyüyen Tayfur Efendi, Osmanlı'nın zor zamanlarında askere gider. Annesi Hatice Hanım'a köylülere, "Bizim çocuklarımız çok. Onlardan birisi savaşa gidip geri dönmese dahi belki diğerleri döner. Ama senin bir çocuğun var. Sen bu oğlunu askere gönderme. Savaşa gider geri gelmezse senin kimsen kalmaz." derler. Bunun üzerine gönlünde vatan aşkı ve bayrak sevgisini barındıran, diyar-ı Rûm'un "Anadolu" olarak isimlendirilmesine vesile olan bir anne, Hatice Hanım sarsılmaz imanı ve Rabbine olan tevekkülüyle köylülere şöyle cevap verir: "Allah, birleri bin eder. Belki çok olanlardan o kadar hayır göremezsiniz. Nice azlar vardır ki bereketlenir. Biz Allah'a dayanır ve ona güveniriz." Evet, Tayfur Efendi, annesinin dediği gibi yedi yıl cephede savaşır ve salimen köyüne geri döner ve Emine Hanım'la evlenir. Bu evlilikten iki erkek, beş kız olmak üzere yedi çocuğu dünyaya gelir. Bu çocuklarından biri de Yusuf Hoca'dır.

Tayfur Efendi, bir gün kendi köyünde bulunan camide bölgenin önemli hocalarından Büyük Hafız lakaplı Hafız Ali Gültekin Hocaefendi'nin Kur'an tilavetini dinler. Dinlediği Kur'an'ın etkisiyle evine döner. Gece teheccüt namazı için kalkar, namazını kılar, ellerini semaya açar ve şöyle niyazda bulunur: "Ya Rabbi! Hiç değilse evlatlarımdan birine bugün dinlediğim Hocaefendi gibi hafız-ı kelim olmasını nasip eyle!" İşte, Yusuf Aydın Hoca, babasının içten yapmış olduğu bu duanın karşılığıdır.

1942 yılında bölgenin önemli simalarından biri olan Hafız Ali Gültekin Hoca'da hafızlığını tamamlayan Hafız Yusuf Aydın, Kur'an-ı Kerim'i daha iyi okumak ve İslami ilimleri öğrenmek üzere babasıyla İstanbul'a gider. İstanbul'a küçük Yusuf'uyla gelen Tayfur Efendi, oğlunu devrin en önemli üstatları arasında yer alan Kesikbacak İsmail Efendi'nin yanına verir. Genç Yusuf, Kesikbacak İsmail Efendi'nin yanında üç yıl kıraat dersi alır. Önce Talim ve Tashih-i huruf eğitimi, sonra da Aşere ve Takrib okuyarak ilm-i kıraatten icazetini alır.

Hafız Yusuf Aydın'da bitmez tükenmez bir ilim aşkı vardır. İstanbul'dan köyüne döndükten sonra kısa bir süre Vaşkin köyünde imam-hatiplik yapan Yusuf Hoca, ilim aşkıyla 1956 yılında Of'un Çalek köyündeki Hacı Dursun Efendi'nin medresesinde talebe olmaya karar verir. Dursun Efendi'nin yanına varınca, "Hocam! Yeriniz olsun olmasın, ben dışarıda da yatarım, burada kalacağım ve okuyacağım. Yeter ki siz beni kabul edin ve beni okutun." diyerek kararlılığını gösterir. Dursun Efendi, talebesinin bu kararlılığından etkilenir ve onu medresesine kabul eder.

Dursun Efendi, güzide öğrencisi Yusuf'u bir an olsun yanından ayırmaz. Köylere vaaza giderken, "Yusuf'um" dediği talebesini yanında götürür; kendisi vaaz verirken genç talebesine de hutbe okutur. Yusuf Hoca yedi yıl süren eğitimin ardından İspir'de yapılan törenle icazetini alır. Dursun Efendi icazet merasiminde kısa bir konuşma yapar. Orada bulunanlara "Bundan sonra beni ziyarete gelmeyin. Talebem Yusuf'um burada. O'nu ziyaret ediniz." der ve ilim ve takva sahibi talebesi Yusuf Hoca'ya dönerek şunları söyler: "Bütün umudum sensin. İnşallah sen, İslam'a büyük hizmetler edeceksin."

Hafız Yusuf Hoca, hem yaptığı göreviyle hem de verdiği vaaz ve nasihatlerle görev yaptığı köylülerin gönlünde taht kurar.

Hayat böyle geçip giderken, babası Tayfur Efendi'nin isteğiyle (Vahnas) Soğuksu köyünde hizmetlerine devam eder. Bu köy artık Hocamızın hizmetlerini her geçen gün artırarak devam ettire-

ceği yer olur. Hoca'nın isteği üzerine köylüler, yoğun bir çalışmanın ardından 40 kişinin yatılı olarak kalabileceği Kur'an kursunu faaliyete geçirirler. Hafız Yusuf Hoca'nın hizmetleri civar köy, ilçe ve illerde duyulmaya başlayınca insanlar, çocuklarını birer birer onun yanına getirmeye başlar. Talebelerin sayısı yetmiş aşınca artık kurs, bu yoğunluğu kaldırmaz. Köylüler kendi aralarında karar alırlar. Köye gelen ve kursta yer bulamayan her öğrenciye kendi evlerini açarlar ve talebelerini bağırırlarına basarlar. O kadar ki bu talebeler, köylüler tarafından bir rahmet ve bereket kaynağı olarak görülüyordu.

Hafız Yusuf Hoca, Kur'an kursunun eğitim-öğretime ara vermeden devam etmesi için canla başla çalışır. Bu kursa ülkemizden hatta yurtdışından nice yardım gelir. Günlerden bir gün kursun en temel gıda maddeleri olan un, yağ ve şeker biter. Elde nakit parada yoktur. Hafız Yusuf Hoca, kursun ihtiyaçlarını karşılamak üzere Erzurum'da bir esnaf arkadaşını ziyaret eder. Esnaf içinde bulunduğu sıkıntılardan dolayı yardım yapamayacağını aktarır. Hafız Yusuf Hoca üzgün bir şekilde oradan ayrılacakken içeriye irsaliyesi elinde bir kamyon şoförü girer ve "İspir'in Vahnas köyünü, Hafız Yusuf Aydın Hoca'yı arıyorum. Tanıyanız var mı?" diye sorar. Bunun üzerine o esnaf, "Aradığın Hocaefendi işte şurada oturandır. Aradığın köyde Hocamızın görev yaptığı köydür." der. Kamyon şoförü, "Allah'ıma şükürler olsun ki sizi buldum Hocam. Kamyonda bir kasa dolusu un var. Hayır sahipleri bu unları size ulaştırmamı istediler." diyerek emanetleri Yusuf Hoca'ya teslim eder. Anadolu'muzda yaygın olarak kullanılan "Kul sıkışmayınca Hızır yetişmezmiş." sözü sanki o gün yeniden tecelli eder.

Hafız Yusuf Hoca'nın iki bine yakın hafızı ülkemizin dört bir yanında görev almıştır. Vatana, millete ve ümmet-i Muhammed'e hizmet sunan bir gönül insanı hâline gelmişlerdir. Hafız Yusuf Hoca, belki bir köyde yaşadı ve nihayetinde kendi köyünde de baki âleme göç eyledi. Ancak yürüttüğü hizmetler, yetiştirdiği talebeler vesilesiyle başta bulunduğu coğrafyada sonra da ülke-

mizde her bir din görevlisinin kendisini örnek alacağı bir hayat yaşadı ve müminler nezdinde hoş bir seda bıraktı.

Hafız Yusuf Aydın Hoca, 4 Şubat 1999'da vefat etti. Binlerce seveni ve yüzlerce hafızının katılımıyla kılınan cenaze namazının ardından kendi köyünde ömrünün sonuna kadar hizmet ettiği Kur'an kursunun bahçesine defnedildi.

Muhammed Taha GÜLTEKİN
(Tillolu Hafız Taha)
(1938-2019)

İslam nurunun ve Hz. Muhammed'in (sas) aşkının, hayatına ve sesine yansıdığı, ilim ve zühdü hayatında birleştiren örnek bir âlim, güzel sohbeti ve tatlı diliyle İslam'ın yüce hakikatlerini bulduğu her ortamda anlatan bir din görevlisi, hayatının sonuna kadar öğrenmekten ve öğretmekten geri durmayan bir müderris.

Tillolu Hafız Taha adıyla tanınan Muhammed Taha Gültekin, 1938 yılında Siirt'in Tillo ilçesinde dünyaya gelir. Babası, İsmail Fakirullah hazretlerinin torunlarından ve soyu Hz. Abbas'a dayanan Molla Muhammed, annesi ise Fadila Hanım'dır.

Muhammed Taha, küçük yaşta, Kurra Hafız Muhammed Efen-di'nin yanında Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğrenir. 11-12 yaşlarında Molla Halil Toprak Hoca'da hafızlığını tamamlar, daha sonra Molla Muhammed Hoca'da Arapça eğitimine devam eder. Yaşı küçük olmasına rağmen Kur'an-ı Kerim okumadaki mahareti ve sesinin güzelliği sayesinde bölge halkı tarafından takdir edilir ve rağbet görür.

Hafız Taha, Tillo Ulu Cami İmamı ve bölgenin önde gelen âlimlerinden Molla Bedreddin Sancar'dan ilim tahsil etmeye devam eder. 1964 yılında Diyanet İşleri Başkanlığımızca Tillo Ulu Camii'ne müezzin-kayyım olarak ataması yapılır. Hocası Molla Bedreddin Sancar'dan icazet aldıktan sonra onun yolundan gide-rek uzun yıllar talebe okutmaya gayret eder.

Hafız Taha Hoca, hayatını ilim öğrenme ve öğretmeye adanmış, ömrünün pek çok zamanında bu uğurda ailesinden uzak kalmıştır. Yaşadığı birçok sıkıntı karşısında hiçbir olumsuz davranışta bulunmamış, “Elhamdülillah! Sabır ve sebatımızın hayatımızda hep karşılığını bulduk, Allah’ın inayeti hep bizimle beraber oldu.” şeklinde cevap vermiştir. Başkasına karşı kin beslemenin insana hiçbir fayda sağlamayacağı gibi daha çok zararının olacağını telkin etmiş; sürekli merhametli, affedici olmaktan yana tavır takınmıştır.

Hafız Taha Hoca, ümmet-i Muhammed’in derdiyle dertlenen bir âlimdir. Müslümanların tefrika, fakirlik ve zilletten kurtulmaları, izzete kavuşmaları için iman ve salih amel düsturuyla çok çalışmaları gerektiğini, birlik ve beraberlikten asla ayrılmamalarını tavsiye etmiştir. O, daima Müslümanların ittihadı ve uhuvveti için herkesin elinden gelen gayreti göstermesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Hafız Taha Hocamız, yanına gelenlere dinî eserler hediye eder, okumalarını tembihler, gençlere ve özellikle talebelerine şu tavsiyelerde bulunurdu: “Hayatınız boyunca namazlarınızı tadil-i erkâna uygun olarak kılın. Hayatınıza fayda verecek dinî eserleri çokça okuyun. Salih arkadaşlar edinin. Farzları yerine getirin. Büyük günahlardan kaçının. Bunun yolu ise güzel ortamlarda ve Allah’ın sadık kullarıyla beraber olmaktan geçmektedir.”

Hafız Taha Hoca, 2019 yılında yine bir hac seferinden döndükten sonra hastaneye kaldırılır ve uzun bir süre tedavi görür. Hastalığının çok şiddetli olduğu anlarda bile en ufak bir şikâyetle bulunmaz. Kendisini kontrole gelen doktorlara, “Allah’tan gelen hiçbir şeyden şikâyetçi değilim. Ölümünden korkmuyorum ve de hazırım.” karşılığında bulunarak ağrılarından söz etmez.

Tillolu Hafız Taha, 30 Ekim 2019 yılında fâni âleminden baki âleme göç etti. Cenaze namazını hocası Molla Bedreddin Sancar kıldırdı. On binlerce seveninin dualarıyla Tillo Mezarlığı’na defnedildi.

Abdullah USTAOSMANOĞLU
(1936-2020)

Ülkemizde binlerce hafızın yetişmesine ve bir o kadar kişinin Kur'an öğrenmesine vesile olan bir din görevlisi, hayatının sonuna kadar talebe okutmaktan vazgeçmeyen örnek bir mümin, yetiştirdiği her bir talebesinin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamaktan bir an olsun geri durmayan hademe-i hayrat bir insan, yaptığı hizmetler ile her kesimden insanın takdir ve muhabbetini kazanan öncü bir âlim: Abdullah Ustaosmanoğlu.

Abdullah Ustaosmanoğlu, 1936 yılında Trabzon'un Of ilçesi Tavşanlı köyünde dünyaya gelir. Babası Hüseyin Efendi, annesi Ayşe Hanım'dır.

Abdullah Ustaosmanoğlu, Kur'an hizmetinin ilk basamağı olan hafızlık eğitimini, kendi köyünde amcasının oğlu İsmailağa Camii emekli İmam-Hatibi Mahmut Efendi ve Hafız İsmail Özer Hoca'nın rahle-i tedrisinde almaya başlar, İstanbul emekli Vaizi İlyas Vanlıoğlu Hoca'da tamamlar. Kısa bir dönem, Şeyhülkurrâ Hafız Mehmet Rüştü Âşıkkutlu Hocaefendi'den talim dersi alır. Daha sonra bir ilim yuvası hâline gelmiş olan Çalek köyüne giderek Dersîâm Hacı Dursun Efendi'de yaklaşık iki yıl eğitim görür ve 1957 yılında 18 arkadaşıyla icazet alır. Ve o yıllarda Fatma Hanım'la evlenir. Abdullah Hoca ve arkadaşları eğitimlerini sürdürürken haftada bir gün annesi Ayşe Hanım ve eşi Fatma Hanım, büyük bir vefa örneği göstererek kendi köyleri Tavşanlı'dan Çalek köyüne ilim ocağı sönmesin diye talebeler için sırtlarında sepet ile mısır ekmeği ve odun götürmüşlerdir.

Abdullah Ustaosmanoğlu, yaz mevsimini imkân buldukça İstanbul'da geçirir ve Sultan Selim Camii İmam-Hatibi Reisülkurrâ Hamdi Efendi ve Gönenli Mehmet Efendi'den talim, tecvid ve tas-hih-i huruf dersleri alır. Diğer yandan İsmailağa Camii İmam-Hatibi Mahmut Efendi'den de İslami ilimlerde dersler alır.

Abdullah Hoca'nın ilim hayatını özetleyen ve talebelerine sıkça tekrarladığı şu sözü, ilim elde etmek isteyen her bir talebeye

hâlâ ışık tutmaktadır: “İnsan kendi kendini yetiştirir. Okullar, hocalar ancak ona yol gösterir, rehberlik eder ve yardımcı olur.”

1957’de Abdullah Ustaosmanoğlu, İstanbul Şehzadebaşı Camii imam-hatipliğini kazanır. Ancak hocasının isteğiyle Küçük-köy Merkez Camii’nde fahri olarak görev yapar. Abdullah Hoca’nın gönlünde bitmek tükenmek bilmeyen talebe yetiştirme arzusu vardır. Bu arzusu altı yıl sonra gerçekleşir. 1963 yılı başlarında temeli henüz yeni atılmış olan Bayrampaşa Yeşil Cami’deki görevi ile bu arzusu meyvelerini vermeye başlar. Abdullah Ustaosmanoğlu, Kur’an kursunun açılması için var gücüyle çalışır. Hocalarından aldığı dua, feyz ve bereket ile yıllarca hayalini kurduğu ömrünün projesi Bayrampaşa Yeşil Cami Kur’an Kursu’nun hizmete başlamasına öncülük eder. Başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere il ve ilçe müftülerinden, ilim adamlarından ve devlet erkânından büyük takdir görür ve önemli destekler alır.

Hafızlık eğitimi hususunda Abdullah Hocamızın başarı anlayışı çok farklıdır. Ona göre, her talebesi en azından Kur’an-ı Kerim’i baştan sona kadar cemaatin huzurunda ezbere mukabele okuyabilecek seviyede kuvvetli hafız olmalıdır. Onun bu azmi meyvesini vermiş ve yetiştirdiği hafızlar, Diyanet İşleri Başkanlığının düzenlemiş olduğu Kur’an-ı Kerim yarışmalarında birincilikler kazanmıştır.

Abdullah Hoca, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Gazi Magosa’da bir cami, bir erkek ve kız Kur’an kursu, aynı zamanda Kazakistan’ın Almaata Merkez Camii başta olmak üzere beş ayrı caminin daha yapılmasına öncülük eder. Abdullah Hoca, 1996 yılında İstanbul’un Arnavutköy ilçesinde yetmiş dönüm arazi üzerine Taşoluk Yeşil Camii ve Kur’an Kursu’nun temelini atar. Bu hizmeti başlatırken yakınında bulunanlar kendisine “Hocam! Cami ve külliye inşaatı başlattınız ama burası, kuş uçmaz kervan geçmez bir yer. Siz gelin bu işten vazgeçin.” derler. Abdullah Hoca bu söz üzerine yanındakilere şu cevabı verir: “Bu cami ve külliye yapma benim değil, amcazadem aynı zamanda hocam olan Mahmut Efendi’nin teklifidir. Kendisi ile Karadeniz sahiline

doğru bir yolculuk yapmıştık. İstanbul'a dönüşte akşam namazı için caminin bulunduğu bu arazide durmuştuk. Bana, 'Abdullah Hoca! Burası çok güzel aynı zamanda çok havadar bir yer. Bura-ya güzel bir cami yakıştır.' dedi ve cebinden çıkardığı bir miktar parayı zarf içinde bana uzattı ve sözünü şöyle bitirdi: 'İlk parayı da ben veriyorum. Haydi, Bismillah, planını yap ve camiye başla.' İşte o tavsiye ve o parayla bu külliye inşaatı başladı ve elhamdülillah bugünlere kavuştu."

Abdullah Hoca, 42 yıllık imam-hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliğinden sonra 2001 yılında yaş haddinden resmî olarak emekliye ayrılır. Onun din hizmetine bakışını özetleyen, "Bir Müslüman'ın, hele hele bir hocaefendinin emeklisi yoktur; ancak rahmetlisi vardır." ve "Hocanın görevi, saate bağlı olamaz." sözleri hayatının her safhasında hizmet aşkını özetler. Zira onun hayatında iki anahtar kelime vardır: İlki "İlâ-i kelimetullah", ikincisi ise "çalışmak"tır.

Abdullah Hoca, şartlar ne olursa olsun, talebe yetiştirmekten bir an olsun geri durmaz. Kur'an-ı Kerim'i zihinlere ve gönüllere aktarma yolunda karşılaştığı sıkıntılardan dolayı hâlini kimseye şikâyet etmez. Daima sabreder ve talebelerine de daima şu iki öğüdünü verir: "Evlatlarım! Birincisi, her ne olursa olsun asla devlete karşı gelmeyin. İkincisi ise milletimize hizmetten asla geri durmayın. Bizim işimiz kavga değil, hizmettir. İçinde bulunduğumuz müesseseler milletimizin yardımlarıyla yapıldı ve ayakta durmaktadır. Bizler bu müesseseler vesilesiyle okuduk ve okutmaya devam ediyoruz. Nerede bir fırsat bulursanız, bu aziz millette hizmet edin; müftü, vaiz, Kur'an kursu öğreticisi, imam-hatip, müezzin-kayyım olun. Kur'an öğretin, vaaz verin, sohbet edin; başta aziz milletimiz olmak üzere tanıdığınız tanımadığınız herkese manevi rehberlik yapmaktan bir an olsun geri durmayın. İşte böyle yaparsanız devletimiz ve milletimizin üzerinizdeki hakkını ödemiş olursunuz."

Abdullah Ustaosmanoğlu'nun 1999 yılından beri yürüttüğü çok hayırlı bir projesi de yetim, öksüz ve fakir çocukları özel ola-

rak tespit etmesi, eğitim-öğretimleri için onlara destek olmasıdır. Hayatının son anına kadar yürüttüğü bu hizmetler vesilesiyle üç bine yakın yetimin istek ve ihtiyaçları karşılanmıştır.

Abdullah Ustaosmanoğlu'nun en büyük derdi topluma faydalı insanlar yetiştirmektir. Bu husustaki şiarı şu cümlede saklıdır: "Derdimiz, cemaate adam yetiştirmek değil, cemiyete yani topluma insan yetiştirmektir."

Abdullah Ustaosmanoğlu, 16 Mart 2020 Pazartesi gecesi vefat etti. Binlerce talebesi ve seveninin katılımlarıyla Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından Edirnekapı Sakızağacı Şehitliği'nde toprağa verildi.

Bu vesileyle hayatlarından bazı kesitler sunduğumuz hafız hocafendiler başta olmak üzere Anadolu'da ve tüm dünyada Kur'an hizmetlerinin yürütülmesine gayret gösteren örnek ve önder hâfızlara dua ve şükranlarımızı sunuyor, ahirete göç edenlere Yüce Mevla'dan rahmet, hayatta olanlara sağlık ve afiyet diliyoruz.

*Kur'an'ı inceleyip düşünmüyorlar
mı? Eğer Allah'tan başka birinden
gelmiş olsaydı onda birçok
tutarsızlık ve çelişki bulurlardı!*

(Nisâ, 4/82)

BÖLÜM II

HAFIZLIK EĞİTİM SÜREÇLERİ

Dr. Muhammed COŞKUN

DİB İstanbul Haseki Reisulkurra Abdurrahman Gürses Dini

İhtisas Merkezi Müdürü

Hafızlık eğitimi belli süreçlerden geçmekle tamamlanabilecek bir faaliyettir. Bu süreçlerin pedagojik/bilimsel veriler ışığında planlanması başarıya ulaşmada temel etkindir. Söz konusu süreçleri temel olarak “Hazırlık Bölümü” ve “Ezber Bölümü” şeklinde ikiye ayırabiliriz.

1. Hazırlık Bölümü

1. Hazır Bulunuşluk

Hafız adayının çıktığı yolda hedefe ulaşabilmesi için her şeyden önce kendini bu uzun ve hassas yolculuğa hazır hissetmesi gerekir. Hazır bulunuşluğu kısaca, “adayın gerekli altyapı ve psikolojik yönden kendini hafızlık eğitimine hazır hissetmesi” şeklinde tarif edebiliriz. Bu çalışmanın ilgili bölümlerinde psikolojik/zihinsel yönden hazır bulunuşluk ve süreç içerisinde bu psikolojiyi etkileyen unsurlara yönelik detaylı bilgiler verilecektir. Dolayısıyla burada özellikle sağlık yönünden ve teknik yönlerden hazır bulunuşluk ele alınacaktır.

Hafızlık eğitiminde hazırlık ve ezber bölümü aslında bir bütün olarak kabul edilir. Hazır bulunuşluk bu iki aşamanın da ortak paydasıdır. Hafız adaylarını ilgilendiren en önemli husus-

lardan birisi, bu iki aşamadaki eğitimini de olumsuz yönde etkileyebilecek her türlü dezavantajlı durumu ortadan kaldırmak veya en azından minimum düzeye indirmektir. Sağlık mazeretleri bunların başında gelmektedir. Örneğin, adayın uzun süreli bir dış tedavisi yaptıracak olması, sesinde problem bulunması, görme sorunu yaşaması, bazı ortopedik bozukluklar vb. sorunlar varsa önce bu sorunların halledilmesi gerekir. Adayın doğru ve sahih Kur'an okuyuşunu etkileyebilecek çene yapısı bozukluğu ve kekemelik gibi çeşitli durumların (mümkünse) tedavisi öne alınmalıdır. Diğer yandan geceleri idrar kaçırma, uyurgezerlik, karanlık korkusu, aşırı geçimsizlik, aşırı duygusallık, şiddet eğilimi, kendi maddi ihtiyaçlarını (temizlik, yemek alışkanlığı vb.) karşılayamayacak şekilde ebeveyn desteğine ihtiyaç duyma gibi hafızlık eğitimi verilen yerlerin genel ortamına uyum sağlamada sorun olabilecek pek çok durumun da önceden çözülmesi gerekmektedir.

2. Yüzüne Okuma

Hazırlık bölümünde adaya verilen temel eğitim, genelde daha sonraki aşamalarda da belirleyici ve kalıcı olmaktadır. Bu süreçte aday, psikolojik olarak hafızlığa hazırlanırken akademik altyapısı da tamamlanmalıdır. Bu bağlamda öncelikle, harflerin doğru telaffuzu ve talim uygulamaları eğitimin temelini oluşturur. Adayın belli bir program dâhilinde temel talim eğitiminden geçirilmesi ve sahih okuma alışkanlığı kazandırılması bu aşamada sağlanmalıdır. Ayrıca özellikle ezber kabiliyetinin geliştirilmesi ve özgüven kazandırılması açısından Yasin-Mülk-Nebe' ve kısa sureler gibi bazı yerler talim üzere ve tedvir usulüyle ezberletilir. Bu aşamada yüzüne okuma hızının geliştirilmesi de önemlidir. Aday yüzüne okurken kelimeleri, hareketleri ve bunlardan doğan temel tecvid kurallarını kolayca çözebilecek ve uygulayabilecek rahat bir okuyuş seviyesine ulaşmadan hafızlığa başlatmak çoğu zaman olumsuz sonuçlara sebebiyet vermektedir.

Adayın hafızlık yapmaya elverişli olup olmadığı da bu aşamada tespit edilmelidir. Temel kriterler, adayın istekli ve hevesli

olması ile zekâ düzeyi ve ezber yapma kabiliyetinin uygun görülmesidir. Her iki husus için de çeşitli tespit yöntemleri bulunmakla beraber bu hususlar genellikle öğreticinin tecrübesine ve adayın iyi tanınmasına dayanmaktadır.

3. Tecvid Bilgisi

Tecvid konusunu, teorik bilgiler (tecvid) ve uygulama (talim) şeklinde ikiye ayırabiliriz. Talimin yüzüne okuma aşamasında verilmesi gerektiği yukarıda ifade edilmişti. Bu başlık altında, tecvidin teorik konularının öğretilmesinden bahsedilecektir. Teorik bilgilerin hafızlık sürecinin hangi aşamasında verilmesi gerektiği tartışılabilir olmakla birlikte mümkünse hazırlık bölümünde öğretilmesinin daha faydalı olduğu tecrübe edilmektedir. Genellikle adayın bu tür teorik bilgilerden sıkılabileceği veya anlamayacağı düşüncesi, bazen de bir an önce ezbere geçme isteği tecvid konularının sonraya bırakılmasına sebep olmaktadır. Başlangıçta iyi niyetle bu yol seçilirken daha sonraki süreçlerde farklı sebeplerle bu açığın kapatılmasına imkân bulunamadığından, adaylar genellikle tecvidin teorik bilgilerini öğrenmeden mezun olmaktadır. Dolayısıyla hazırlık bölümünde -en azından bazı temel konular seçilerek- bu bilgilerin de adaya verilmesi daha faydalı olmaktadır. Ayrıca bu bilgiler adayların zihnen olgunlaşmalarını sağladığından ezber sürecine geçişlerine de katkı sunmaktadır. Tecrübeler hazırlık bölümünde bu bilgileri sağlam bir şekilde öğrenen adayların hem hafızlık kalitelerinin daha iyi olduğunu hem de sonraki eğitim ve meslek hayatlarında bu açıdan daha başarılı olduklarını göstermektedir.

2. Ezber Bölümü

Hafızlıkta en önemli aşama ezber dönemidir. Bu süreç hem aday için hem öğretici ve veli/aile için kendine has bazı şartlar taşımaktadır. Ezber yapma teknikleri ve takip edilmesi gereken metotlar, ayrıca veliyi ilgilendiren bazı konular bu çalışmanın ilgili bölümlerinde müstakil olarak ele alınacağından biz burada

ezber aşamasında özellikle öğrenci ve öğreticinin dikkate alması gereken hususları genel hatlarıyla ifade etmekle yetineceğiz.

Hafızlık eğitimi belli bir zaman planlamasını zorunlu kılmaktadır. Bu aşamada adayın en hassas davranması gereken nokta günlük dersini vermesidir. “Bugün ders vermezsem bir şey olmaz, bir gün geç bitirmiş olurum.” düşüncesi hafız adayının en büyük düşmanıdır. Hafız adayı çok iyi bilmelidir ki ders vermediği o bir gün zamanla daha sık tekrarlanmaya başlayacak ve sonunda alışkanlığa dönüşecektir. Bu duruma düşen bir aday, ders vermediği günleri topladığında aylarca zamanının boşa gittiğini görecektir. Geciktiği her bir gün sadece hafızlığını geciktirmeyip akademik eğitimini ve aslında hayattaki diğer başarı ve mutluluklarını da ötelemektedir. Bu düşüncenin daha pek çok zararları vardır. Dolayısıyla hafız adayı dinlenme için ayrılan günlerin dışında kalan bütün günlerinde günlük dersini mutlaka vermelidir. Bu iradeyi gösteren aday zamanla hem zihnen buna alışacak hem de zaman yönetimini ve kendince ders yapma yöntemlerini öğrenecektir. Adayın dikkat etmesi gereken diğer bir konu kendi durumunu iyi kavraması ve ona göre bir çalışma sistemi belirlemesidir. Örneğin, günün hangi saatlerinde daha çok çalışma isteği oluyor ve daha kolay ezberliyor, ezber yaparken hangi usulle daha iyi yapıyor, kendisini bu süreçte maddi-manevi ne gibi şeyler olumsuz etkiliyor vb. hususları iyi çözümlemeli ve ona göre hareket etmelidir. Her öğrencinin özellikle ezber aşamasında bir miktar ilerledikten sonra bu konularda mutlaka bir tecrübesi oluşmaktadır. Söz konusu hususlarda hocasından destek alması da faydalı olacaktır.

Ezber aşamasında öğreticiye düşen en büyük görev ise zaman ve mesai fedakârlığıdır. Hafızlık eğitimi mesai anlayışıyla yapılabilecek bir çalışma değildir. Ortalama bir hafızlık sınıfında aday sayısı ve ders dinleme süresi hesaplandığında resmî mesai saatleri yeterli gibi görünebilir. Fakat öğrencilerin ders hazırlayabilmeleri için ihtiyaç duyacakları öğretici desteği çoğu zaman bu saatlerin dışına taşmaktadır. Genellikle öğleden sonraları başlayan hazırlanma süreci akşamın ilerleyen saatlerine hatta yatma saatine

kadar devam edebilmektedir. Bu zaman diliminde sınıfında öğrencileriyle birlikte olma ve onlara maddi-manevi destek sunma fedakârlığını göze alamayan bir öğreticinin başarı beklemesi de doğru değildir. Genellikle küçük yaştaki öğrencilerin kendi disiplin ve motivasyonlarıyla düzenli bir şekilde ders yapmaları zordur. Bu itibarla hafızlık yaptıran bir öğreticinin en büyük sorumluluğu zamandan fedakârlık yapması ve öğrencisiyle (belletmen aracılığıyla değil) kendisinin ilgilenmesidir.

Hafızlık eğitimi, tüm öğrencilerin her açıdan eşit değerlendirildiği, tek tip eğitim metodunun uygulanabileceği bir eğitim türü olmayıp öğreticinin farklılıkları görmesini ve ona uygun teknik yöntemlere yönelmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla bu eğitimde öğreticiye düşen diğer önemli bir görev ise teknik bakımdan gerekli donanıma sahip olmak ve kendini sürekli yenilemektir. Bu cümle, sistematik bakımdan sürekli değişiklikler yapmak şeklinde anlaşılmamalıdır. Hafızlık eğitimi, niteliği itibarıyla çok fazla sistemsel oynamaya uygun değildir. Temel kriterleri muhafaza etmek önemlidir. Ancak öğretici her bir öğrencisini çok iyi tanımalı, onların şahsi özelliklerini göz önünde tutmalı, gerektiğinde kişiye özel bazı uygulamaları uygun bir şekilde devreye sokabilmelidir.

Hafızlık Takip Komisyonu Süreci

Hafızlık eğitiminde öğrenci-öğretici-veli denkleminin dışındaki dördüncü bir unsur da Hafızlık Takip Komisyonu'dur. Diyanet İşleri Başkanlığının hafızlık eğitimine verdiği kurumsal desteğin bir örneğini teşkil eden bu komisyonlar ülkemizin her bölgesinde öğrenci ve öğretmenlere rehberlik yapmak, hafızlık eğitimini belli bir standardın üzerinde tutmak ve sistemin devamını sağlamak açısından son derece önemlidir.

Hafızlık Takip Komisyonlarının nasıl teşekkül ettirileceği ile ilgili yasal mevzuat bulunmakla beraber bizim bu aşamada özellikle vurgulamamız gereken husus söz konusu komisyonlara prosedür mantığıyla yaklaşılmasıdır. Komisyonlar kurulurken ehliyet ve

liyakatli üyelerin seçilmesine mutlak surette riayet edilmelidir. Bu noktada karar sahibi olan yetkililerin, hafızlık müessesesinin önemini kavramış, liyakatli, fedakâr ve motivasyonu yüksek kişileri komisyonlarda görevlendirmeleri son derece önemlidir.

Komisyon sahada görev yaparken öncelikle hafız adayının gayret ve motivasyonunu diri tutmakla görevli olduğunu unutmamalıdır. Komisyonla görüşen her aday yeni bir heyecan ve umutla yola devam edebilmelidir. Başarıyı taltif edemeyen, motivasyonu düşüren, adayı umutsuzluğa sevk eden, korkutan, hataları ön plana çıkarıp bunlar üzerinden adayı baskılayan, muhataplarına uygun psikolojik dili kullanamayan bir komisyon hiçbir fayda sağlamayacağı gibi telafisi imkânsız pek çok zararlara da sebebiyet verebilir.

Komisyonunda görev yapan kişilerin teknik bakımdan en çok dikkat etmeleri gereken hususların başında okuyuş kalitesinin muhafaza edilip geliştirilmesini takip etmek gelmektedir. Ezber kuvveti bakımından belli standartları korumak ne kadar önemliyse okuma kalitesi bakımından da aynı hassasiyeti göstermek de önemlidir. Diğer önemli bir görev ise öğrencilerin makul bir seyirle ilerleme kaydetmelerini gözlemlemektir. Komisyon, uzun zaman dilimlerinde çok kısa mesafeler kaydeden öğrencilerin tespitini objektif bir gözle yapmalıdır. Bu gibi durumları öğretici ile müzakere ederek çözüm yolları arayışına katkı sunmalıdır. Komisyonun mutlaka bir arşivi ve hafızası olmalı, takip çizelgelerini hassasiyetle tutmalıdır. Ayrıca komisyon üyeleri uzun vadeli plan ve programlar yapmalıdır. Bu açıdan komisyon üyelerinin sık sık değiştirilmemesi de önem arz etmektedir. Diğer yandan komisyon görevi ifa edilirken profesyonel bir tavırla hareket edilmelidir.

Sonuç olarak, hafızlık eğitimi için kabiliyetli öğrencinin hafızlık eğitimine başlatılması, bu alanda yeterli özelliklere sahip olmayan öğrencinin ise zorla hafızlık yaptırılmaması gerekir.

HAFIZLIK EĞİTİM KURSLARINDA UYGULANAN PROGRAMLAR

Ahmet ASLANTAŞ
Diyanet İşleri Uzmanı

Başkanlığımız Hafızlık Eğitimi Daire Başkanlığı bünyesinde Hafızlık Eğitim Programı başta olmak üzere Hafızlık Eğitimi Destek Programı, Hafızlık Eğitim Kursları Talim Programı, Hafızlık Eğitim Kursları Dinî Musiki Programı, Hafızlık Tekrar Programı, Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı ve Kur'an Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı adı altında programlar uygulanmaktadır.

1. Hafızlık Eğitim Programı

Hafızlık Eğitim Programı, hazırlık ve ezberleme olmak üzere iki bölüm ve toplamda 9 dönemden oluşmaktadır. Programın ilk üç dönemi “Hazırlık” bölümü, sonraki altı dönemi ise “Ezberleme” bölümünden oluşmaktadır.

Hazırlık bölümünde, öğrenciye Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak okumayı öğretmenin yanında ezber yapabilme usulü kazandırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca İslam dininin itikat, ibadet, ahlak ve siyer ile ilgili temel bilgilerinin öğretilmesi de hedeflenmektedir.

Ezber bölümünde ise öğretici rehberliğinde Kur'an-ı Kerim'in baştan sona ezberlenmesi ve yapılan ezberlerin pekiştirilmesi

amaçlanmaktadır. Bu bölümde, belirlenen süre içerisinde hafızlığın tamamlanması öngörülmektedir.

Ezber sürecinde öğrencilerin sağlıklı bir gelişim süreci geçirmelerini, sosyal iletişim becerilerinin geliştirilmesini sağlamak amacıyla programda rehberlik, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere yer verilmiştir.

2. Hafızlık Eğitimi Destek Programı

Hafızlık Eğitimi Destek Programı, Hafızlık Eğitim Programı'nda eğitim gören öğrencilerin, gün içerisinde okumuş oldukları dersleri tekrarı ve bir sonraki gün okuyacakları dersleri bire bir öğretici rehberliğinde hazırlamaları amacıyla oluşturulmuştur.

3. Hafızlık Eğitimi Kursları Talim Programı

Öğrencilerin talimle ilgili bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ni desteklemeyi amaçlayan bir programdır. Bu programda, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun okumanın önemini kavrayarak harfleri mahreçlerine ve sıfatlarına uygun olarak soslendirmeleri, hafızlık eğitim süreçlerini daha nitelikli bir şekilde tamamlamaları ve aşır okuma usulünün geliştirilmesi hedeflenmektedir.

4. Hafızlık Eğitimi Kursları Dinî Musiki Programı

Hafızlık Eğitimi Kursları Dinî Musiki Programı ile öğrencilerin, sesi doğru kullanma, Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun ve güzel bir tavırla okuma, cami musikisi formlarını icra etmeye yönelik kazanımlar sağlaması hedeflenmektedir.

5. Hafızlık Tekrar Programı

Hafızlık Tekrar Programı, öğrencilerin büyük bir emekle elde etmiş olduğu hafızlıklarını unutmasına engel olmak, hafızlıklarını pekiştirmek, Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun okuma bilgi ve becerilerini geliştirmek, konularına uygun aşırılar vasıtasıyla Kur'an-ı Kerim'in anlam dünyası hakkında farkındalık kazandır-

mak, mesleğe hazırlanmalarına katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

6. Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı

Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı, Başkanlığımız tarafından yapılan Hafızlık Tespit Sınavı'nda başarılı olmuş ve Hafızlık Belgesini/İcazetnamesi'ni almaya hak kazanmış öğrencilerin, Kur'an-ı Kerim'in anlam dünyasına vakıf olmalarına yönelik Arapça dil bilgisi, okuma-anlama, yazma alanlarında temel seviyede bilgi ve beceri edinmelerini hedeflemektedir.

7. Kur'an Kursları İslami İlimler Temel Öğretim Programı

İslami İlimler Temel Öğretim Programı, Kur'an'ı Anlama Temel Öğretim Programı'nı başarıyla bitirmiş olan öğrencilere yönelik olarak uygulanmaktadır. Bu programla Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması amacıyla Tefsir, Hadis, Fıkıh, Akaid, Siyer gibi İslami ilimler alanlarında öğrencilerin bilgi sahibi olmaları hedeflenmektedir.

*Kesin olarak bilirsiniz ki bu kitabı
(Kur'an'ı) kuşkusuz biz indirdik ve
onu mutlaka koruyan da yine biziz.*

—◆—
(Hicr, 15/9)

HAFIZLIK EĞİTİMİNDE KUR'AN-I KERİM'İ EZBERLEME SİSTEMLERİ

*Dr. Mustafa Kemal ÖNDER
Hacı Mehmet Gebizli Dini İhtisas Merkezi*

İlahi kelimayı ezberleme konusu her mümini doğrudan ilgilendirir. Çünkü namaz her mümine farzdır. Kişinin farz olan bu ibadeti yerine getirmesi, diğer rükünlerle birlikte kıraat rükününü ikame etmesine de bağlıdır. Bu sebeple, her müminin Kur'an-ı Kerim'den az veya çok, bir kısım ayet ve sureleri ezberleme zorunluluğu bulunmaktadır.

Hafızlık eğitiminde ise esas konumuz Kur'an-ı Kerim'in tamamının veya bir kısmının nasıl ezberleneceği konusudur. Burada temel hedef, Kur'an-ı Kerim'i hafızaya sağlam bir şekilde kaydetmektir. Kur'an-ı Kerim'i ezberlemede niteliği yükseltmek için en verimli yöntemlerin tespit edilmesi gerekir. Bu sebeple hafızlık eğitimini daha verimli duruma getirmek için ezberleme yöntemlerinin önemi açıktır.

Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumada yeterli düzeye ulaşmış hafız adayı öğrencilere yönelik uygulanabilecek farklı ezberleme sistemleri mevcuttur. Bunlar başlıca; onar ayet, sayfa sayfa, hizip hizip, sure sure, cüz cüz, beşer cüz, altışar cüz, onar cüz, on beşer ve otuz cüz düzeylerinde uygulanan ezberleme sistemleridir. Bugün ülkemizde yaygın olarak ezberleme faaliyetleri, ilk örnekleri XVII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan, XIX. yüzyılın son

çeyreğinde matbaalarda basılmasıyla birlikte dünya Müslümanları arasında şöhret bulan, her sayfada on beş satırdan müteşekkil “ayet-berkenar” tarzındaki Mushaflar üzerinden sistemli bir şekilde yapılmaktadır. Mushaflara ulaşmanın zor olduğu dönemlerde ise ağızdan ağıza şifahi olarak ezberleme faaliyetleri icra edilmiştir. Mushaf tertibinin zamanla tekâmül etmesiyle birlikte Kur’an-ı Kerim otuz cüze ayrılmış ve her cüz yirmi sayfadan oluşturulmuştur. Her cüz kendi içinde de hiziplere ayrılmıştır.

1. 30 Cüz Sistemi

Kur’an’ı ezberlemede ülkemizde en yaygın kullanılan sistemdir. Bu sistemde ezberleme, 1. cüzün 20. sayfasından başlanıp 30. cüze kadar devam edilir. Böylece her cüzün 20. sayfalarının ezberlenmesi tamamlanmış olur. Ardından aynı şekilde 19. sayfalar ezberlenir. Bu şekilde devam edildikten sonra son olarak her cüzün 1. sayfaları da ezberlenerek Kur’an’ın tamamı ezberlenmiş olur. Her yeni ezberlenen sayfalarla birlikte ilgili cüzün önceden ezberlenen sayfaları da tekrar edilerek ezber yönünden iyice pekişmesi sağlanmış olur.

2. 10/15 Cüz Sistemi

Bu ezberleme sisteminde Kur’an 3/2 bölüme ayrılarak yapılır. Bu bölümler 1-10, 11-20, 21-30 veya 1-15, 16-30 şeklindedir. Bu sistemde, her ezberlenen sayfa on günde/on beş günde tekrar edilmektedir.

3. 5/6 Cüz Sistemi

Bu sistem; 1-5, 6-10, 11-15, 16-20, 21-25, 26-30 veya 1-6, 7-12, 13-18, 19-24, 25-30 şeklinde altılı veya beşli grup hâlinde ezberleme sistemidir. Bu iki sistemden, öğrencinin ezber becerisine uygun olan tercih edilir. Bu sistem ilk beş cüzden başlayarak sırasıyla son beş cüze kadar devam eden ezberleme sistemidir. Örneğin, ilk beş cüz; 1. cüzden başlayarak 2., 3., 4. ve 5. cüzün 20. sayfaları sırasıyla ezberlenir. Ardından tekrar 1. cüze dönüle-

rek aynı şekilde 19., 18., 17., ..., ve 1. sayfaya kadar devam eden bir ezberleme sistemidir. Burada yeni ezberlenen sayfa, önceden ezberlenen (ilk tekrar, çok tekrar) sayfalarla birlikte tekrar edilir. Böylece ilk beş cüzün (100 sayfanın) ezberlenmesi tamamlanır. Ardından Kur'an'ın tamamı ezberleninceye kadar diğer grupların ezberlenmesine devam edilir.

4. Cüz Sistemi

Cüz sistemi, 1. cüzden veya 30. cüzden başlayarak cüz cüz ezberlenerek devam edilen bir ezberleme sistemidir. Bu sistemde, ezberlenmeye başlanılan cüzün sayfaları tamamlandıktan sonra bir sonraki cüze geçiş yapılır. Böylece 30. cüz veya 1. cüz tamamlanıncaya kadar devam edilir. Bu ezberleme sisteminde en pratik olan, 30. cüzün son sayfasından başlayarak 1. cüze doğru takip edilen yöntemdir.

5. Sure sistemi

Bu sistem, Kur'an'ın tamamını ezberlemeyi hedefleyen kişi için sistematik değildir. Ancak birkaç sure ezberlemek isteyenler için daha uygundur. Kısa surelerde, baştan sona doğru veya sondan başa doğru bir yöntemle ezberleme yapılması arasında fark yoktur. Uzun surelerde, surenin ezberlenmesi aralıksız, kısa zaman diliminde planlanıyorsa son sayfadan başlayarak ilk sayfaya doğru bir yöntemle ezberleme daha uygundur. Örneğin, Yâsîn suresinin altıncı sayfası ezberlendikten sonra beşinci sayfasına geçilir. Beşinci sayfa ezberlendikten sonra altıncı sayfayla birlikte okunur. Bu şekilde ilk sayfaya kadar devam edilir. Her yeni ezber sayfasıyla birlikte önceki ezberlenen sayfalar da sayfa düzenine uygun bir şekilde tekrar edilir. Bu sayfalar ayrı ayrı zamanlarda ezberlenecek ise surenin başından itibaren de ezberlenebilir.

*Hamd Allah’a mahsustur. (O Allah
ki insanları) kendi tarafından gelecek
çetin bir azap ile uyarmak, dünya
ve ahiret için yararlı işler yapan
müminlerin, içinde ebedî kalacakları
güzel bir mükâfata (cennet)
erişeceklerini müjdelemek için kuluna
sağlam ve kusursuz kitabı indirmiş,
onda hiçbir bozukluğa yer vermemiştir.*

—◆—
(Kehf, 18/1-3)

HAFIZLIK EĞİTİMİNDE SIK KULLANILAN KAVRAMLAR

Ahmet AÇIK

DİB Ankara Rifat Börekçi Dini İhtisas Merkezi

Kur'an-ı Kerim'i ezberlemek ve ezberleneni korumak kolay bir uğraş değildir. Şüphesiz Kur'an'ın kendine özgü bir metin yapısı, ezberlemede Allah'ın yardımını hissettiren bir kolaylığı var. Ancak daha sağlam, kısa sürede, doğru ve kalıcı olacak şekilde ezberlemek için tarihsel süreçte bazı metot ve kavramlar ortaya konulmuş; bunların geliştirilmesi ve yeni kavramlarla ve metotlarla güncellenmesi de kaçınılmaz bir gerçektir. Konuyla ilgili İslam âleminde değişik kavram ve yöntemler olabilir. Ülkemizde yıllardır kullanılan kavramları ve usulleri değerlendirmemiz doğru olacaktır.

Kavram, bir nesnenin, bir duygunun ya da düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı veya anlam yüküdür. Bu nedenle her mesleğin kendine ait kavram ve terimleri vardır. Kavramlar mevzuu anlamamızı kolaylaştırır. Hafızlık eğitim sürecinde kullanılan kavramlar şunlardır:

1. Ham/Çiğ

İlk kez ezberlenecek veya yeni ezberlenmiş sayfaya denir. Kurstan kursa değişmekle birlikte hem ham hem de çiğ kavramını aynı anda kullanan kişi ve kurslara rastlanmaktadır.

2. Has/Pişmiş

Önceki dönüşte ezberlenmiş, tekrar edilen sayfa/sayfalara denir. Yeni ezberlenen sayfa için “ham” kavramını kullananlar, önceden ezberledikleri sayfalara “has” kavramını kullanırlar.

3. Haslama/Kavileme/Kuvvetleme/Pekiştirme

Ezberi kuvvetlendirmek için yapılan tekrara denir. Haslama/kavileme/kuvvetleme/pekiştirme, Kur'an-ı Kerim'in tamamı ezberlendikten sonra yapılabileceği gibi hafızlık bitmeden mevcut has sayfalar üzerinde de yapılabilir. Dört kavram aynı anlama gelmekle birlikte, farklı kişi ve kurslarda dördünden biri veya hepsi kullanılmaktadır.

4. Dönüş/Tur/Tekrar/Hatim

Hafızlık eğitimi devam ederken ezberleme aşamasındaki sayfa miktarını veya hafızlık eğitimi tamamlanmış ise baştan sona tekrarı ifade eder.

5. Galat

“Yanlış, hata” anlamlarında olan bu kavram, hafızlık eğitiminde harf, hareke, kelime veya kural olarak ezberlenen yanlışları ifade eder. Şüphesiz böyle bir durumla karşılaşmamak için ezberlenecek metni en başta çok dikkatli ve yavaş şekilde okumak gerekir. Bu kavramın yerine “yanlış ezberleme” kavramı kullanılabilir.

6. Müteşabih

“Benzemek, benzer” anlamlarına gelen bu kelime, bir hafızlık kavramı olarak lafız bakımından birbirine benzeyen ve karıştırılabilen ayetler için kullanılır. Bu kavram yerine aynı anlama gelen “müşabih” kavramı da hafızlar arasında yaygın olarak kullanılmaktadır.

7. Cem‘i Hafız

Hafızın ezberler bittikten sonra Kur‘an-ı Kerim‘i ara vermeksizin baştan sona hatmetmesine denir.

8. ... Sayfa ile/... Yaprak ile Gitmek

Birbirinin yerine kullanılan bu iki terim, hafızlık yapan öğrencinin her cüzden ezberlemiş olduğu ham ve has sayfaların toplamını ifade eder.

9. Cüz

Ayetlerden oluşan ve Kur‘an-ı Kerim‘in 30 bölümünün her birine verilen isme denir. 1 cüz 20 sayfadan oluşur.

10. Hizip

“Bölük” anlamına gelen hizip kelimesi, Kur‘an-ı Kerim‘in beş sayfadan oluşan bölümlerine denir.

11. Aşr-ı Şerif

Kur‘an-ı Kerim‘de yaklaşık onar ayetlerden oluşan ve konu bütünlüğünü içeren bölümlere denir.

12. Mihrabiye

Kelime anlamı olarak “mihraba ait olan, mihrapta yapılan iş” demektir. Terim olarak ise insanları tefekküre ve Yüce Allah‘ı anmaya sevk etmek için mihrapta okunan ayetlere denir.

Şayet biz bu Kur'an'ı bir dağın
üzerine indirmiş olsaydık, onu
Allah korkusundan titremiş ve
paramparça olmuş görürdün.

İşte bu misalleri insanlar
düşünsünler diye veriyoruz.

(Haşr, 59/21)

HAFIZLIK EĞİTİMİNDE VELİ-ÖĞRETİCİ İLİŞKİSİ

Serap DÖNMEZ

Uzman Psikolojik Danışman

Eğitimin üç önemli ayağı; öğrenci, öğretici ve velidir. Her birinin kendi içinde ayrı bir değere sahip olduğu aşikâr olmakla birlikte karşılıklı etkileşimin de önemi yadsınamaz. Özellikle öğrenciyi merkeze koyan eğitim anlayışında veli bizzat eğitimin içerisinde, öğretici ile iş birliği yapan pozisyonundadır. **Veli katılımı, sadece öğrencinin akademik başarısı ile sınırlı değil, gelişiminin her yönüyle ilgili olduğunda anlamlıdır.** Önceleri “Eti senin, kemiği benim.” anlayışı, zamanla yerini “iyi, erdemli, bilgili insan” modelini birlikte oluşturma çabasına bırakmıştır. Ancak pratikte öğreticiden hız alan model, gerek veliler gerek öğreticiler tarafından azımsanmayacak ölçüde kabul görmektedir. Eğitimin odağına öğrencinin yerleştirildiği bir eğitim-öğretim alanında veli ve öğreticinin sağlıklı iletişim kurmasının önemi şu şekilde sıralanabilir:

- Öğrencinin aile yapısı, aile kültürü ve ekonomik düzeyi gibi yakın çevresine ait bilgi toplamada sağlam kaynak velidir. Çocuklar ve ergenler bu türden bilgileri algılama ve ifade etme açısından zorluk yaşayabilir.
- Öğrenciyi tanımak ve değerlendirmek üzere veli ile iletişim önemlidir. Unutulmaması gereken, aynı şekilde velinin

de çocuğunu daha iyi tanımak ve anlamak için öğreticiden yardım alabileceğidir.

- Veli ve öğreticinin sağlıklı iletişim kurması, karşılaşılan herhangi olumlu ve olumsuz durumlardan erken haberdar olma ve müdahale etme imkânı sağlayabilir.
- Öğretici ve velinin tutarlı davranış sergilemesi öğrencide istendik davranışları oluşturmada oldukça etkilidir.
- Veli-öğretici ilişkisi hafızlık eğitim süreci açısından değerlendirildiğinde, uygulamada birtakım problemlerle karşılaşıldığı söylenebilir. Ancak samimi ve profesyonel düzenlemeler yapıldığında sorunların rahatlıkla aşılabildiğini görmek oldukça sevindiricidir.
- En başında vurgulanması gereken, **hafızlık eğitiminin odağında öğrencinin olduğu gerçeğini kabul etmek ve buna yönelik düzenlemeler yapma zorunluluğudur.** Öğreticinin velinin memnuniyetini, velinin de öğreticinin memnuniyetini önceleyerek öğrencinin geri planda tutulması, onun zihinsel ve psikolojik açıdan güçlü olmasına engel teşkil etmektedir.
- Çocuğunun hafız olmasını gönülden isteyen ve teşvik eden **velilere hafızlık sürecine dair öğretici tarafından bilgi verilmesi, öğrenci ve velinin beklenti düzeyini makul seviyelerde tutabilmesi için şarttır.** Aksi takdirde öğretici ya da öğrenci başarısızlıkla, gerekli ilgiyi göstermemekle itham edilebilmektedir.
- Aynı zamanda bireysel farklılıklar, yaşanan travmatik olaylar, hafızlık konusunda heyecanını kaybetme, kurs hayatının zorluklarıyla mücadelede yetersizlik, öğreticiye yönelik olumsuz düşünce ve duygular da hafızlık eğitiminde ciddiye alınması gereken konulardır. Öğretici ve velinin bu tür durumlara yönelik gerekli önleyici,

koruyucu müdahaleleri göz ardı etmesi, sürece onarılması güç bir şekilde zarar verebilir.

- **Velilerin hafızlık eğitimine müdahale etmesi, öğreticiyi yönlendirmeye çalışması uygun bir davranış değildir.** Çünkü hafızlık öğreticiliği, birtakım özellikler gerektiren profesyonel bir meslektir.
- **Öğrenci ile ilgili karşılaşılan her durumun öğretici tarafından, öğrencinin bilgisi dikkate alınmadan aileye aktarılması doğru değildir.** Aynı şekilde veli tarafından öğretici ile paylaşılması da kişisel mahremiyetin ihlali olarak değerlendirilebilir. Her iki durum da öğrencide güven problemi oluşturarak aile ve öğretici ile ilişkilerinin zedelenmesine sebebiyet verebilir. Güven ortamının yeterli olmayışı ise hafızlık eğitimini sekteye uğratabilir. Konuya ilişkin durum değerlendirmesi, öğrencinin yararına çözümler aranması çok değerlidir ancak kullanılan dil ve üslup da çok önemlidir.

*Bu bir mübarek kitaptır ki onu sana,
insanlar ayetleri üzerinde iyice
düşünsünler, akıl iz'an sahipleri
ondan dersler, öğütler alsınlar diye
indirdik.*

—❖—
(Sâd, 38/29)

HAFIZLIK SÜRECİNDE ANNE-BABANIN ROLÜ

Türkan EKMEKÇİ
Uzman Psikolojik Danışman

1. Etkili İletişim İçin Etkin Dinleyin

Çocuklar bu zorlu hayat yolculuklarında; üzüldüklerinde, zorlandıklarında, yaşadıkları olumsuz duyguların baskısını hafifletebilmek isterler. Bu süreçte en çok da ebeveynlerinin desteklerine ve rehberliğine ihtiyaç duyarlar.

Ebeveyn çocuk ilişkisinde sağlıklı bir iletişim için çocuğun kendini umursanmış, kabul edilmiş, değerli, güvenilir, sevmeye layık ve ekipten biri olarak görmesi önemlidir. Bunların yanı sıra her iki tarafın üzerine birlikte düşündüğü ve karar aldığı anlamlı bir gelecek planlaması yapmaları gerekir.

Çocukların duyguları anne-babalarınınkinden ne denli farklı olursa olsun onların duygularını içten bir şekilde kabul etmek gerekir. Her birey öncelikle anlaşılmaq ister. Kemal Sayar “İnsanın evi anlaşıldığı yerdir.” der. Çocuklar en çok da aileleri tarafından anlaşılmak isterler.

Kurslarda çocuklarla ilgili çalışmalarımızda gözlemlediğimiz, onların ebeveynleriyle ilişkilerinde en sık yaşadıkları ve rahatsız oldukları yaklaşımlar şunlardır:

- Çok sık eleştirilmeleri,
- Buyurgan bir dille maruz kalmaları,

- Ebeveynlerinin kolay kolay bir şeyden memnun olmamaları,
- Bir başkasıyla kıyaslanmaları,
- Ebeveynlerinin uzun uzun nasihat etmeleri,
- Kendilerine “Ben senin yaşındayken...” ile başlayan cümleler kurulması.

“Söz söylemede yücelik aramayın. Dinlemek, söylemekten yeğdir.”

Mevlânâ

Çocuklarla iletişim kurmak genellikle zorluklarla doludur. Çünkü çocuk, hayatındaki değişimlerle, anne-baba ise değişen çocuğunu anlamaya çalışmakla uğraşır. Ebeveyn ile çocuk arasında nitelikli bir iletişim için şu noktalara dikkat etmekte fayda vardır:

- “Çocuklarla sadece sorumluluklarını değil, duygu ve tutkularını da konuşmak gerekir. Onlara duygularını ifade etmeyi öğretmenin en güzel yollarından biri, sizin kendi duygularınızı onlarla paylaşmanızdır.”²⁷
- Konuşma isteği çocuktan gelirse iş daha kolaydır. Bir taraf konuşmaya istekli olmazsa neşeli ve rahat bir sohbet mümkün olmaz. Hele zorla bir şeyler anlatmaya kalkarsak söylediklerimiz bir kulaktan girip ötekenden çıkan nasihate dönüşür. Çocuğun konuşmaya istekli olduğu bir zaman kollanmalıdır.
- Ortamın rahat olması sağlanmalı ve konuşma resmî havada geçmemelidir. Çocuğa üstten bakarak gururlu ve katı tavır almanın da bir yararı yoktur. Doğal ve samimi olunmalıdır.

27 Selçuk Şirin, *Yetişin Gençler* (İstanbul: Doğan Kitap, 2020), 119.

- Çocuklarla etkili bir iletişim için “...konusunda ne düşünüyorsun?” veya “...sebebi ne?” gibi açık uçlu cümlelerle mevzu açılmalı ve suçlayıcı soru tarzından kaçınılmalıdır.
- Çocuklar ders verilmesinden hoşlanmazlar. Uzun konusmalar iletişimi kesintiye uğratar.
- Çocuklara sorumluluklarını hatırlatmanın yanı sıra meziyetlerinden de söz edilmelidir. Güzel, olumlu sözlerle konuşmaya girilirse iletişime daha açık hâle geleceklerdir.
- “Tepki verirken aşırıya kaçmak, çocuğu hatalarından dolayı suçluluk hissine sokmak yanlış olur. Onları önemsediginizi, görüşlerine saygı duyduğunuzu hissetmelidirler. Çocuklarla iletişim kurmak gerçekten anlayış, sabır ve ustalık ister.”²⁸
- Ebeveyn kendini kusursuz görmek yerine hatalarını kabul etmeye hazır olmalıdır. Gerekğinde yapılan hatalardan dolayı çocuktan özür dilenebilmelidir.
- Zorla değil, sevdirecek manevi değerler verilmelidir. Bu da ancak çocuğa olumlu model olarak mümkündür. Söylediklerinizle yaptıklarınızın uyuşması çok önemlidir.

**“Öğüt verecek insana değil,
örnek olacak insana ihtiyaç var.”**

Mevlânâ

2. Sevginizi Koşulsuz Gösterin

“Koşulsuz Sevgi” demek; bir çocuğun, anne ve babası tarafından karşılıksız bir şekilde sevilmesi demektir. Çocuğunuz, “Ne yaparsam yapayım, başarısız olsam da, yanlış davranışlarım olsa da annem ve babam beni her koşulda seviyorlar ama bu davranışımı sevmiyorlar.” diye düşünebiliyorsa o, dünyanın en şanslı ço-

28 Safa Saygılı, *Ergenlik Sorunları* (İstanbul: Elit Yayınları, 2002), 171-174.

cuğu, siz de dünyanın en şanslı ebeveynlerisinizdir. İşte o zaman bu çocuğun özsaygısı yüksek, psikolojik dayanıklılığı da sağlamdır. Önemli olan ona sadece “Sana güveniyorum.” demek değil, ona güvendiğinizi hissettirmektir. Çünkü çocuğunuz koşulsuz ve şartsız sevilip sevilmediğinin farkındadır.

Bir ebeveyn ilgili ve duyarlı olduğunda, çocuğu, bebekliğinden itibaren dünyanın güvenli bir yer olduğunu öğrenir ve çevresini keşfetmeye vakit bulur. Ama eğer çocuk, ebeveyninden bu sinyalleri alamazsa keşfetmek yerine güvenliğe ve rahatlığa öncelik vermek zorunda kalacaktır. Ebeveynlik kolay bir şey değildir ama ebeveynin ilgili ve duyarlı olması, kişinin ebeveynliğini de kolaylaştıracaktır. Ebeveynin ilgili olması, çocukların eğitsel başarıları, bilişsel gelişimleri, özsaygıları ve sağlıklı sosyal ilişkilerine dek birçok gelişim alanlarında iyi sonuçlar doğurur.

Birçok ebeveyn çocuklarının sevgilerini hissettiklerinden emindir, fakat bu çoğu zaman böyle değildir. Annesi ya da babası tarafından sevilmediğini söyleyen öğrencilerimizin velileriyle görüştüğümüzde, “Çocuğumuz, bizim onu ne kadar çok sevdiğimizi biliyordur.” düşüncesinin hâkim olduğunu görürüz. Yaşı kaç olursa olsun tüm çocuklar ebeveynleri tarafından koşulsuz sevmek; sevidiklerini hissetmek, görmek ve duymak isterler.

“Başarılı olduğun, ödev ve sorumluluklarını zamanında yerine getirdiğin, ezberini zamanında yaptığın, arkadaşlarından daha başarılı olduğun için değil; seni sen olduğun için, olduğun gibi seviyorum.” diyebilmek çok kıymetli. Bazen hafızlık sürecindeki öğrencilerimiz herhangi bir şekilde bu süreci sonlandırmaya karar verdikleri zaman; evlerine döndüklerinde eskisi gibi sevilip, değer bulamamaktan endişe duyabiliyorlar. Sizin tüm desteğinize rağmen, hafızlık yapmakta zorlandıkları ya da yapmak istemedikleri zamanlarda, çocuğunuzu hafızlık dışındaki alternatiflerle buluşturmanız, her şeyden öte “Sen benim için her hâlinle çok kıymetlisin.” mesajını verebilmeniz çok önemlidir.

Bugün bir değişiklik yaparak, ne kadar zamandır çocuğunuza “seni seviyorum” demediğini bir düşünün ya da şu ana kadar hiç söyleyip söylemediğinizi. Eğer buna cevabınız sizi düşündürüyorsa hiç beklemeden harekete geçebilirsiniz. Çocuğunuz kurstan geldiğinde ya da evde ise onun yanına giderek kulağına eğilip bu iki sihirli kelimeyi söyleyin. Onu ne kadar mutlu ettiğinizi fark edeceksiniz.

3. Birlikte Zaman Geçirin

Çocuğunuzla aranızda bağ kurulmasının en iyi yolu birlikte geçirilen vakitlerde etkin dinleme yolu ile sağlanan iletişimdir. Baş başa geçirdiğiniz her an onu daha iyi tanımak, duygularını, düşüncelerini anlamak için fırsattır. Hafta sonu evine gelen hafızlık öğrencisi, hem dinlenmek hem de haftanın stresini atmak ister. Bunun en iyi yolu ebeveyni ile geçireceği keyifli anlardır. Evde yaşının gerektirdiği sorumlulukları yapmaya devam ederken bir yandan da ebeveyniyle birlikte yürüyüş yapmak, kahve içerken muhabbet etmek, mutfığa girip birlikte yemek hazırlamak gibi faaliyetler onun stresini atmasına yardımcı olur. Ev işlerine yardım eden gençler aynı zamanda yaşam becerileri, sosyal ilgi alanları kazanır ve yeterlilik hissi geliştirirler.

Tüm ailenin birlikte yemek yemesi, ailece paylaşılan en nitelikli ve mutlu anlardan biridir. Yemekte bilhassa keyif veren konulardan bahsetmeli, televizyonlar kapatılmalı, telefonlardan da uzaklaşılarak yalnızca yemek yiyip muhabbet içerisinde olunmalıdır.

Çocuklarla duygusal bağ kurmanın ve var olan bağları güçlendirmenin başka bir yolu da onlarla farklı ortamlarda ailecek bir araya gelmek ya da anne-kız, anne-oğul, baba-kız, baba-oğul saatleri planlamaktır. Birlikte yemeğe çıkmak, hazırlanıp pikniğe gitmek, birlikte planlanan bir tatile, köye gitmek de olabilir. Çocuklar muhatap alınmak, önemsenmek, değerli hissetmek isterler. Bunun da en iyi yolu, odağında onların olduğu etkinlikler planlamaktır.

4. Pozitif Disiplin Kullanın

Ödüsüz, cezasız, küsmeden, bağırmadan, güven ilişkisinden güç alan, çocuğumuzla bağlantıda kalabildiğimiz bir disiplin yöntemi mümkün. Amacımız psikolojik sağlamlığı yüksek, hayat amacı olan, başarılı, mutlu, ne istediğini bilen, kendi davranışlarının sorumluluğunu alabilen bireyler yetiştirmekse pozitif disiplin bizler için iyi bir rehber olabilir. Ailelerin sıklıkla düştükleri yanlış, mükemmel ebeveyn olmaya çalışmaktır. Bu çaba biz yetişkinlerin daha fazla hata yapmasına sebep olabilir. Anne-baba olmak yaşayarak öğrenilen ve her çocukta yeniden öğrendiğimiz de bir şey. Bu süreç, hata yapmamayı değil, hatalarımızın farkında olmayı, gerektiğinde “Hata yaptım, özür dilerim.” diyebilmeyi gerektirir.

Disiplin, düzenli bir yaşam sistemi, düzenli alışkanlıklar bütünüdür ve beraberinde başarıyı da getirir. Disiplinin en önemli amacı, **bireyin öncelikle kendi iç disiplinini sağlayabilmesidir**. Disiplin uygulanırken şu kurallara dikkat edilmesi önemlidir:

- Olumlu disiplin saygı ve sevgiyi gerektirir.
- Disiplinin kuralları çocuk tarafından uygulanabilir ve anlaşılabilir olmalıdır.
- Yetişkin, çocuğun hak, ihtiyaç ve sorumluluklarını kabul etmelidir; ona alan açmalıdır.
- Kurallar sadece çocuklar için değildir, yetişkinler için de geçerli olmalıdır.
- Disiplin yasaklayıcı, bastırıcı değil; yapıcı, düzeltici olmalıdır.
- Çocuklara karşı demokratik olunmalıdır.
- Disiplinin amacı ceza vermek değil, anlayış değiştirmektir.
- Davranışa zamanında müdahale edilmelidir.

- Çocuğun davranışlarına sürekli engel koymak disiplinin başarısızlığa uğramasına neden olur.
- Disiplinin başarıya ulaşması için asık surata değil; hoşgörüyü, espiye, sevgiye ihtiyaç vardır.
- Yetişkinler kuralların uygulanmasında tutarlı olmalıdırlar.

Ebeveynler kurallar belirlenirken çocuklarının fikirlerini de alarak onları kararlara dâhil ettiklerinde ve alınan kararların sebepleri açıkladıklarında çocuklar bu kurallara daha hızlı uyum sağlayabilirler.

Pozitif Disiplinde Ödül ve Ceza İşe Yarar mı?

“Çocuk yetiştirmede bir kolay olan vardır, bir de doğru olan. Doğru olan anlayışı yerleştirmek zaman ve çaba ister. Bu gün kolayı seçen yarın zorla uğraşır.”²⁹

Hem ebeveynlerin hem de eğitim sistemimizin disiplin yönteminde, istenmeyen davranışların engellenmesi ve istenen davranışların arttırılması amacıyla ödül ve ceza kullanılmaktadır. Ancak yapılan son araştırmalarla, ödül ve cezanın etkili bir yöntem olmadığı, bilakis çocuklara daha fazla zarar veren bir yöntem olduğu ortaya koyulmuştur.

- **Ceza**, çocuğun ne yapması gerektiğinin değil, ne yapmaması gerektiğinin mesajını verir. Ceza, istenmeyen davranışların bastırılmasında etkili olabilir. Ancak davranış değişikliğine neden olarak istenmeyen bir davranış istenilen yönde değiştirmez.
- Ceza, yalnızca davranış bastırır, anı kurtarır. Diğer yandan cezalandırılan çocuk cezalandırılma sonucunda oluşan olumsuz duygularını cezayı veren kişiye, cezalandırıldığı ortama ya da bu ortamla ilgili nesne ve durumlara yöneltebilir. Bu şekilde çocuk anne-babasından kaçınarak onlara karşı olumsuz duygular besleyecektir.

29 Özgür Bolat, *Beni Ödülle Cezalandırma* (İstanbul: Doğan Kitap, 2016), 176.

- Ceza, çocukta performans kaygısına sebep olur. Örneğin, hafızlık öğrencimiz hafta sonu evine geldiğinde o hafta eksik ders yapmış ya da kendisinden beklenen performansı göstermemiş olsun. Ailenin bu durumdan kaynaklı öğrencinin keyif aldığı aktivitelere kısıtlama getirmesi, iğneleyici şekilde konuşması vb. tutumlar onun kendisini cezalandırılmış hissetmesine, bu da genellikle sonraki haftanın derslerinin daha kaygılı ve verimsiz geçmesine neden olur. Zira çocuğa kendini kötü hissettirerek iyi davranışlar kazandıramayız.

“Ödül; çocuğun olumlu ve istenen davranışları karşısında yetişkinlerin tepkileriyle, duygularıyla ya da hediyelerle davranışları desteklemesi durumudur. Peki, ödül disiplinde neden işe yaramaz?

- Ödül vererek çocuğu motive edebilirsiniz. Çocuk o işi yapar ama ödül vermeyi bırakınca çocuk da o işi yapmayı bırakır.
- Çocuğun o davranışı bırakmaması için sürekli ödül vermeniz gerekir. Bir süre sonra o ödüle alıştığandan ödül de işe yaramaz hâle gelir.
- Ödüle alışan çocuk, o ödülde zevk almamaya başlar. Çocuğu tekrar motive etmeniz için de ödülü değiştirmeniz ya da daha büyük bir ödül vermeniz gerekir ki bu da sürdürülebilir bir motivasyon aracı değildir.
- Çocuk ödülle iş yapmaya alışırsa kendi sorumluluğunda olan işler için bile sizden ödül talep eder. Sorumsuzluk bilinci gelişir.”³⁰

Kimi zaman aileler hafızlık öğrencisine pozitif ayrımcılık uygulamakta, tabiri caizse bazen onları ödüle boğmaktadırlar. “Hafızlığını yarılایnca sana x marka cep telefonu alacağım.” ya da “Hafızlığını tamamladığında istediğın evcil hayvanı alacağım.”

30 Özgür Bolat, *Beni Ödülle Cezalandırma* (İstanbul: Doğan Kitap, 2016), 27.

gibi. Hafızlık gibi ulvi bir amacı, herhangi bir dış motivasyon aracına bağlı hâle getirmek hafızlığın maneviyatına zarar verir. Bununla birlikte çocuğunuza diğer çocuklarınızdan farklı bir şekilde baskı kurmak, yasaklar getirmek yine bu süreci zorlaştırır; onun hafızlığa, Kur'an'a ya da dinî kavramlara karşı soğuma ve olumsuz duygular geliştirmesine neden olur. Çeşitli problem alanlarında kendisine hazır çözüm sunmak yerine konuyla ilgili fikirlerini almak, çözüm yolu için cesaretlendirmek ve sorumluluklar vermek problem çözme becerilerini geliştirmekle birlikte, özdenetim becerilerinin de gelişmesini sağlar.

Hafızlık sürecinin oldukça zorlu bir süreç olduğunun farkındalığıyla, çocuğunuzun gayretini görmemiz ve bunu ona hissettirmemiz; kendisine güvenmesine ve iç motivasyonunu arttırmasına katkıda bulunur.

Sonuç itibariyle; çocuğun özsaygısı, ödül ve ceza ile kontrol edilerek değil, birey olarak değer verilip ona seçim hakkı tanınarak yüksek olur. Özsaygısı yüksek olan çocuk, mutlu ve çoğunlukla başarılıdır. Sahip olmayı istediğimiz çocuklardan ziyade sahip olduğumuz çocukları yetiştirmeye çalışmalıyız. Çocukları kontrol edilmesi gereken küçük insanlar olarak değil de iç dünyaları geniş bireyler olarak görmeliyiz. Onları, başarılı oldukları, bizim isteklerimize uygun davrandıkları için değil, biricik oldukları için koşulsuz sevmeli ve onlarla sıkı bir bağ kurmalıyız. Tüm bunları dikkate aldığınızda ne ödülü ve cezayı ne de başka kontrol araçlarını kullanmanıza gerek olacaktır. Çocuğunuz ona güvendiğini hissettiği an ondaki değişiklikleri görecektir, çiçek gibi açtığını fark edeceksiniz.

“Elinde çekiç olan her şeyi çivi olarak görür.”

Abraham Maslow

KAYNAKÇA

1. Bolat, Özgür. *Beni Ödülle Cezalandırma*. İstanbul: Doğan Kitap, 2016.
2. Şirin, Selçuk. *Yetişin Gençler*. İstanbul: Doğan Kitap, 2020.
3. Saygılı, Safa. *Ergenlik Sorunları*. İstanbul: Elit Yayınları, 2002.

HAFIZLIK EĞİTİM SÜRECİNDE SAĞLIK

*Dr. Ferhunde ÖZMEN
Emekli DİB Daire Tabibi*

1. Hafızlık Eğitim Sürecinde Beslenme

Beslenme bir ihtiyaçtır. Hafızlık sürecinde yeterli ve dengeli bir beslenme en önemli desteğimiz olacaktır. Hayat boyu gen-besin-çevre etkileşimi devam eder. Sağlıklı düşünce için sağlıklı beslenme bir gerekliliktir. Beslenmemizdeki özenimiz, beyin sağlığımızı korumada elimizdeki en değerli güçtür.

Her yaş grubu ve dönemine özgü beslenme ihtiyaçları farklılık gösterse de kanıtların yol gösterdiği ölçüde, beyin sağlığımızı korumaya yönelik olarak nelere dikkat edilmesi gerektiğini bilmemiz önemlidir. Ana besin kaynaklarımız olan karbonhidratlar, proteinler ve yağların günlük beslenmede uygun oranlarda alınması, kalori ve yapı taşı uyumunu sağlar. Kabul edilen önemli bir görüş: İhtiyaç fazlası kalori almamak gerekliliğidir. Kalori kısıtlaması öğrenme ve hafızayı olumlu yönde etkileyecektir. Düzenli ve sağlıklı beslenerek birçok hastalığın önüne geçilebildiği gibi beyni geliştirmek de mümkün olabilmektedir.

Beynin Zinde Kalmasına Yardımcı Olan Gıdalar

Fasulye, bezelye, ıspanak, karalahana, pazı, brokoli, roka, de-reotu, maydanoz gibi yeşil yapraklı sebzeler folik asit bakımından zengindir. Bunlar aynı zamanda A, C, K vitamini yönünden ve

antioksidan bakımından da zengindir. Zerdeçal, Güçlü ve doğal bir antioksidandır. Beynin daha fazla oksijen alarak daha iyi çalışmasına yardım eder. Sebze ve et pişirirken bir miktar zerdeçal ilave etmek iyi bir usuldür.

Karbonhidratlar: Unlu mamuller, baklagiller, patates, muz, elma gibi besinlerdeki karbonhidratların fazlasından kaçınmak gerekir.

Kuru yemişler: Ceviz, badem, fındık, keten tohumu gibi besinler çok önemlidir. Ara öğün olarak tüketilmeleri tavsiye edilir.

Yağlı balıklar: Omega-3, beyin gücünü ve zihinsel konsantrasyonu artıran, hafızayı iyileştiren bir besindir. Haftada 1-2 defa tüketilmesi tavsiye edilir. Yeterli balık tüketiminin olmadığı dönemlerde bunu balık yağı kapsülleri ile takviye etmek gerekir. (3 aylık dönem için)

Yumurta: Her gün 1-2 yumurta tüketmek pek çok bakımdan faydalıdır.

Kuru üzüm: Beyin sağlığı için tüketilmesi gereken besinler arasında yer almaktadır. Problem çözme yeteneğini artırır. Sürekli el altında bulundurulmalıdır.

Bu süreçte yeterli ölçüde muz, süt, peynir ve yoğurt tüketmek gereklidir. Demir deposu olan kırmızı et, beyin gelişimi için büyük yarar sağlarken hindi ve tavuk eti de yiyecekler arasında olmalıdır. Kereviz ve enginar gibi bol lifli yiyecekler de karaciğerin güzel çalışmasını temin ederek hafızaya katkı sağlar.

Kişinin temel sağlık problemlerinin olup olmadığı araştırılmalıdır. Hipotroidi, B12 vitamin eksikliği, folik asit eksikliği, demir eksikliği başta olmak üzere kansızlık, çinko, kalsiyum, magnezyum gibi minerallerde eksiklik olup olmadığı tespit edilmeli, ona göre gerekli takviyeler yapılmalıdır.

2. Hafızlık Eğitim Sürecinde Uyku Düzeni

Çoğumuz uyku gerçeğinin farkında değiliz ve uyku kaybının ne gibi sağlık sorunlarına yol açacağını bilmiyoruz. Neticede de uykuyu önemsemiyoruz, daha da kötüsü az uyumayı iyi bir şey zannediyoruz. Oysaki uyku, en az beslenme, düzenli aktivite ve stresi yönetmek kadar önemlidir.

- Daha iyi öğrenmek, öğrenilenleri daha güçlü ve kalıcı bir şekilde kaydetmek, o kaydın arkasından gelecek dinlendirici bir uyku ile bire bir bağlantılıdır.
- Hafızayı yenilemek, beyindeki toksik birikimleri temizlemek, hafızayı kalite ve kapasite yönünden desteklemek için iyi bir gece uykusu gereklidir.
- Gece 6 saatten kısa uyuduğumuzda fiziksel bitkinlik daha kısa sürede başlayacaktır.
- Uyku, hafızanın ütüsüdür. Uyku olmadan öğrenilenler kalıcı ve düzgün olmayacaktır.
- Daha az uyku: bağışıklık sisteminde güçsüzlükle sonuçlanır. Bu da daha sık bronşit, nezle, grip, zatürre hatta kansere yakalanma riski anlamına gelir.

Hafızlık yapan çocuklar sabah namazını takiben yoğun bir ezberleme dönemi geçirdikten sonra 8.30-10.30 veya 13.00-15.00 arasında 1 saatlik kısa ve kaliteli (sessiz bir ortamda yatağa uzanarak) bir uyku uyumalıdır. Yoğun öğrenme dönemini uykunun takip etmesi olumlu değerlendirilmektedir. Uykunun, kelime listesinin ezberlenmesi ve motor beceri performansı ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Uyku, beyindeki hücrelerin birbirleriyle bağlantısını ve uyum sağlama kapasitesini artırıp öğrenme ve hafıza süreçlerinde olumlu etki oluştururken, uykusuzluk bu süreçleri olumsuz etkiler.

3. Hafızlık Öğrencisinde Beden ve Zihin Egzersizleri

Spor yapmak, öğrenme becerisini ve hafızayı geliştiriyor. Fiziksel aktivite, enerji harcamasına yol açan ve iskelet kası tarafından başlatılan tekrarlı vücut hareketidir. Yürümek, koşmak, yüzmek, bisiklet sürmek, mutfak işlerinde çalışmak, ip atlamak, bahçe işleriyle uğraşmak, temizlik yapmak gibi egzersizlerin hafızadaki olumlu gelişmelerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yeni bilgileri öğrenmeden önce yapılan kısa süreli egzersizler hem kısa hem de uzun süreli hafızayı geliştirmektedir.

Egzersiz, sağlığın korunmasında en önemli bileşenlerden biridir. Düzenli yapılan egzersiz kişinin hem fiziksel hem de psikolojik olarak kendini iyi hissetmesini sağlar. Egzersiz, kavrama yeteneğimizi de geliştirmektedir. Sözel ve sayısal testlerde gelişme sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Özsaygımızı ve hayattan aldığımız zevki arttırmayı, mutluluk eşliğimizi yükseltmeyi, insanlarla olan ilişkilerimizde yapıcı davranmayı istiyorsak düzenli egzersiz yapmalıyız.

Zihinsel egzersizler;

- Stresi uzak tutmak için gevşeme teknikleri
- Hafıza görevleri ve oyunlar
- Yeni bir dil öğrenmek
- Hafif ile orta dereceli düzenli egzersiz
- Bulmacalar veya sudoku gibi zorlu beyin aktiviteleri
- Kısa bir süre içinde yeni bir konu öğrenmek
- Zihni aktif ve meşgul tutmak
- Dua

Bütün bu hazırlıkların amacı; beynin konsantrasyonunu, spontan dikkati, organize düşünceyi ve muhakeme etme yeteneğini geliştirmek; kendi kararlarını verebilen ve topluma katkı sağlayan bireyler yetiştirmektir.

HAFIZLIK EĞİTİMİNDE STRES YÖNETİMİ

Kezban ŞİŞMAN
Psikolojik Danışman

Stres, modern dünyanın hayatımıza kattıklarına bedel olarak bize kestiği fatura gibidir. Hayatı kolaylaştıran pek çok teknolojik gelişmeye rağmen günlük hayatın bitmeyen koşturmacası her an strese maruz kalmamıza sebep oluyor. Kökeni Latinceye kadar dayanan ve “darlık, sıkıntı” anlamlarına gelen stres, Türkçede de kendine sağlam bir yer edinmiş durumda. Bir mesele ile karşılaştığımızda “Strese girdim.”, biri bizi zorladığında “Beni strese soktu.”, rahatlama ihtiyacımızı giderdiğimizde ise “Stres attım.” diyoruz. Peki, dilimize bu denli yerleşen stres nedir, nasıl bir duygudur?

Stres, her ne kadar organizmanın içsel ve dışsal olumsuz uyarılara maruz kaldığında hissettiği gerilim olarak tarif edilse de, aslında pek çok duygunun üst üste yaşanmasıyla oluşmuş karma bir duygudur. Var olan durumdan memnun olmama, geleceğe yönelik kaygı ve bolca öfke bir araya geldiğinde, ulaşılmak istenen bir hedef ve bunun önüne çıkan engeller olduğunda bedenimizde hissettiğimiz yüksek gerilim hâlini basitçe stres sözcüğü ile tanımlamış oluyoruz.

Hayatın kaçınılmaz bir parçası hâline gelen strese karşı bakışımız, tutumumuz nasıl olmalı? Onu hayatımızın tamamen dışında bırakabilmek mümkün mü? Bu soruya evet, cevabı almak hepimi-

zin hoşuna gidecek olsa da, stresi hayatın dışına atmak maalesef mümkün görünmüyor. Aslında doğru tanımlandığında ve doğru yönetilebildiğinde stres hayatı zorlaştıran değil, hayatı başlatan, büyüten, besleyen bir özelliğe sahip. Bunu şu örnekle ifade edebiliriz: Anne karnındaki bir bebek için belli bir vakte kadar rahim harika bir evdir. Bebek korunaklı ve güvenli bir ortamdadır. Ta ki iyice büyüüp rahat hareket edememeye başlayana kadar ve yine annenin bedeni için bebeğin ağırlığı fazla gelmeye başlayana kadar. İşte tam da bu noktaya gelindiğinde rahim strese girerek, gerilme ve kasılmalarla bebeği dışarı çıkmaya zorlar. Bu gerilimlerle doğum süreci başlar ve bebek dünyaya “merhaba” der.

Bu örnekten yola çıkarak, “Yerinde, zamanında ve olması gerektiği kadar stres, bizim kapasitemizi zorlar ve bizi geliştirmeye iter.” diyebiliriz. O zaman asıl mesele bu dengeyi sağlamak. Çünkü stres belli bir seviyede bize fayda sağlarken, o seviyeyi aştığı an işleri daha da zorlaştırır ve sağlığı da olumsuz etkiler. Üstelik yoğun stres altındayken zihnimiz durmaksızın negatif düşünce üretir ve iç sesimiz her şeyi eleştiren bir hâl alır. Âdeta tüm dünyayı kapkaranlık gösteren bir gözlük takmışız gibi her şey olabileceğinin en kötüsü gibi görünür. Bu hâlin içindeyken zihnimizden geçenlerin hangisi doğru, hangisi yanlış ayırt edemez hâle geliriz ve işler iyice içinden çıkılmaz bir hâl alır.

İşte tam bu noktada yapılacak şey, stresin zehirli ve yıkıcı olan kısmını akıtmaktır. Akıtmak kavramına özellikle vurgu yapmak gerekir; çünkü stres, tüm bedeni etkisi altına alan bir elektrik akımı gibidir ve doğru yöntemlerle bu akımın dengede kalması mümkündür.

Bunun için uygulanabilecek birkaç basit tekniğe geçmeden önce stresle ilgili değinmemiz gereken bir diğer nokta da stresi artıran şartları fark etmek, önce bunları olabildiğince devre dışı bırakmaktır. Diyelim ki bize en çok bir şeylere geç kalma ihtimali stres yaşıyor; o zaman planlama yaparak zamanı doğru kullanmak, işleri son dakikaya bırakmamak en akıllıca çözümdür.

Hafızlık bağlamında bakacak olursak; günlük ezber verme ve tekrar yapma sorumluluğu olan bir çocuğun ebeveyni olmak bir anlamda strese de bolca maruz kalmak anlamına gelmektedir. Çünkü öğrenci bire bir takip ve desteğe her an gereksinim duymakta, zaman zaman iniş ve çıkışlar yaşamakta, bir gün değil her gün belli bir disiplin altında çalışması gerektiği için zorlanmakta ve anne-babayı da zorlayabilmektedir. Anne-baba kendi stresi ile baş edebilmeli ve stresini yönetebilmelidir ki çocuğuna ihtiyacı olan sevgiyi, anlayışı, şefkati ve rehberliği sunabilsin. Stresini yönetmekte zorlanan çocuğuna rol model olsun, çocuğun da stresi akitabileceği yolları ona gösterebilsin. O sebeple ebeveyn kendini aciz, yetersiz ya da öfkeli hissettiği durumlarda bedenindeki stresi anlayabilmeli ve birazdan değineceğimiz basit teknikleri uygulayarak dengeli bir ruh hâline kavuşabilmelidir. Zamanı planlamayı öğretmek, sorumluluk bilinci edinmesini sağlamak da dolaylı da olsa hem ebeveynin hem öğrencinin stres yönetimini kolaylaştırır.

Şimdi stresin fazlasını atmaya yarayacak basit ama etkili, kendi küçük marifeti büyük bazı teknikleri kısaca izah edelim:

- İlk olarak nefesi doğru alıp vermek, yani akciğeri şişiren nefes yerine bebeklerin yaptığı gibi karnı şişirerek nefes alıp vermeyi öğrenmek, hem stresi hem de kaygı ve öfkeyi sağlıklı seviyede tutmak için altın kuraldır.
- Stresi azaltan nefes alma tekniklerinden biri, 4+4+4 tekniğidir. İlk olarak rahat bir pozisyonda oturur, bir elimizi karnımızın, diğer elimizi de göğsümüzün üzerine koyarız. Nefesi burnumuzdan, tıpkı bir gül kokluyor gibi karnımıza doğru dörde kadar sayarak çekeriz. Yine, dörde kadar sayarak nefesimizi içimizde tutarız ve ağzımızdan bir balonun havasını indiriyormuşçasına dörde kadar sayarak veririz. Burundan alınıp ağızdan verilen bu nefesle, beynimize daha fazla oksijen gitmesini sağlar ve beynimizin olumsuz duygular ve bunların sonucunda oluşan yıkıcı düşüncelerle daha kolay baş etmesini sağlarız. Eğer nefes alırken karnımızın değil, göğsümüzün üzerindeki elimiz kalkıyorsa

nefes alış-veriş şeklimiz yanlış demektir; bunu düzelterek rahatlayana kadar egzersize devam ederiz.

- Yine, derin nefes alıp verirken, içimizde hissettiğimiz stresi verdiğimiz nefesle dışarı attığımızı hayal etmek de stresi azaltır. Çünkü beyin hayal ile gerçeği ayırt etmekte zorlanır ve iyi kurgulanmış bir hayal beyinde gerçek tepkiler doğurur. İçimizde hissettiğimiz stresin verdiğimiz nefesle havaya karıştığını hayal etmek gerçekten beynin bu stresten kurtulduğu hissine yol açar.
- Kendimizi çok stresli hissettiğimiz anlarda uygulayıp rahatlayabileceğimiz bir diğer basit teknik de, kasılıp gevşeme egzersizidir. Ayaklardan başlayarak karın, kollar, boyun yüz kasları sıra ile yirmi saniye boyunca önce kasılıp sonra gevşetilerek tüm bedenın kasılıp gevşemesi sağlanır. Bu egzersiz, dikkati başka bir yöne kaydırıldığı için bedenın rahatlamasına ve stresin azalmasına yardımcı olur.
- Stresli anlarda, kısa süreliğine de olsa kendimizle baş başa kalmak, yürüyüş yapmak, temiz hava almak, ortam değiştirmek, duş ya da abdest almak, gökyüzüne ve yeşile bakmak da kendimizi daha iyi hissetmemize yardımcı olur. Özellikle hafızlık sürecinde olan yavrumuzla çatışma yaşamaya ihtimali doğan anlarda bir müddet başka bir ortama geçerek bu teknikleri uygulamak, hem bizim hem de çocuğumuzla ilişkimizin zarar görmesini önler.

Yukarıda ifade edilen bu teknikleri kullanarak kendi kendimize stresle baş edemediğimiz durumlarda ise bir uzmandan yardım istemek en akıllıca yoldur.

Tüm bu teknikleri öğrenip uygulamanın yanı sıra, en temelde sahip olunması gereken bir meziyet vardır ki ona sahip olmak, kul olarak sorumluluk ve teslimiyet çizgilerini bize öğretir ve dengede kalmayı sağlar. O meziyet tevekküldür. Tevekkül, kulun elinden geleni en güzelıyla yaptıktan sonra sonucu Allah'a (cc) bırakabilmesidir. Tevekkül sayesinde insan, elinden geleni yapması

noktasında ona yol gösteren faydalı stresi kullandıktan sonra, sonucu En Güzel Vekîl'e bırakarak stresin fazla ve zararlı kısmından da kendisini korumuş olur.

Bir ebeveyn olarak üzerimize düşeni yaptıktan sonra çocuğumuzun da kişiliğine saygı duyarak duracağımız yeri bilmek ve işin sonunu Allah'a (cc) bırakmak en makul yoldur.

*Andolsun ki Kur'an'ı düşünölsün
diye kolaylaştırdık.
Düşünecek yok mu?*

—•—
(Kamer, 54/17)

HAFIZLIK EĞİTİM SÜRECİNDE MOTİVASYON

Seyyit ŞİŞMAN
Psikolojik Danışman

Kelime anlamı “harekete geçirmek, hareket ettirmek, isteklendirmek” olan motivasyon, kişinin eyleme geçmesini sağlayan istek duygusu, hedeflerine ulaşabilmesi için güdülenmesi demektir. Eğitim sürecinde kritik bir role sahip olan motivasyonun öğrenciye olumlu etkilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Motivasyon, öğrencinin;

- Derslere daha aktif katılımını sağlar.
- Kendine güven duymasına ve potansiyelini gerçekleştirmesine yardımcı olur.
- Başaracağına olan inancını güçlendirir.
- Odaklanma düzeyini artırır.
- Öğrenme sürecinde daha keyifli ve mutlu olmasına imkân sağlar.

Anne-babalar olarak çocuğunuzun zaman zaman görevlerini yerine getirmede hevesli olmadığına, çalışmak istemediğine, çok çabuk sıkıldığına ya da yapamadığını düşünüp hemen pes ettiğine, kısacası motivasyonunu kaybettiğine tanık olursunuz. Bu dönemlerde doğru tutumları sergileyebilmek, çocuğunuzun azalan çalışma isteğini tekrar canlandırır ve başarısına katkı sağlar.

Çocuğunuzu ders çalışmaya motive edebilecek destekleyici nitelikteki ideal ebeveyn davranışlarını başlıklar hâlinde şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Çocuğunuzu İyi Tanıyın

Çocuğunuz ile konuşun, onu kendisini ifade etmeye cesaretlendirin, can kulağıyla dinleyin ve onun bakış açısını anlamaya çalışın. Bir çocuğun neden çalışmak istemediğini anlamak önemlidir. Nedenlerini bildiğiniz bir sürece yönelik çözümler önermeniz daha sağlıklı sonuçlar verecektir.

2. Fikirlerine Saygı Deyin

Çocuğunuzu ders çalışmaya, kitap okumaya etkili bir şekilde motive etmek istiyorsanız işlerin nasıl yapılması gerektiği konusunda fikirlerini almaya ve ona söz hakkı vererek düşüncelerini ifade etmesine izin verin.

3. Planlama Yapmasına Yardımcı Olun

Çocuğunuza ders çalışma sürecini nasıl planlayacağı konusunda yardımcı olun. Neyi nasıl yapması gerektiğini bilmediği için zorlanma ve tıkanma yaşıyor olabilir. Çocuğunuzun fikrini, ihtiyaçlarını ve beklentilerini de göz önüne alarak bir plan hazırlamasına rehberlik edin. Alınan kararların kendi görüş ve tercihleriyle oluşması bu kararlara uymasını kolaylaştıracaktır.

4. Başarılı Olma Fırsatı Verin

Çocuğunuza başarılı olmak için fırsat verin ve onunla birlikte gelen olumlu duyguları yaşayın. Onun başarıdan kaynaklı hissettiği mutluluk duygusuna eşlik edin. Çocuklara destek olmak ve rehberlik etmek, kendi kendine motivasyon sahibi olması için hayati önem taşıyan benlik saygısına katkıda bulunacaktır. Ayrıca çocuğunuz, sizin için değil; kendi isteklerine ve hayallerine kavuşmak için başarılı olduğunun farkında olmalı. Bunu ona his-

settirecek kişi ise gerek sözlerinizle gerekse davranışlarınızla yine sizlersiniz.

5. Gayretini ve Çabasını Dikkate Alın

Başarıdan ziyade gayretini ve çabasını ödüllendirin. Böylece çocuğunuzun başarısızlığa karşı direncinin gelişmesine ve başarıya ulaşana kadar denemeye devam etmesine yardımcı olacaksınız.

6. Ulaşılabilir Hedefler Koyun

Bazen çocuklar için işleri zorlaştıran şey, onlardan beklediğimiz görevlerin büyüklüğüdür. Büyük görevleri daha küçük parçalara ayırmak bu sorunu çözmenin bir yoludur. Bu yöntemi onlara anlatarak işi kolay kılabilirsiniz.

7. Makul Düzeyde Beklentiler Belirleyin

Çoğunlukla çok yüksek beklentiler çocukları kısıtlayabilir. Kendilerini endişeli ve daha çok baskı altında hissettirebilir. Çocuğunuza küçük ve birbirini takip eden hedefleri birer birer vermek, makul beklentiler belirlemek daha motive edici olacaktır.

8. Beş Sevgi Dilini Kullanın

Sevgiyi hissetmek ve ifade etmek konusunda beş temel sevgi dili vardır. Bunlar, sevgi ve onay sözcükleri, hediye almak, nitelikli birliktelik, fiziksel temas ve hizmet davranışlarıdır. Çocuğunuzun neye yanıt verdiğini, sevdiğini ve desteklendiğini hissetmesine neyin yardımcı olduğunu öğrenin. “İyi bir iş çıkardın oğlum.” dediğinizi duyması mı gerekiyor? Duygusal yakınlık, sarılma ya da desteklenmiş hissetmek için daha fazla birlikte zaman geçirmek mi ister? Çocuklar ebeveynleri tarafından desteklendiklerinde ve cesaretlendirildiklerinde genellikle daha olumlu yanıt verirler. Fakat bu destek her çocuğa farklı bir sevgi yoluyla anlamlı gelebilir. Onun sevgi dilini tanımak ve o dilden onunla konuşmak onun motivasyonunu artırır.

9. Yapıcı Geri Bildirimlerde Bulunun

Çocuğunuzu ders çalışmaya motive etmek için ona yapıcı geri bildirimlerde bulunun. Çalışmalarının ardından çocuğunuza “Bugün günü çok verimli kullandın.”, “Seni tebrik ediyorum.” gibi sözler söyleyerek onu destekleyin. Eğer çocuğunuz çalışmamışsa da “Keşke bugün biraz daha çalışmaya özen gösterseydin, bu senin için iyi olurdu.” şeklinde onu yapıcı şekilde uyarın. Burada geri bildirim asla eleştiri boyutuna dönüşmemeli. Çalışmayan öğrenciye “Bak çalışmadın, sen kesin sınavlardan kalırsın!”, “Tembelin tekisin sen!” gibi kötü sözlerle aşağılayarak yaklaşmak çocuğun motivasyonunu olumsuz etkileyecektir.

10. Çalışma Alanını Düzenleyin

Motivasyon konusunda en zorlanılan kısım, derse ilk başlama anıdır. Başlama anını kolaylaştırmanın ilk adımı çalışılacak ortamın düzenlenmesidir. Dağınık, gürültülü, havasız, iyi aydınlatılmamış, aşırı soğuk ya da aşırı sıcak bir ortamda öğrencini ders çalışması kolay olmayacaktır. Özellikle teknolojik aletlerin (TV, bilgisayar, cep telefonu...) çocuğun ders çalıştığı alanda olmamasına dikkat etmeniz oldukça önemlidir.

Çocuğunuzu ders çalışmaya motive edebilecek destekleyici nitelikteki ideal ebeveyn davranışlarını titizlikle, kararlılıkla ve sabırla uyguladığınızda onların derslerine olan ilgi ve isteklerinin arttığına, beraberinde başarılı olmaya başladıklarına ve buna bağlı olarak da daha mutlu ve üretken bireyler hâline geldiklerine şahit olacağınızdan emin olun. Ve onları her şart ve koşulda kabul ettiğinizi ve sevdiğinizi onlara hissettirin.

Erteleme Davranışı ve Zaman Yönetimi

“Şu bölüm bitsin de derse oturacağım.”

“Bu akşam çalışmasam olmaz mı?”

“Tamam, yapacağım, 1 dakika...”

Çocuklarınıza sorumluluklarını yerine getirmelerini hatırlattığınızda, bazen yukarıda verdiğimiz erteleme cümlelerine şahit olabilirsiniz. Çocuklarınızın kullandığı “Daha sınava çok var, sonra çalışırım.”, “Hafta sonu yapacağım.”, “Akşam biraz geç de olsa hallederim.” gibi pazarlık içeren bu cümleler aslında erteleme davranışının bir işaretidir.

Erteleme, verilen görevlerin hep en son dakika tamamlanması ya da zamanında tamamlanmaması olarak tanımlanabilir. Görev ve sorumlulukları ertelemek ve yapılması gereken birtakım işlerden kaçmak, bazen biz yetişkinlerin ama daha çok çocukların gösterdiği davranışlardandır. Maalesef bazı çocuklar için erteleme davranışı bir alışkanlık hâline gelerek, çocuğun kişisel hayatının akışını olumsuz yönde etkileyebilir. Ödevlerini geç yaptıkları ya da hiç yapmadıkları için başarıları düşebilir, eğitim hayatları zorlaşabilir.

Çocukların erteleme davranışı, aynı zamanda evde anne-baba ile çatışmalara neden olabilir. Bu durumlarda, erteleme davranışının önüne geçmek için ebeveynler olarak şu yöntemleri uygulayabilirsiniz:

Erteleme davranışını gözlemleyin. Çocuğunuz bu davranışı en çok ne zaman gösteriyor, her ödevini erteliyor mu?

Çocuklar bir sürü farklı nedenlerle görevlerini erteleyebilir. Bu açıdan ertelemenin arkasındaki nedeni öğrenmek, bu davranış döngüsünü kırmak için önemlidir. Çocuğunuz ona verilen görevi anlamadığı için erteleyebilir, görevini yerine getirmesi için gereken malzemelere sahip olamayabilir, görev çok sıkıcı olabilir, çok zor gelmiş olabilir, görevi tamamlayamayacağına, yeterince iyi yapamayacağına veya başarısız olacağına inanıyor olabilir. Erteleme

davranışını fark ettiğiniz zaman, çocuğunuza, onun belli görevleri ertelediğini fark ettiğinizi ve ona bu konuda yardımcı olmak istediğinizi uygun bir dille söyleyebilirsiniz.

Çocuğunuza görev zor geldiyse onu daha kolay ve yapılabilir adımlara bölebilirsiniz. Bu şekilde görev, çocuğunuzun gözünde çok büyük bir iş olmaktan çıkıp daha yapılabilir bir hâle gelecektir. Çocuğunuz her bir adımı tamamladıkça kaygısı azalacak ve görevini daha rahat tamamlayabilecektir.

Yapması gereken görevlerinin sonunda bir rahatlama zamanının olması, çocuğu motive edecektir. Bunun için ebeveynlerin çocuklarına görevlerini yaptıktan sonra rahatlama ve ara verme konusunda alan açmaları ve imkânlar sunmaları önemlidir.

Çocuğunuz “yeterince iyi yapamayacağına” inanıyorsa onu elinden gelenin iyisini yapmaya çalışması yönünde teşvik edebilirsiniz. Bazı çocuklar eğer bir işi tam ve en iyi şekilde yapamayacaklarını düşünürlerse en başından bırakabilirler. Bu nedenle en iyisini değil sadece o görevi bitirmeyi hedeflemek, o işin daha kolay yapılmasını sağlayacaktır.

Planlama yapmak önemli! Okuldan ya da kurstan geliş saatlerine göre evde geçirilecek vaktin planlı olması, çocuğun işlerini ertelemesini engelleyebilir. Plan yaparken üstünde durulması gereken en önemli nokta, görevlerin çocuğun eğlence ve rahatlama zamanından önce bitirilmesi gerektiridir. Görevlerin sonunda bir rahatlama zamanının olması, o görevi bitirmesi için çocuğu teşvik edebilir.

Verilen görevlerin her adımının yakından takip edilmesi, çocuğu görevlerini zamanında yapmaya teşvik edecektir. Unutmayın, ertelemenin önüne geçmezseniz, alışkanlık hâline gelerek çocuğunuzun hayatını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu açıdan çocuğunuzla ilgili süreçleri ona baskı yapmadan takip edin ve çocuğunuzla ilgili gözlemleri dikkatlice yapmaya özen gösterin.

Çocuğunuza cezalar vermek, erteleme davranışıyla mücadelede etkin bir yöntem değildir. Çocuğunuz bir işi süresinde yapabildiğinde, o işin mükemmel olup olmadığını gözetmeksizin onu takdir edin. Cezalandırmalar çocuk ile olan iletişiminizi zedeler ve çocuğunuz ile aranızdaki duygusal bağın kopmasına neden olur. Bu da çocukların birtakım öfke ve kızgınlık duygularının büyümesine ve psikolojik olarak örselenmelerine neden olacaktır.

Çocuklar ezberlerini ve yapacak oldukları çalışmalarını sürekli erteleyerek sona bırakma eğiliminde olabilirler. Bu süre zarfında istediği, yaptığı şeylerden keyif alırken bir yandan da ertelediği ve yapmak zorunda olduğu şeylerin stresini yaşamaktadır. Hem yaptığı etkinliklerden aldığı keyfi hem de yapmak zorunda olduğu sorumlulukların verimini düşürdüğünü göstermek konusunda ebeveynlerin ve öğretmenlerin farkındalık kazandırması gerekmektedir. Öğrencilere öncelikle sorumluluklarını yerine getirip sonrasında eğlenmek ve dinlenmek gerektiği farkındalığını kazandırmaya çalışmalıyız.

Siz değerli anne-babaların da ev ortamında bu bilinçle hareket etmeleri, çocukların daha mutlu ve görevlerini zamanında yerine getiren, sorumluluk sahibi bireyler olmasına katkı sağlayacaktır.

*İyice düşünmeleri için bu Kur'an'da
ayrıntılı açıklamalar yaptık.
Ama bu, sadece onların haktan
uzaklaşmalarını arttırıyor.*

—◆—
(İsrâ, 17/41)

HAFIZLIK KURSLARINDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Kezban ŞİŞMAN
Psikolojik Danışman

Kur'an-ı Kerim'in ayet ayet, sayfa sayfa hafızaya kaydedilmesi sürecini içeren hafızlık eğitimi, manevi kazançları çok büyük olmakla birlikte oldukça dikkat ve sebat gerektiren, özen ve emek isteyen zahmetli bir süreçtir. Ama bu zahmeti çekmeye değecek kadar da Allah'ın rahmetine mazhar olan müstesna bir müessesedir. Bu müstesna çalışma elbette ki zaman zaman zorlanmalar, vazgeçmenin eşğine gelinen bıkkınlıklar da içerir.

Hem öğrencilerin hem öğreticilerin hem de velilerin bu süreçte desteğe ve danışmanlığa olan gereksinimi göz önüne alınarak 2010'lu yıllardan itibaren hafızlık eğitimi veren kurslarda görev yapmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen alımına başlamıştır. Yapılan yeni alımlarla bu sayı her sene artmakta ve tüm illerimize bu hizmet ulaştırılmaya gayret edilmektedir. Bu hizmeti sunacak olan rehber ve psikolojik danışman kimdir ve tam olarak görevi nedir?

Rehber kelimesinden biraz bahsetmek gerekirse Farsça kökenli bir kelime olan rehber, "yol gösteren kimse" anlamına gelir. Fakat burada öyle bir incelik vardır ki sıradan bir yol tarifinden çok daha özel bir görev olduğunu hissettirir bize. Bu inceliği izah için çölün doğasını örnek göstermek yerinde olacaktır. Çöl kum-

ları, esen rüzgârlarla sürekli yer değiştirdikleri için çöldeki kum tepeliklerinin de yeri sürekli değişir. Çölün fitratını bilmeyen bir yolcunun, bu değişimi fark edemediği için çölde kaybolması kaçınılmazdır. İşte ancak çölün doğasını bilen, rüzgârın yönünü ve tepeliklerin yer değişimini doğru tayin edebilen bir rehber bu yolculukta yolcuyu doğru hedefe ulaştırabilir. Psikolojik danışman da aldığı eğitim ve deneyimlerine dayanarak, hafızlık yolcusunun ihtiyaç duyacağı durumlarda ona destek olmaya, önünü göremediğinde yolunu aydınlatmaya hazır olan kişidir. Bu destek özellikle şu alanlarda yoğunlaşır: Öğrencilerin kendilerini tanıması ve keşfetmesi, eğitim ve öğretim hayatında potansiyelini ortaya koyabilmesi ve bu doğrultuda kişilik ve yeteneklerine uygun doyum alabileceği bir mesleki yönelim. Bu alanları şu üç başlık altında somutlaştırmak mümkündür sosyal/duygusal gelişim, akademik gelişim ve kariyer gelişimi. Kısacası, psikolojik danışman, öğrencilere yaşamayı öğrenme, öğrenmeyi öğrenme ve çalışmayı öğrenme konularında destek sunan kişidir, diyebiliriz.

Bu üç temel alan kapsamında, şu alt başlıklarda öğrencilerin beceri kazanması konusunda destek sunmak da psikolojik danışmanın görevleri arasındadır:

- Öğrencilerin kendilerini tanımaları, güçlü ve zayıf yönlerini fark etmeleri, zayıf yönlerini beslemek ve güçlü yönlerinden daha aktif yararlanmayı sağlamak suretiyle kendiyile barışık, kendini olduğu gibi kabul edebilen ve seven sağlıklı bireyler olmaları.
- Duygularını tanımaları ve sağlıklı ifade etme becerileri kazanmaları.
- Kişilerarası iletişim becerileri edinmek.
- Sorun çözme becerileri kazanmak.
- Eleştirel düşünme becerileri kazanmak.
- Zaman yönetimi, planlama yapma becerileri edinmek.

- Motivasyon sağlama ve devam ettirebilme becerisi edinmek.
- Mesleki ilgi ve yeteneklerini keşfetmek.

Bunların yanı sıra psikolojik danışman, başarının bir ekip çalışması gerektirdiği bilinciyle hareket ettiği için hem öğrencilerle hem veli ile iş birliği içinde bir çalışma yürütür. Öğrencinin mahremiyetini korumak şartıyla gerekli durumlarda destek verir. Rehberlik servisinin kapısı öğrenciye her zaman açık olduğu gibi, özveri ile her an öğrencisinin yanında olan öğreticisine ve bu işte yükün büyük kısmını yüklenen veliye de her daim açıktır.

PDR, tüm bu rehberlik hizmetlerinin yanı sıra psikolojik danışman kimliğiyle de ihtiyaç duyan tüm öğrenciler için bireysel danışmanlık yapar. Eleştirilmekten, yargılanmaktan çekinmeksizin öğrenciye kendini rahatça ifade edebileceği bir ortam sunarak onu etkin bir şekilde dinler. Öğrencinin yaşadığı problem her ne ise o konuda onu destekleyerek ve farkındalık kazandırarak sorununu çözmesine yardımcı olur. Burada da en önemli nokta, danışman hiçbir zaman sorunu danışanı adına çözmeye çalışmaz, sorumluluk her zaman danışanın kendisine aittir. Yine bu süreç öğüt veren, öğrenciyi yukarıdan bir bakışla değerlendiren bir tutum sergilemekten olabildiğince uzak, dinlemeye anlamaya ve birlikte ilerlemeye odaklı bir süreçtir.

PDR, tüm bu hizmetleri sunarken gerek kurumun, gerek öğrencilerin gereksinimlerini göz önüne alarak oluşturulan bir program çerçevesinde, belli amaçları hedefleyen planlı programlı bir çalışma yürütür. Bu hizmetleri yürütürken etkinliklerden, test ve anketlerden, farklı tekniklerden de yararlanır.

*De ki: “Yemin ederim, bu Kur’an’ın
bir benzerini ortaya koymak için
insanlar ve cinler bir araya gelip
birbirine destek olsa dahi onun
benzerini ortaya koyamazlar.”*

(İsrâ, 17/88)

BÖLÜM V

ERGENLİK DÖNEMİNİN ÖZELLİKLERİ, İHTİYAÇLARI VE EBEVEYNLERE YÖNELİK ÖNERİLER

Serap DÖNMEZ

Uzman Psikolojik Danışman

İnsanoğlu evrensel bir gerçeğin muhatabı olarak dünyaya gözünü açar, çeşitli aşamalardan geçerek büyür, gelişir ve nihai olarak ömrünü tamamlar. Farklı bir coğrafyada ya da farklı bir zaman diliminde dünyaya gelmiş olması bu gerçeği değiştirmez. Ancak bu ortak kader, bireyi tanıma, anlama ve değerlendirme hususunda bizleri yanıltmamalı; her bireyin benzer özelliklere sahip olsa da birbirinden farklı olduğu bilinci ile hareket edilmelidir.

Temel olarak çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik olarak ifade edilen gelişim dönemleri birbirini izler ve her bir dönem bir sonrakine olumlu-olumsuz şekilde etkiler. Gelişim aşamaları hakkında bilgi sahibi olmak bize iki hususta yardımcı olacaktır:

- Bulunduğu gelişim dönemi bakımından bireyin fiziksel, zihinsel, cinsel, sosyal, duygusal ve ahlaki gelişim alanlarında, hangi özelliklere sahip olduğuna dair bilgi sahibi olmamız çocuğu/genç/yetişkini tanıyabilmemizi sağlar.
- Bireyin bulunduğu gelişim döneminde ihtiyaç ve beklentilerinin neler olabileceğini anlamak, çocuğa/genç/yetişkine fiziksel ve ruhsal açıdan katkı sağlamamızı kolaylaştırır.

En basit tanımıyla, çocukluk döneminden yetişkinliğe geçiş dönemi olarak ifade edilen ergenlik dönemi hakkında felsefi, kültürel, bilimsel birçok tanımlama yapıldığı görülmektedir. Stanley Hall başta olmak üzere bazı bilim insanları ergenliği fırtınalı bir dönem olarak nitelendirmiştir. Bandura, ailenin önemine vurgu yaparak sağlıklı ailelerde yetişen ve sosyalleşen ergenlerin bu dönemi rahat geçirdiklerini belirtmiştir. Spranger, birbirinden farklı olduğu için her bireyin ergenliğini kendine göre sorunlu ya da sorunsuz geçirdiğini söylemektedir. Erikson'a göre, bu dönem kimliğe karşı kimlik bocalamasının yaşandığı bir dönemdir.³¹ Son dönem yapılan çalışmalarda, ergenlik yaşantıları temel olarak beyin gelişmesindeki değişimlere bağlanmaktadır. Buna göre, bu dönemde ergenin algılama veya anlayış biçiminde orijinallik arayışı; sosyal ilişkiler, duygusal yoğunlukta artış ve bilinçli araştırıcılık başlamaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında Kur'an kurslarımızda hafızlık eğitimi alan öğrencilerimizin ergenlik dönemine ait bazı gelişim özellikleri, ihtiyaçları ve beklentilerinin neler olduğu ve anne-baba/bakım veren olarak onlara nasıl destek verilebileceğine dair aşağıda bazı öneriler sunulmaktadır:

1. Ergenlik döneminin en belirgin özelliklerinden biri hızlı fiziksel değişimlerdir. Vücuda ait organlar boyut ve biçim açısından ciddi değişime uğrar. Örneğin, kol ve bacaklardaki uzama ergenin hareketlerini kontrol etmede güçlük yaşamasına, sakar davranışlarda bulunmasına yol açar. Yetişkinlerin bu sakarlıklar konusunda, "Ne kadar beceriksizsin.", "Elin işte ama aklın başka yerlerde.", "İşine gelen şeyleri yapıyorsun ama." şeklinde eleştirel ve alay edici söz ve davranışları, ergenin kaygı düzeyinin artmasına neden olabilir. Ebeveyn olarak teşvik eden, cesaretlendiren bir dil kullanarak ergenin denemeye devam etmesi ve azami ölçüde gelişim görevlerini tamamlayabilmesi için uygun ortam sağlanabilir. Fiziksel değişim bakımından sıkça rastlanan durumlardan biri de **ergenin vücudunda yaşanan bu değişikliklerden mem-**

31 A. Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 19-30.

nuniyet duymaması ve kendi ile ilgili olumsuz çıkarımlarda bulunmasıdır. Yüzündeki sivilcelere aşırı ilgi, kendini çirkin bulma gibi. Ebeveynler genellikle bu geçici, zamanla şiddetini azaltacak yakınmaları, “Fazla abartıyorsun.”, “Önemli olan huyun.”, “Hiçbir nimetin farkında değilsin.”, “Nankörlük yapma!” şeklinde ifadelerle daha çıkmaza sokabilir. Ebeveynlerin bu tür davranışları çocukların yaşamı boyunca desteğine ihtiyaç duyacağı ailesi ile sağlıklı iletişim yollarını kapatabilir. Bunun yerine “Haklısın, şu an senin için zor bir durum.”, “İstersen neler yapabileceğimize dair araştırma yapabiliriz.”, “Böyle can sıkıcı olaylar yaşayabiliyoruz.” gibi ifadeler kullanılabilir. Ergenlik dönemi cinsel gelişim alanı da özen gösterilmesi gereken bir süreç olarak karşımıza çıkar. Cinselliğe karşı merak ve cinsel objelere ilgi ön ergenlik dönemi ile başlar, sağlıklı yönetilmediği takdirde ergenlik dönemi ve sonrasında bazı problemleri beraberinde getirebilir. **Cinsel gelişim özelliklerinin, ergen için sağlıklı bir yaşama hazırlık olduğunun ebeveyn tarafından bilinerek ergenin doğru zamanda yeterli bilgi alabilmesi için sağlıklı bir şekilde yönlendirilmesi önemlidir.** Bunu, ebeveyn kendisi ya da alanında uzman kişilerin yardımı ile yapabilir. Günümüzde ergenin özellikle dijital kanallardan ya da kulaktan dolma yanlış ve abartılı bilgilere ulaşması oldukça kolaydır. Doğru bilgiye ulaşmada sorun yaşayan ergen; cinsel, ruhsal, sosyal birçok sorunla mücadele etmek durumunda kalabilir.

2. Ergenlikte duyguların gelişimi de önemli bir alan olarak karşımıza çıkar. Bu dönem bilhassa “Gri Alan” esnekliğinin henüz kazanılmadığı, her şeyin ya siyah ya beyaz olarak değerlendirildiği bir dönemdir. Ergen, sağlıksız bir müdahaleye maruz kalmadığı takdirde kendisi deneme yanılma yoluyla, tecrübe kazanarak dengeleme yoluna gidecektir. Bu konuda ebeveynlerin ısrarı öfke duygusunun artmasına ve istenmeyen davranışların görülmesine neden olabilir. Ergenler **duygularını yoğun bir şekilde yaşadıkları** ve dolayısıyla dışavurum ihtiyacı hissettikleri için abartılı görünen tepkiler gösterebilirler. Bu tür durumlarda duyguları-

nı sağlıklı bir şekilde ifade edebilmeleri için suçlayıcı olmayan, onu anlamaya yönelik sorular sorulabilir. “Bu kadar üzülecek ne var şimdi?” yerine “ Çok üzgün görünüyorsun, sanırım arkadaşın kalbini çok kırmış.” gibi. **Duygularda görülen istikrarsızlık** yani çok mutlu iken kısa bir süre sonra çok üzgün olma gibi ani duygu değişimleri de bu dönemde görülen ancak zaman içerisinde düzenlenen bir durumdur. Bunun yanında devam eden bir **huzursuz olma, isteksizlik, sıklıkla can sıkıntısı hâli** ve alışık olmadığı durumlarla karşılaştığında **heyecanlanma ve yoğun kaygı hissetme** sık görülen duygusal ifadelerdir. **Karşı cinse ilgi duyma, âşık olma** dönemin olmazsa olmazıdır denilebilir. Ebeveyn tarafından bu duruma gösterilen aşırı tepki, ergenin duygu dünyasında yaralar açabilir. Bunu bir gelişim ihtiyacı olarak görmek ve kabul etmek her iki tarafı da rahatlatır. Anne-babanın dinî, kültürel bakış açısı bu davranışı onaylamıyor ise de ergenin hissettiği duygulara saygı göstererek, kırmadan, rencide etmeden ergenin dikkat etmesi gereken sınırlar kendisiyle paylaşılabilir.

3. Ergenlik süreci sosyal gelişim açısından çoğunlukla keyifli ancak bir o kadar da sancılı bir dönemdir. **Sosyal gelişme, bireylerin hayatı boyunca devam eden bir süreçtir ve her yeni çevre ile yeni ilişkiler kurar.** Sosyalleşmeyi sağlayan ana belirleyici; çocukluk çağı anne-baba ve yakın çevrenin davranış biçimleridir. Çünkü ailede görülen sevgi, değer, kültürel seviye ve çevre ile kurulan irtibatın şekli gelecekteki ilişkilerimizi belirler. Ergenlik dönemi aynı zamanda sosyal destek açısından önemli bir dönem olduğundan bir yandan bağımsızlık için çabalayan, öte yandan sosyalleşme ihtiyacı olan bireyin bu dönemde ayıplanma, eleştirilme, suçlanma yerine saygı duyulma, sevilme ve anlayışa ihtiyacı vardır. “Büyüklerin yanında konuşulmaz!” yerine “Uygun bir şekilde düşüncelerini belirtebilirsin.”, “Misafirlere hoş geldin demek zorundasın!” yerine “Misafirlerimiz seni görünce mutlu olurlar.” gibi ifadeler kullanmak kendisini daha iyi hissettirecek yönlendirici olmayan ifadelerdir. Öte yandan arkadaşlık ilişkileri bu döneme damgasını vuran, ergenlikte önemli bir sosyal destek-

tir. Ebeveynler ergenin dünyasında çocukluk dönemindeki önemini kaybeder ve arkadaşlar ön plana çıkar. Ancak normal olan bu süreç çoğunlukla ebeveyn tarafından hoş karşılanmaz. Özellikle arkadaşların olumsuz etkileri olduğu düşünülür ve genellikle aşırı dozda eleştirilir. Unutulmamalıdır ki arkadaşına yapılan tüm olumsuz söylemler ergen tarafından ergen tarafından kendisine yapılmış şekilde algılanır. Sonuç olarak, bu tavır onun aileden uzaklaşmasına, hatta kopmasına ve riskli durumların ortaya çıkmasına sebep olabilir. “Senin arkadaşın da, dostun da benim.”, “Kimseye bir şeyini anlatma, yalnızca bana anlat.”, “Biliyorum bu akılları sana arkadaşın veriyor.” gibi ifadelerden ziyade “Henüz çok tecrüben yeterli değil, ihtiyacın olduğunda buradayım.”, “Benim de sırlarımı paylaştığım arkadaşlarım vardı.”, “Arkadaşına problemi için ona nasıl yardımcı olabiliriz.” gibi ifadeler onun kendini iyi hissetmesine, size güven duymasına, kalbini açmasına fırsat verebilir.

4. Zihinsel gelişim açısından yaşamın ilk yılları son derece önemlidir. Annenin sevgi ve ilgisi, uyaranların çokluğu, sağlıklı beslenme zihinsel gelişimin temelini oluşturur. Herhangi patolojik bir durum mevcut değilse uygun çevrede gelişim normal seyrinde ilerler. Öte yandan beynin biyolojik yapısı ve işlevleri de bilişsel gelişimin önemli ayağıdır. **Ergenlik dönemi, her ne kadar tüm gelişim alanları açısından çok hızlı bir süreç olsa da bu dönemde ergenlerin akademik alana ilgilerinin kısmen de olsa azaldığı görülür.** Bu, ebeveynler tarafından bir felaket olarak algılandığında, ergen etiketlenir ve ergen üzerine baskı kurularak sorunun çözüleceği düşünülür. **Dönemin en belirgin ergen-ebeveyn çatışmaları bu alanda yaşanır.** Ailenin gözü sürekli üzerinde olan, sık sık çalışması gerektiği hatırlatılan çocuk “onun iyiliği” için yapılan bu davranışlara karşı geldiğinde ebeveynlerce saygısız ve nankör olarak değerlendirilir, maddi-manevi birtakım yaptırımlar uygulanır. Akademik alana ilginin azaldığı, başarının düştüğü durumlarda mutlaka fiziksel sağlıkla ilgili (vitaminler, kan değerleri, hormonlar) tedbirler alınmalıdır. Beynin zihinsel

aktiviteleri gerçekleştirebilmesi makul düzeyde ihtiyaçlarının karşılanması şarttır. Maalesef bu, ebeveynin dikkatinden çoğunlukla kaçan bir meseledir ve ergenin konsantrasyon ve öğrenme hızını ciddi şekilde etkilemektedir. Diğer önemli bir nokta ise bu dönem, ergenin kendini tanıma, gücünün farkında olma, toplumda yer edinebilme, bağımsızlaşma, kısacası bir ayrışma dönemidir. Ebeveynin bu dönemde **baskıdan ziyade ergenin bireysel kimliğine saygı göstererek onu anlamaya, onunla iş birliği içerisinde ortak kararlar almaya ve uygulamaya yönelik sağlıklı ilişki geliştirmesi elzemdir.**

Saygıdeğer anne ve babalar;

- **Çocuğunuza kaç yaşında olursa olsun sevginizi onun ihtiyaç duyduğu bir yolla, pazarlık yapmadan göstermeye çalışın.** Sevginizi bilhassa hafızlık süreciyle ilişkilendirmemeye gayret edin. “Eğer dersini verirsen, eğer ders eksiksin olmazsa...” şeklinde ifadeler çocuğunuzun hem size hem de hafızlık sürecine karşı olumsuz düşünceler beslemesine, dolayısıyla motivasyonunu kaybetmesine neden olabilir.
- **Her insanın, yaşamının her diliminde değer görmeye ihtiyacı vardır.** Ergenlik dönemi, doğası gereği hataların çokça yapıldığı, düşünmeden hareket edilerek cesurca adımların atıldığı bir dönemdir. Ebeveynin koruma düşüncesiyle çocuğa bilgi ve nasihat yüklemekten ziyade, çabalarla onun yanında olması gerekli bir aşamadır. Özellikle çocuğunuza içinde bulunduğu dönem özelliklerine dikkat etmeden “Hafız şunu yapmaz.”, “Hafız çok gülmez.”, “Hafız ağır olur.” şeklinde telkinlerde bulunmak, onunla iletişiminizin bozulmasına neden olabilir. En önemlisi de hafızlık yapmayı kendisini ifade etmede ve yaşının gereği birtakım ihtiyaçlarını karşılamada engel olarak değerlendirmeye başlayabilir. Anne-babayı kırmamak adına duygularını saklı tutmayı tercih edebilir ve bu durum çocuğun beden ve ruh sağlığında problemlere yol açabilir.

- **Çocukların her biri birbirinden farklı yetenek, ilgi ve özelliklere sahiptir.** Her çocuğun hafızlık serüveni farklıdır. Bu yüzden çocuk, diğer hafız öğrencilerle karşılaştırılarak kıyas yapma hatasına düşülmemelidir. Bu, onun gerek kendine karşı özgüvenini gerekse siz anne-babasına karşı güvenini derinden sarsar. Unutmamalıdır ki aynı doğum yılında olsalar dahi çocukların öğrenme şekilleri ve süreleri birbirinden farklıdır. Motivasyon ve başarısını arttırmak istiyorsanız onun kendi hafızlık süreci içerisinde ilerlemesini takdir ederek başarıyı tatmasını sağlayabilirsiniz.
- **Çocuğunuz ile sağlıklı ilişkiler geliştirmeyi mümkün olduğunca gündeminizde tutmaya çalışın,** bunun için çaba sarf edin. Kişiliğine, ihtiyaçlarına uygun yöntemler geliştirebilirsiniz. Ona sürekli nasihat etmek veya sınırsız özgürlük tanımak ilişkinizin iyi olacağı anlamını taşımaz.
- **Çocuğunuzla ilgili olası herhangi bir durumda aceleci davranmamaya, sakın kalmaya özen gösterin.** Problemi çözmek amacıyla onun mahremiyetine saygı göstermeden çevre ile paylaşmayın. Bazen görmezden gelebilme, aceleci davranmama, bilmesi gerekmeyen kişilerle paylaşmama bile durumun kendiliğinden çözümünü sağlayabilir. Zorlandığınız durumlarda güvendiğiniz bir ya da iki kişi ile problemi değerlendirebilir ya da direkt konunun uzmanlarından profesyonel destek alabilirsiniz.

*Biz Kur'an'dan öyle bir şey
indiriyoruz ki o müminler için bir
şifa, bir rahmettir; zalimlerin ise
sadece ziyanını arttırır.*

(İsrâ, 17/82)

HAFIZLIK EĞİTİMİ SÜRECİNDE DOĞRU BİLİNER YANLIŞLAR

Seher COŞKUN
Psikolojik Danışman

1. Hafızlık sürecinde çocuğun takibinden sadece hocası sorumludur.

Hafızlık eğitimi birden çok değişkenin etkin olduğu bir süreçtir. Her ne kadar bu sürecin öğretici-öğrenci ilişkisi üzerine kurulu olduğu düşünülse de mutlak bir başarı ancak aile-çocuk-öğretici iş birliği ile mümkün olur. Hafızlık sürecinde öğrencinin takibinin ve sorumluluğunun tamamıyla öğreticide olması aileyi devre dışı bırakır ve ailenin aktif olmadığı bir süreç her yönü ile eksik kalır.

Eğitim süreci içerisinde öğrenci, serpilip büyümesi gereken bir fidandır. Öğretici bu fidan için gerekli olan su ise, aile de güneştir. Nasıl ki bir fidanın gelişimi için su ya da güneşin eksik olması düşünülemezse öğrencinin eğitim sürecinde de aile ve öğreticiden birinin eksik olması düşünülemez. Nasıl ki güneş görmeyen bir fidanın eksikliği fazladan su vermekle giderilemiyorsa hafızlık sürecinde de ailenin eksikliği öğreticinin fazladan ilgisi ile telafi edilemez.

Bu sebeple, anne-babanın hafızlık süreci boyunca çocuğunu yakından takip etmesi, bu sürece ayrıntıları ile hâkim olması, çocuğun hangi aşamalardan geçeceğini bilmesi ve ne gibi zorluklar

yaşayacağına dair fikir sahibi olması önemlidir. Bu durum, hem ailelerin, çocuklarına karşı daha anlayışlı olmalarına hem de çocukların daha başarılı olmasına yardımcı olur. Sorumlulukların bölüşülmesi, yükü tek bir kişinin üzerinden alacağı için hem işleri kolaylaştıracak hem de stresi en az seviyeye indirecektir. Aile içinde de çocuğun takibi ve sorumluluğu anne ya da babanın üzerine yüklenmemeli; böyle durumlarda iş birliği içinde olmaya özen gösterilmelidir.

2. Çocuğumun ahlaklı ve dindar olması için sadece hafızlık eğitimi alması yeterlidir.

Hafızlık süreci, ezber yapmanın yanı sıra verilen Dinî Bilgiler, Rehberlik ve Sosyal Etkinlik gibi derslerle aynı zamanda öğrencileri hayata hazırlayan; değerlerine bağlı, dindar ve güzel ahlaklı bir neslin yetişmesine katkı sunan bir süreçtir. Fakat temelde, bir çocuğun ahlaklı ve dindar olabilmesi ailesi başta olmak üzere yetiştiği çevrede bu kavramlarla ilgili neler gözlemlediğine ve güven bağını kurduğu ilk otorite figürleri olan anne-babadan bu konularla ilgili nasıl bir eğitim aldığına bağlıdır. Bu altyapıdan mahrum kalmış bir çocuğun, sadece hafızlık eğitimi ile daha ahlaklı ve daha dindar olması düşük bir ihtimaldir.

Anne-babanın, çocuğun bu temel eğitiminde hassas ve özenli olması, bir çiftçinin ekim zamanı öncesi toprağı hazırlamasına benzer. Hafızlık süreci ya da farklı akademik tercihler de o toprağı ekin ekmek gibidir. Sadece iyi bir hazırlık sürecinden geçirilmiş toprağı ne ekilirse filizlenecek ve verimli ürünler elde edilebilecektir. Dolayısı ile ailenin bu noktadaki kritik rolü göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

Hafızlık sürecinin, insanı daha ahlaklı ve daha dindar yapacağı ile ilgili bu kabul, kendi ile beraber, hafız olan çocukların davranışlarına diğer insanlardan daha fazla dikkat etmeleri gerektiği gibi bir yanlış anlaşılmayı da getirir. Hâlbuki çocuğun/gencin sahip olduğu hafızlık ya da herhangi başka bir kazanım onun yaşı dışında değerlendirilmemelidir. 10 yaşındaki bir hafız bunun ön-

cesinde bir çocuktur. 16 yaşındaki bir hafız bunun öncesinde bir genç...

Hafız olsun ya da olmasın her çocuk içinde bulunduğu yaş döneminin gerektirdikleri ne ise o şekilde davranacaktır. Hafızlık çocuğu büyütmez, genci yetişkin kılmaz. Dolayısıyla içinde bulunduğu yaş dönemi için normal olan bir davranıştan “hafız” olduğu öne sürülerek mahrum bırakılan bir çocuk için, hafızlık ulaşılması gereken bir hedefe değil, kaçılması gereken bir kâbusa dönüşecektir. Bu yaklaşım, aynı zamanda çocuklara hafızlığın hayatı kısıtlayan bir olgu olduğu mesajını verir. Mekruh, haram veya helal olanın çerçevesi hafız olup olmama şartına göre değişmez. Tüm Müslümanlar bunlardan aynı şekilde sorumludur.

Bu sebeple, anne-babanın, çocuğun gelişim dönemi özelliklerini bilmesi, onu tanıması ve ondan beklentilerini belirleyip sınırlar çizerken yaş dönemi özelliklerini göz önünde bulundurması önemlidir.

3. Çocuğum doğruyu-yanlışı ayırt edemediği için hayatıyla ilgili kararları ebeveyni olarak ben almalıyım.

İnsanlar bebeklik dönemlerinden itibaren seçim yapmaya başlarlar. Bir bebeğe iki farklı oyuncak gösterildiğinde birisine uzanıp almaya çalıştığı rahatlıkla gözlemlenebilir. Yaş ilerledikçe seçim yapılan konular çeşitlenir, seçim yaparken dikkat edilen noktalar değişir ve insan daha bilinçli seçimler yapmaya başlayarak tercih ettiği şeyi neden istediğini açıklayabilecek hâle gelir.

Ergenlik dönemine kadar türlü seçimler yapan insan için bu dönemden itibaren seçim yapmanın kendisi bir ihtiyaç hâline gelir. Çünkü genç artık kendi hayatı ile ilgili söz sahibi olmak istemeye başlayacak, tabiri caizse hayat yolculuğunda direksiyona kendisi geçmek ve yol alacağı güzergâhı kendi belirlemek isteyecektir. Anne-babalar bu isteği çoğu zaman kaygıyla karşılarlar. Yapabilecekleri en iyi şey çocuklarına bu yolculukta eşlik etmek, seçtiği güzergâhta karşılaşılabileceği risklerle ilgili ona önbilgi ver-

mek, ihtiyaç duyduğunda yanında olarak ona destek olmak ve ancak hayati tehlikenin söz konusu olduğu bir durumda direksiyona müdahale etmekken; onlar direksiyona kendileri geçip çocuklarının hayatları ile ilgili kararları onların yerine alarak riski en az seviyeye indirmek isterler. Bu koruyuculuk elbette anlaşılabilir bir şeydir fakat çocuğun kendi hayatını çaresizce yolcu koltuğundan izlemesine sebep olur. Kendi hayatı ile ilgili kararların ebeveyni bile olsa başkası tarafından alınması ve kendi dışında alınan bu kararları yaşamaya mecbur bırakılması çocuğa kendini beceriksiz ve değersiz hissettirir. Kendini değersiz ve beceriksiz hissetmek ya içe kapanmaya, umutsuzluğa, enerji düşüklüğüne, sorumluluklarını yerine getirmede isteksizliğe ya da tepkiselliğe, öfkeye, yetişkinlerle sürekli çatışma hâlinde olup kendini ispat ve istediğini elde etme çabasına dönüşebilir.

Tüm bunların önüne geçmenin yolu anne-baba-çocuk arasındaki iletişimin sağlıklı olmasından ve çocuğu ilgilendiren her kararla ilgili onunla yaşına uygun bir şekilde istişare etmekten geçer. Kendine güvenildiğini, saygı duyulduğunu ve bir birey olarak kabul edildiğini hisseden çocuk, daha doğru kararlar verecek ve daha da önemlisi aldığı kararların sorumluluklarını da üstlenmekten kaçınmayacaktır.

4. Çocuğumun okul yerine hafızlık kursuna gitmesi daha doğrudur.

Hafız anne-babası olmak, her açıdan ebeveynlerin kulağına çok hoş gelir. Her anne-baba evladının hafızlık mertebesine erişerek hem bu dünyada hem de ahirette bundan feyizlenmesini ister. Bu sebeple, bazı zamanlarda ebeveynler, ezber kabiliyeti yeterli düzeyde olmasa da, okula gittiğinde kendini daha mutlu hissediyor olsa da, duygusal olarak hafızlık sürecini kaldıracak olgunlukta olmasa da ya da hafızlık yapmayı hiç istemiyor olsa da çocuklarını okula göndermek yerine hafızlık kursuna göndermeyi tercih ederler. Fakat bilmek gerekir ki insanın söz konusu olduğu yerde tek bir doğru yoktur. Dolayısı ile çocukları mutlu olabile-

cekleri ve var olan potansiyellerini ortaya çıkarabilecekleri alan her neresi ise o alanda desteklemek gerekir. Çocuklar cevherdir. Anne-babaların sorumluluğu, bu cevher nerede parlıdayacaksa o ortamda bulunmasını sağlamak ve onun arkasında durmaktır.

5. Çocuğum hafızlık sürecinde bir sorun yaşadığında bunu duymazdan/görmezden gelirsem atlatır.

Uzun ve meşakkatli bir yol olan hafızlık sürecinde, başından itibaren türü ve şiddeti çocuktan çocuğa değişmekle beraber bazı problemlerin yaşandığı gözlemlenir. Hafızlığa başlamasının üzerinden aylar geçmiş olmasına rağmen hâlâ her hafta başı kursa ağlayarak gelenler, kendi isteği ile başlamış olmasına rağmen devam edemeyeceği sonucuna varıp bırakmak isteyenler, ailesinden uzak kalmaya alışamayanlar, kursta sürekli mutsuz hissedenler, hafızlığa istemeyerek devam ettiği için sürekli aynı yerde sayanlar, dersleri zorlaştıkça bitirebileceğine dair inancı ve motivasyonu azalanlar...

Bu ve bunlara benzer başka sorunlar karşısında yapılmaması gereken üç şey vardır. **Birincisi**; ebeveynlerin sorunu görmezden gelmesi ve umursamadan kendiliğinden geçmesini beklemeleridir. Bu tıpkı arabadan alışılmadık bir ses geldiğinde ya da bir elektronik alet arıza sinyali verdiğinde “Önemli bir şey değildir!” diyerek kullanmaya devam etmeye benzer. Hâlbuki doğru olan durup soruna kulak vermek, sebebini tespit etmeye çalışmak ve gerekirse o alanda uzman birisinden destek almaktır. Hafızlık sürecinde ortaya çıkan sorunlar için de aynı şey geçerlidir çünkü hiçbir sorun kendiliğinden kaybolup gitmez, ayrıca görmezden gelinen problemlerin ileriki safhalarda tekrar etme ihtimali çok yüksektir.

İkincisi; ortaya bir sorun çıktığında telaşa kapılmak ve dilendirilmesine izin verilirse büyüyeceğini düşünerek sorunun üstünü örtmeye çalışmaktır. Hâlbuki çocuğa yaşadığı sorunu ifade etme imkânı vermek ve onu saygıyla dinleyerek anlamaya çalışmak tıpkı fazla şişirilmiş bir balonun patlamasını engellemek için

içindeki havayı boşaltmaya benzer. Derdinin duyulduğunu ve ciddiye alındığını bilmek çocuğu rahatlatacaktır.

Üçüncüsü ise sorunu küçümseyerek çocuğa probleminin üzerinde durulmaya değer olmadığı mesajını vermektir. Sadece çocuklar değil, yaşları kaç olursa olsun tüm insanlar bir problemle karşı karşıya kaldıklarında görölmek, duyulmak, anlaşılmak ve destek görmek isterler. Bunlar sağlanmadığı zaman insan kendini yalnız ve çaresiz hisseder. Çoğu zaman insanın beklediği şey birinin çıkıp problemlerini kökten çözüme kavuşturması değil, sadece dinlenilmek ve anlaşıldığını hissetmektir. Sorunları karşısında ebeveynlerinin duyarlı, iletişime ve yardıma açık olduğunu hisseden çocuk çözümler üretmeye daha istekli olacaktır.

6. Yaşıtı olan arkadaşları yapabiliyorsa benim evladım da hafız olabilir.

İnsanlar birbirlerinden farklıdır. Zekâ türü, öğrenme stili, ilgiler, yetenek ve beceriler kişiden kişiye değişiklik gösterir. Tek yumurta ikizlerinin bile ilgi, becerileri ve yetenekleri birbirinden farklı iken sırf aynı yaşta/sınıfta olduğu için iki çocuktan aynı zamanda hafız olmasını beklemek doğru olmayacaktır. Çünkü hafızlık süreci, gerektirdiği özel beceri ve yetenekler dolayısı ile her çocuğun başarılı olmasının mümkün olmadığı bir süreçtir. Hafızlıkta yol katedemeyen bir çocuk başka alanlarda yaşıtılarından çok önde bir performans sergileyebilir. Bu sebeple çocuğu tanımak ve ilgi/yetenegine göre bir yol çizmesine yardımcı olmak gerekir.

“Hafız olabilen bir çocuk, olamayandan daha zekidir.” demek yerine “Bu çocukların ilgi, yetenek ve becerileri birbirinden farklıdır.” demek daha isabetli olacaktır. Yani sınıf arkadaşı, kuzeni, abisi-ablası hatta ikizi hafız olan bir çocuğun da hafız olabileceğini düşünmek kişisel farklılıkları göz ardı etmek anlamına gelir. Bu da beraberinde çocukları birbirleriyle karşılaştırma hatasını getirir. Sürekli bir başkası ile karşılaştırılan çocuk, kendini eksik hissedecek ve motivasyonunu kaybedecektir. Hâlbuki çocuklar tanındıkları ve dikkatle gözlemlendikleri zaman hangi alanda

parlayabileceklerini belli ederler. Dolayısı ile hafız olması için tüm şartlar mevcutken ve sınıf arkadaşları teker teker hafızlıklarını tamamlarken ilerleme katedemeyen bir çocuğu şımarık ve tembel olarak nitelemek yerine hangi alanda başarılı olabileceğine dair ipuçları yakalamaya çalışmak daha sağlıklı olacaktır.

7. Hafızlık yapmak için çocuğun kursta yatılı kalması gerekir.

Yatılı kurslarda aksamaz bir programın olması, çocukların dikkatlerini dağıtan teknolojik aletler ve diğer uyaranlardan uzak olmaları ve diledikleri an derslerini dinletebilecekleri ya da takıldıkları noktalarda destek alabilecekleri bir hocaya ulaşabilmeleri elbette ki yatılı süreci hafızlık için daha verimli hâle getirir. Fakat bu yatılı kalmadan hafız olmanın mümkün olmadığı anlamına asla gelmemektedir.

Üzerinden zaman geçmiş olmasına rağmen yatılı ortama alışma konusunda zorluk çeken, kurstayken sürekli artan bir kaygı ve tedirginlik yaşayan, tek başına kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilecek olgunluğa sahip olmayan, kursta kaldığı zamanlarda sürekli ağladığı veya hastalandığı gözlemlenen çocuklar için eğer hafızlık yapmaya devam etmek istiyorsa bu süreci yatılı kalmadan devam ettirmesi seçeneği değerlendirilmelidir.

Bu karar alınırken çocuğun hocası ile istişare etmek, sürecin avantajlarını ve dezavantajlarını hep birlikte masaya yatırmak gerekir. Hafızlığa gündüzlü olarak devam etmesinin daha doğru olduğuna karar verilen bir çocuk için iyi bir plan program hazırlamak ve anne-babanın bu programı hassasiyet ile takip etmesi, ortaya çıkacak problemleri en aza indirmeye yardımcı olacaktır.

Kursta yatılı kalma süreci ile ilgili doğru bilinen yanlışlardan bir diğeri de, çocuk ne kadar az ziyaret edilir ve telefonla aranır sa yatılı ortama o kadar kolay alışacağıdır. Bu durum, çocuğun kursta alışmasına değil, kendisini anne-babası tarafından terk edilmiş hissetmesine sebep olacaktır. Telefonla aranıp hâl-hatırı sorulma-

yan ve ziyaret edilmeyen çocuğun sesinin çıkmaması çoğu zaman kursa alışmasından değil; nasılsa umursanmıyorum ve sevilmiyorum diye düşünüp içe kapanmasından kaynaklanır. Şikâyetleri duymazdan ve görmezden gelinen bir çocuk, zaman içerisinde yaşadığı problem ne olursa olsun bu problemi anne-babası ile paylaşmasının bir anlamı olmayacağına inanabilir. Bu inanç da anne-baba-çocuk arasında bir mesafe oluşmasına ve iletişimlerinin kopmasına neden olabilir.

Bu sebeple, yatılı kursa emanet edilen çocuk, kaldığı kursun kuralları da göz önünde bulundurularak (belirli ziyaret ve telefonla görüşme vakitleri varsa) düzenli aralıklarla aranmalı, ziyaret edilmeli ve aile çocuğuna ihtiyaç duyduğu zamanlarda (hastalık vb. sıkıntılı durumlar) yanında olacağı mesajını vermelidir.

8. Çocuğum hafızlığı sırasında başka ilgi alanı/hobi ile meşgul olursa bu durum hafızlığına engel olur.

Kur'an-ı Kerim'in ruha şifa ve derde deva bir kaynak olduğu bir gerçektir. Fakat hafızlık yapan öğrenciler için Kur'an aynı zamanda belirli bir süre içinde sağlam ve kalıcı şekilde ezberleyip bitirmeleri gereken ders kitabı niteliğindedir. Bu uzun ve meşakkatli ezber sürecinde çocuklara olabildiğince kaygıdan arındırılmış bir ortam sunmak gerekir. Yoğun ezberler ile bilişsel anlamda sürekli bir yüklemeye maruz kalan çocuğun öğrendiklerini içselleştirmeye ve yeni öğrenmelere açık hâle gelmeye ihtiyacı vardır. Bunun yolu da çocuğun rahatlayacağı, hem fiziksel hem de ruhsal yorgunluğunu atabileceği bir etkinlik yapmaktan/hobi ile meşgul olmaktan geçer. Özellikle ortaokul yaş grubundaki çocuklara sadece dilediklerince oyun oynama fırsatı sunulması bile yetecektir.

Bu tarz etkinlikler çocukları rahatlatmanın yanında onların haz duygularının da tatmin olmasına yardımcı olur. Bu sebeple, çocukların yatılı kaldıkları ve yoğun bir şekilde ders çalıştıkları süreç içerisinde fiziksel-duygusal-sosyal-ruhsal-ahlaki gelişimlerine katkı sağlayacak etkinliklerle iç içe olmaları ve evde oldukları hafta sonları mümkün olduğu oranda bir hobi ya da spor ile

ilgilileniyor olmaları önemlidir. Çünkü haz duygusu çocuklar için uzun süreli ertelenebilir ya da üstü örtülebilir bir duygu değildir. Çocuk bu duyguyu onu geliştirecek güvenli etkinlikler ile tatmin edemediği takdirde teknolojik aletlere bağımlı olma ya da başka zararlı yöntemlere yönelme ihtimali vardır.

Yoğun bir şekilde ezber yapmakla meşgul olan beynin farklı uyarıcılara maruz kalması beyni esneterek gelişimine de katkı sağlayacaktır. Zira beyin hücreleri, kullan ya da kaybet kuralına göre çalışır. Herhangi bir uyarıcıya maruz kalmadığı için aktif bir şekilde kullanılmayan bir beceri zamanla körelerek kaybolacaktır. Bu sebeple, ebeveynlerin hafızlığın kendi ile beraber herhangi başka bir meşguliyeti kaldırmayacağı algısından kurtulup çocuklarına -elbette ki hafızlık sürecine de engel olmayacak şekilde- ilgi-yeteneklerini keşfedecekleri, farklı tecrübeler yaşayacakları ve farklı uyarıcılara maruz kalacakları bir ortam sunmaları önemlidir. İyi bir planlama yapıldığı takdirde bu durum çocuğun hafızlığına engel olmayacak, tam aksine katkı sağlayacaktır.

9. Ödül ve ceza kullanarak çocuğumu daha iyi eğitebilirim.

Ebeveynler çocuklarında hafızlığa başlamaları için istek oluşturmak ve çocuklarının hafızlık sürecini başarıyla bitirebilmeleri için onları motive etmek amacıyla ödüllerden faydalanırlar. Fakat hafızlığa başlarken ya da süreç içindeki sorumluluklarını yerine getirmesi için çocuklarını sürekli maddi ödüllerle motive eden ailelerin çocuklarıyla aralarındaki iletişimin zamanla bir alışverişe dönüşme riski vardır. Çocuklar sonunda ödül vadedilmemiş bir işe başlama konusunda gittikçe isteksiz olurlar. Aynı zamanda çocuğu tatmin edebilmek için her defasında maddi değeri öncekinden fazla olan bir şey sunmak gerekir. Ödüller çoğu zaman kısa vadeli bir motivasyon sağladıkları için de çocuk yapması gereken şeyi yapmış olsa bile ödülü elde ettiği an motivasyonunun tekrar düşme ihtimali çok yüksektir. Dolayısı ile ödül ortadan kalktığında devam etmesi arzulan istendik davranış sönebilir.

Hafızlık eğitimi boyunca çocuk ödüllerle motive edildiği kadar cezalarla da kontrol edilmeye çalışılır. Fakat cezalarla kontrol altına alınmaya çalışılan çocuk haksızlığa maruz kaldığı düşüncesi ile öfkeye kapılarak ailesinden uzaklaşabilir ve sürekli onlarla çatışma hâlinde olabilir. Ayrıca cezalar öğrenmenin önündeki en büyük engellerden biridir; çünkü cezaya maruz kalan çocuk korkacak ve tedirgin olacak, dolayısıyla tüm enerjisini kendini korumaya harcayacaktır. Aynı zamanda ceza ile kontrol edilen bir davranışın ileriki safhalarda tekrarlama ihtimali çok yüksektir. Çünkü çocuk davranışın neden yanlış olduğunu anlayamayacak, sadece cezadan kaçınmak için o davranıştan uzak duracaktır.

Dolayısıyla her ne kadar ödül ve cezanın hızlı sonuç veren pratik yöntemler olduğu düşünülse de kontrolsüz/dikkatsiz kullanılan ödüller çocuğun kişiliğine, benlik saygısına, özgüvenine vb. zarar veren cezalar çocuğun eğitimine destek olmak bir yana hem çocuğun hem de ailenin yıpranmasına sebep olur.

10. Hafızlığı bırakmak isteyen çocuğumu şiddet ile korutursam devam etmesini sağlayabilirim.

Hafızlık sürecinin sağlıklı ve verimli bir şekilde tamamlanabilmesi için iki önemli nokta vardır. Bunlardan bir tanesi, çocuğun ezber yapma kabiliyetinin yeterli düzeyde olması, bir diğeri ise hafızlık yapmaya dair isteğinin olmasıdır. Ancak bu iki temel yapı taşı bir arada bulunursa hafızlık çocuklar için eziyet olmaktan çıkıp onlara katkı sağlayacak bir sürece dönüşür. Bu iki unsurdan herhangi birinin eksikliği çocuklar için hafızlık sürecini zorlaştıracak ve başarılı olabilecekleri herhangi başka bir alanda da yol almalarına engel olacaktır.

Bazı ebeveynler, ezber kabiliyeti yeterli düzeyde olmayan çocuklarına “Zamanla kendini geliştirirsin.”, “Çalıştıkça başarırsın.” ; ezber kabiliyeti olan fakat isteksiz çocuklarına “Zamanla seversin.”, “Gittikçe alışırın.” ; hem ezberi iyi olmayan hem de hafız olma konusunda isteksiz çocuklarına ise “Okul da okumadın bari hafız ol!” gibi olumsuz ifadelerle hafızlık sürecine başlaması nok-

tasında baskı yaparlar. Bu baskı sonucunda mecbur kalıp kursa başlayan bazı çocuklar zaman içerisinde kendilerini ait hissedemedikleri, başarılı olamadıkları ya da çabalamalarına rağmen yol katedemedikleri için doğal olarak hafızlığı bırakmak isterler. Bu istek, aile ve çocuk arasında bir gerilime sebep olur ve aile bu defa da çocuğunu ikna çabası içerisine girer.

Ebeveynler çocuklarını ikna etmekte zorlandıkları veya çocuklarına söz geçiremediklerini düşündükleri bazı zamanlarda otoritelerini gösterebilmenin en etkili yolun onlara şiddet uygulamak olduğunu düşünürler. Şiddet denilince akla ilk gelen fiziksel şiddet olsa da; çocuğu korkutmak, onu tehdit etmek, eve kapatmak, küçük düşürmek, ona hakaret etmek, ihtiyacı olduğu hâlde para vermemek, onunla dalga geçmek, haklarını elinden almak ve benzeri eylemler de şiddettir ve çocuklarda yarattığı yıkım en az fiziksel şiddetteki kadar ağırdır.

Ebeveynler, uyguladıkları fiziksel, sözel ya da psikolojik şiddetle isteyerek ya da istemeden çocuklarına şu mesajları verirler:

- Senin ne hissettiğin umurumda değil, benim istediğimi yapmak zorundasın.
- İstediklerimi yapmazsan güvende olmazsın.
- Fiziksel ve ekonomik anlamda senden üstün durumda olduğum için bana itaat etmek zorundasın.
- Kendi hayatınla ilgili söz söyleme hakkın yok, beni dinlemek zorundasın.
- Benim istediğim/söylediğim şeyi yapmadıkça yanımda bir kıymetin yok.

Çocuğun kendini en fazla güvende hissetmesi gereken yer ebeveyninin yanıdır. Fakat anne-babasından bu mesajları alan çocuk sürekli tedirginlik ve kaygı yaşayacak, kendini ifade etmekten çekindiği için zamanla içine kapanacak, anne-babasından korktuğu için onlardan uzaklaşacak, mutsuz olacak ve ne yazık

ki kendi anne-babasından şiddet gören çocuklar dışarıdan gelen şiddetlere de daha açık hâle gelecektir.

Dolayısıyla ebeveynler, hafızlığı bırakmak istediğini söyleyen çocuklarını sürecin başındaysa “Bu ne acele?”, “Zamanla seveceksin.”, “Biraz sabret.” ; hafızlığında ilerlemiş ise “Bu kadar emek harcadın, hepsi boşa gider.”, “Bırakırsan çok günah olur.” gibi cümlelerle ikna etmeye çalışıp, iknada başarılı olamayınca onlara şiddet uygulamaya başvurmak yerine; çocuklarıyla hafızlığı neden bırakmak istediklerini ayrıntılı olarak görüşmeli, onları dinlemeli, sebepleri tespit etmeli ve çocuğun hocası ile de istişare ederek çocuk için en sağlıklı çözümü üretmeye çalışmalıdır. Şayet çocuk hafızlık komisyonu tarafından hafızlık yerine kendine daha uygun bir alana yönlendirildi ise bu öneri de anne-baba tarafından dikkate alınmalı ve çocuk hafız olması için zorlanmaktansa başarılı olacağı alan hangisiyse oraya yönlendirilmelidir.

NE OKUMALI?

1. Gençlerle Hayata Dair — Soner Gündüzöz
2. Gençlik ve İletişim — Komisyon
3. Peygamberimizin Örnekliğinde Gençlerle İletişim — Komisyon
4. Sosyal Medya Ahlakı — Komisyon
5. Sosyal Medyada İletişim Psikolojisi — Ekmel Geçer
6. Dijital Çağda İletişim Ahlakı — Komisyon
7. Kafama Takılanlar 1-2-3 — Çağfer Karadaş
8. Aile Penceresinden — Komisyon
9. Aile Medeniyetimiz — Komisyon
10. Sevgiyle Eğitim — Mediha Ürkmez
11. Bir Gence Anne-Baba — Mediha Ürkmez
12. Sevmek Yetmez — Nancy Samalin & Moraghan Jablov
13. Adı Konmamış Çağda Yeni Anne Babalar — Fatma Barbarosoğlu & Nazife Şişman
14. Artık Hiç Anlaşamıyoruz — Isabelle Dubois
15. Ergen Beyni — Frances Jensen & Amy Ellis Nutt
16. Bütün Beyinli Çocuk — Daniel J. Siegel

17. Konuş ki Dilesin, Dinle ki Konuşsun — Adele Faber & Elaine Mazlish
18. Koruyucu Psikoloji — Kemal Sayar & Feyza Bağlan
19. Beni Ödülle Cezalandırma — Özgür Bolat
20. Çocuk Yetiştirirken Travmatik Yanlıklar Geliştiren Doğrular — Medaim Yanık
21. Dijital Çocuk — Kemal Sayar & Sezin Benli
22. Anne Baba ve Çocuk Arasında — Haim G. Ginott
23. Geliştiren Anne Baba — Doğan Cüceloğlu
24. Başarıya Götüren Aile — Doğan Cüceloğlu
25. İletişim Donanımları — Doğan Cüceloğlu
26. Çocuklar İçin 5 Sevgi Dili — Ghary Chapman
27. Etkili Anne Baba Eğitimi — Thomas Gordon
28. Olgunlaşmamış Ebeveynlerin Yetişkin Çocukları — Lindsay Gibson
29. Ağ — Kemal Sayar & Berna Yalaz

NE İZLEMELİ?

1. Ters Yüz (Inside Out)
2. Her Çocuk Özeldir (Taare Zameen Par)
3. Aile Olmak (TRT Belgesel Youtube Kanalı)
4. Geleneği Yaşatmak (TRT Belgesel Youtube Kanalı)
5. Gizemli Tarih (TRT Belgesel Youtube Kanalı)
6. Başarı Bedel İster — My Mecra Youtube Kanalı (Nurullah Genç)
7. Hafız Çocuk Nasıl Yetiştirilir? — Diyanet TV Youtube Kanalı - *Yeni Güne Merhaba 1645. Bölüm (DİB Hafızlık Eğitimi Daire Başkanı İbrahim Yılmaz)*
8. Hafızlık Sürecinde Veli-Öğretmen İlişkileri Nasıl Olmalıdır? — Konya İl Müftülüğü Youtube Sayfası - (Uz. Vaiz Mehmet Güneş)
9. Çocuk Gelişiminde Babanın Rolü — Diyanet TV Youtube Kanalı - *Yeni Güne Merhaba 1144. Bölüm - (Uz. Psik. Cihad Kaya)*
10. İlgili Bir Baba Olmanın Yolları ve Babalık Sorumluluğu — Diyanet TV Youtube Kanalı - *Şimdi Ne Yapmalı Programı - (Uz. Psik. Dan. Mürşid Ekmel Aybek)*
11. Ergenlik Dönemi ve Hayata Atılmak — Diyanet TV Youtube Kanalı - *Bi Nebze Programı 47. Bölüm - (Uz. Psik. Dan. Mürşid Ekmel Aybek)*

12. Çocuk Yetiştirmede Sözün Önemi — Diyanet TV Youtube Kanalı - *Yeni Güne Merhaba* 1410. Bölüm - (Uz. Psik. Dan. Mürşid Ekmel Aybek)
13. Çocuklar İçin Evde Eğitim — Diyanet TV Youtube Kanalı - *Bi Nebze Programı* 152. Bölüm- (Uz. Psik. Dan. Mürşid Ekmel Aybek)
14. Z Kuşağı İle İletişim, Beklentileri, Hayata Bakışları — Kardeşlik ve Birlik Derneği Youtube Kanalı - *Aile ve Çocuk Akademisi Program Serisi* - (Klinik Psik. Gökhan Ergür)
15. Aile Dinamiti Teknoloji Bağımlılığı — Kardeşlik ve Birlik Derneği Youtube Kanalı - *Aile ve Çocuk Akademisi Program Serisi* - (Klinik Psik. Mehmet Dinç)
16. İnternet Bağımlılığı — *Mehmet Dinç - TURİNG Konuşmaları*
17. Çocuk Bizim Neyimiz Olur? — Kardeşlik ve Birlik Derneği Youtube Kanalı - *Aile ve Çocuk Akademisi Program Serisi*- (Klinik Psik. Mehmet Teber)